

МАЗМҰНЫ

СОДЕРЖАНИЕ

Жоғарғы Сотта алименттерді өндіріп алу және кеден заңнамасын қолдану жөніндегі істерді қарау мәселелері талқыланды.....2	В Верховном Суде обсуждены вопросы рассмотрения дел по взысканию алиментов и применению таможенного закона.....5
«Соттардың алименттерді өндіріп алу жөніндегі істерді қараған кезде заңнаманы қолдануы туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2019 жылғы 29 қарашадағы № 6 нормативтік қаулысы.....8	Нормативное постановление Верховного Суда от 29 ноября 2019 года № 6 «О применении судами законодательства при рассмотрении дел, связанных с взысканием алиментов.....27
«Соттардың кеден заңнамасын қолдануының кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2019 жылғы 29 қарашадағы № 7 нормативтік қаулысы46	Нормативное постановление Верховного Суда от 29 ноября 2019 года № 7 «О некоторых вопросах применения судами таможенного законодательства» 54
Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының қаулылары.....62	Постановления судебной коллегии по гражданским делам Верховного Суда Республики Казахстан.....62
Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының қаулылары.....78	Постановления судебной коллегии по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан.....78

Жоғарғы Сотта алименттерді өндіріп алу және кеден заңнамасын қолдану жөніндегі істерді қарау мәселелері талқыланды

Жоғарғы Соттың кезекті жалпы отырысының күн тәртібінде алимент өндіріп алуға байланысты істерді қарау және соттардың кеден заңдарын қолдануы туралы екі нормативтік қаулының (бұдан әрі - НҚ) жобасы қаралды.

Жалпы отырыстың жұмысына Жоғарғы Соттың сот алқаларының төрағалары мен судьялары, ғылыми-консультативтік кеңестің мүшелері, Конституциялық Кеңестің, Бас прокуратураның, Әділет, Білім және ғылым министрліктерінің, Мемлекеттік кірістер комитетінің, сондай-ақ «Атамекен» ҰКП-ның өкілдері қатысты.

Жоғарғы Соттың судьясы Зәуре Кейкібасова «Соттардың алименттерді өндіріп алу жөніндегі істерді қараған кезде заңнаманы қолдануы туралы» НҚ жобасын көпшіліктің назарына ұсынды. Ол осы санаттағы істердің 85 пайыздан астамы кәмелетке толмаған балаларды күтіп-бағу үшін алименттерді өндіріп алуға қатысты екенін атап өтті. Балаға алимент өндіріп алу негізгі дау тудырмайтын талап болғандықтан, баламен тұратын ата-ана сот бұйрығын шығару туралы өтінішпен сотқа жүгінуге құқылы.

Алименттерді өндіріп алу туралы сот бұйрықтарының негізсіз

күшін жою фактілерінің анықталғаны туралы да айтылды. Бұған, әдетте, борышкердің дау нысанасы туралы дәлелдемелерді келтірместен, қойылған талаппен келіспеуінің өзі негізге алынады. Сот бұйрығының күшін жою атқарушылық іс жүргізуді тоқтатуға әкеп соғады, яғни бала теріс пиғылды ата-ананың қамқорлығынан біраз уақыт бойы тыс қалады. Тіпті алименттерді өндіріп алу туралы сот актісі заңды күшіне енгеннен кейін де кейбіреуі алименттерді төлеуден жалтарып жатады.

НҚ жобасында борышкердің берешектердің жиналып қалғанына кінәлі болуының өзі одан тұрақсыздық айыбы мен залалдарды өндіріп алуға негіз болатыны аталып өтілген. Тұрақсыздық айыбын есептеу кезінде алиментті ай сайын төлеп тұру міндет болып табылатыны ескерілуі тиіс. Демек, алиментті төлемегені үшін тұрақсыздық айыбын төлем мерзімі өткен әрбір ай бойынша есептеу қажет. Осы орайда аталған төлемнің сомасы мен мерзімі өтіп кеткен күндер негізге алынуы тиіс.

Бұлар тұрақсыздық айыбын өндіру туралы сот шешімі шығарылған күні анықталады. НҚ-да осы санаттағы істердің соттылығының ара-жігі анықталып, мемлекеттік баждың мөлшері бойынша түсініктемелер берілген.

Одан соң Жоғарғы Соттың судьясы Жаңылсын Архарова «Соттардың кеден заңнамасын қолдануының кейбір мәселелері туралы» НҚ жобасын ұсына отырып, азаматтық істердің жалпы құрылымында кедендік даулардың үлес салмағының төмендеп келе жатқанын атап өтті. Бұл қаржылық даулардың көбеюіне байланысты (соңғы төрт жылда 20 миллиард теңгеге жуық хабарламалар дауланды).

Кедендік даулар туралы істердің саны азайған кезде олардың үштен екісі Жоғарғы Сотқа жетіп, келіп түскен әрбір төртінші өтінішхат қанағаттандырылады.

Ж.Архарова Қазақстанның ДСҰ алдындағы міндеттемелерімен және ДСҰ құқығын қолдануымен байланысты осы санаттағы сот дауларының жаңа түрі пайда болғанын айтты. Сот практикасының мәселелері кеден заңнамасының көп

деңгейлі сипатымен тікелей байланысты. Оның өзі жиі өзгеріске ұшырап отырғаны белгілі. Судьяның атап өткеніндей, НҚ-да кедендік даулар бойынша сот практикасының біркелкілігін қамтамасыз ететін түсініктемелер берілген.

НҚ жобасында тауарлардың кедендік құнын айқындау әдістерін қолдану тәртібі, декларанттың құжаттарды (мәліметтерді) ұсынуы, тауарларды жіктеу мәселелері ескерілген. Сонымен қатар кедендік тексеру нәтижелеріне және мемлекеттік кіріс органы лауазымды адамдарының әрекетіне (әрекетсіздігіне) дау айту туралы өтініштерді қарау тәртібі де қамтылған. Аталған жобада осы мәселелер кеден заңнамасының нормаларын қолдану жөніндегі құқықтық ұстанымдар ескеріле отырып әзірленді. Осы ұстанымды Жоғарғы Сот соңғы бес жылда әзірлегенін атап өту қажет.

Жалпы отырысқа қатысушылар НҚ жобаларын талқылаудың қорытындылары бойынша бірқатар ұсыныстар енгізіп, оларды бірауыздан қабылдады.

Редакциялық алқа

В Верховном Суде обсуждены вопросы рассмотрения дел по взысканию алиментов и применению таможенного закона

На повестку дня очередного пленарного заседания Верховного Суда вынесены два проекта нормативных постановлений (НП) – о рассмотрении дел, связанных с взысканием алиментов и применением судами таможенного законодательства.

В работе пленарного заседания приняли участие председатели судебных коллегий и судьи Верховного Суда, члены научно-консультативного совета, представители Конституционного Совета, Генеральной прокуратуры, министерств юстиции, образования и науки, Комитета государственных доходов, а также НПП «Атамекен».

Представляя проект НП «О применении судами законодательства при рассмотрении дел, связанных с взысканием алиментов», судья Верховного Суда Зауре Кейкибасова отметила, что более 85 % дел данной категории касаются взыскания алиментов на содержание несовершеннолетних детей. Поскольку взыскание алиментов на ребенка является бесспорным требованием, то родитель, с которым проживает ребенок, вправе обратиться с заявлением о вынесении судебного приказа.

Установлены факты необоснованной отмены судебных приказов о взыскании алиментов лишь на основании возражения должника, его несогласия, без приведения доказательств о предмете спора. Отмена судебного приказа влечет прекращение исполнительного производства, а, значит, ребенок на некоторое время лишается получения содержания от недобросовестного родителя. И даже после вступления в законную силу судебного акта о взыскании алиментов некоторые плательщики уклоняются от уплаты алиментов.

В проекте НП отмечено, что вина должника в образовании задолженности по алиментам является обязательным основанием для взыскания с него неустойки и убытков. При исчислении неустойки необходимо учитывать, что обязанность по уплате алиментов носит ежемесячный характер, и, следовательно, неустойку за неуплату алиментов необходимо определять по каждому просроченному месячному платежу, исходя из суммы этого платежа и количества дней его просрочки, определяемого

на день вынесения решения суда о взыскании неустойки. В НП четко разграничена подсудность дел данной категории, даны разъяснения по размерам госпошлины

Представляя проект НП «О некоторых вопросах применения судами таможенного законодательства», судья Верховного Суда Жанылсын Архарова отметила незначительным и имеющим тенденцию к снижению удельный вес таможенных споров в общей структуре гражданских дел. Такие споры характеризуются высокой финансовой составляющей (за последние четыре с небольшим года оспорено уведомлений порядка на 20 миллиардов тенге). При незначительном количестве дел о таможенных спорах две трети из них доходят до Верховного Суда, где удовлетворяется поступившее каждое четвертое ходатайство.

Ж.Архарова сообщила о новом виде судебных споров этой категории, связанных с обязательствами Казахстана перед ВТО и применением права

ВТО. Проблемы судебной практики коррелированы с многоуровневым характером таможенного законодательства, подверженного частым изменениям. В НП, как отметила спикер, даны разъяснения, обеспечивающие единообразие судебной практики по таможенным спорам. НП учитывает порядок применения методов определения таможенной стоимости товаров, вопросы предоставления декларантом документов (сведений), классификации товара, порядок рассмотрения заявлений об оспаривании результатов таможенной проверки и действий (бездействия) должностных лиц органа госдоходов. Эти вопросы в проекте НП скорректированы с учетом правовых позиций по применению норм таможенного законодательства, выработанных Верховным Судом за последние пять лет.

По итогам обсуждения проектов НП участники пленарного заседания внесли ряд предложений и приняли их.

Редакционная коллегия

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРҒЫ СОТЫНЫҢ № 6 НОРМАТИВТІК ҚАУЛЫСЫ

2019 жылғы 29 қараша

Нұр-Сұлтан қаласы

Соттардың алименттерді өндіріп алу жөніндегі істерді қараған кезде заңнаманы қолдануы туралы

Соттардың алименттерді өндіріп алу жөніндегі істерді қараған кезде заңнаманы біркелкі қолдануын қамтамасыз ету мақсатында Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының жалпы отырысы мынадай түсіндірмелер беруге қаулы етеді.

1. Алименттерді өндіріп алу жөніндегі дауларды қараған кезде соттар Қазақстан Республикасының Конституциясын (бұдан әрі – Конституция), «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» Қазақстан Республикасының кодексін (бұдан әрі – Кодекс), Қазақстан Республикасының Азаматтық процесілік кодексін (бұдан әрі – АПК) және өзге де нормативтік құқықтық актілерді басшылыққа алуға тиіс. Егер Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шартта Кодексте қамтылғаннан өзгеше қағидалар белгіленсе, халықаралық шарттың қағидалары қолданылады.

Алименттік міндеттемелердің туындау және олардың тоқтатылу негіздері, сондай-ақ алимент алуға құқығы бар адамдардың және оларды төлеуге міндетті адамдардың тізбесі, алименттерді төлеу және өндіріп алу тәртібі, алименттік міндеттемелерді белгілеумен және орындаумен байланысты өзге де қатынастар Кодекстің 5-бөлімімен реттеледі.

2. АПК-нің 27-бабының үшінші бөлігіне сәйкес әке болуды анықтаумен байланысты алименттерді өндіріп алу туралы талап қоюлар және алименттердің мөлшерін азайту туралы талап қоюлар кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі мамандандырылған ауданаралық соттарда қаралуға және шешілуге жатады.

Алименттерді өндірумен байланысты өзге де талап қоюларды, оның ішінде алименттерді төлеу туралы келісімді өзгерту, бұзу немесе жарамсыз деп тану туралы талап қоюларды аудандық (қалалық) соттар қарайды.

Кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі мамандандырылған ауданаралық соттың соттылығына жатқызылған істер кәмелетке толмаған адамның заңды өкілдерінің өтінішхаты бойынша, республикалық маңызы бар қаланың және астананың, облыс орталықтарының шегінде орналасқан аудандық (қалалық) соттардың соттылығына жататын істерді қоспағанда, баланың тұрғылықты (болатын) жеріндегі аудандық (қалалық) сотта қаралуы мүмкін немесе оған жіберілуі мүмкін.

АПК-нің 30-бабының төртінші бөлігіне сәйкес талап қоюшы алименттерді өндіріп алу туралы талап қоюларды өзінің тұрғылықты жері бойынша беруі мүмкін.

Алименттердің мөлшерін ұлғайту, алименттерді уақтылы төлемеумен байланысты тұрақсыздық айыбын өндіру туралы талап қоюлар өндіріп алушының алименттер алу құқықтарынан туындайтындықтан, ондай талап қоюлар талап қоюшының таңдауымен өзінің тұрғылықты жері не жауапкердің тұрғылықты жері бойынша берілуі мүмкін.

Алименттер төлеуге міндетті адамдардың алименттер төлеуден немесе алименттер бойынша берешекті төлеуден босату туралы талап қоюлары жауапкердің тұрғылықты жері бойынша қаралуға жатады.

3. Кәмелетке толмаған балаларға алименттерді өндіріп алу туралы талап қоюға құқылы адамдар болып мыналар: бала бірге тұратын ата-анасының бірі, баланың қорғаншысы (қамқоршысы), патронат тәрбиеші, баланы қабылдайтын ата-аналар, жетім балалар, ата-аналарының қамқорлығынсыз қалған балалар ұйымдарының басшылары, қорғаншылық немесе қамқоршылық жөніндегі функцияларды жүзеге асыратын орган, егер бір адам бала асырып алуды баланың екінші ата-анасымен жеке мүліктік емес және мүліктік құқықтары мен міндеттерін сақтай отырып жүргізсе, бала асырап алушы танылуы мүмкін.

4. Алименттер төлеуге міндетті адам және оларды алушы нотариаттың куәландыруына жататын алименттерді төлеу туралы жазбаша келісім жасасуға құқылы. Алименттер төлеуге міндетті адам және (немесе) алименттерді алушы әрекетке қабілетсіз болған жағдайда келісім олардың заңды өкілдері арасында жасалады.

Алименттерді төлеу туралы нотариат куәландырған келісім болмаған жағдайда алимент алуға құқығы бар адам алименттерді өндіріп алу туралы талабымен сотқа жүгінуге құқылы.

Алименттерді төлеу туралы нотариат куәландырған келісім болмаған жағдайда алименттердің ерікті түрде төленуі өндіріп алушының оларды өндіріп алу туралы талабымен сотқа жүгінуге кедергі болмайды.

5. Кәмелетке толмаған балаларға алименттерді өндіріп алу туралы талаптарды сот іс жүргізудің бұйрықтық немесе талап қою тәртібімен шешеді.

АПК-нің 135-бабының 4) тармақшасына сәйкес сот бұйрығы әке (ана) болудың анықталуына немесе үшінші тұлғаларды тарту қажеттігіне байланысты емес кәмелетке толмаған балаларды бағып-күтуге арналған алименттерді өндіріп алу туралы талаптар бойынша шығарылады.

Сот бұйрықтарының негізінде алименттер Кодекстің 139-бабында белгіленген мөлшерде ата-аналарының табысынан және (немесе) өзге де кірісінен үлестік арақатынас бойынша өндіріледі.

АПК-нің 136-бабына байланысты сот бұйрығын шығару туралы арызда талапқа негіз болған мән-жайлар мен мәлімделген талапты растайтын қоса берілген құжаттардың тізбесі баланың ата-анасы болып

табылатынын растайтын дәлелдемелер (баланың туу туралы куәлігі, неке туралы немесе некені бұзу туралы куәлік, ал егер бала некесіз туылса әке болуын анықтау туралы куәлік); баланың арыз берушімен тұратынын растайтын дәлелдемелер көрсетілуі тиіс.

АПК-нің 138-бабының бірінші бөлігіне сәйкес судья АПК-нің 151, 152-баптарында көзделген негіздер бойынша, сондай-ақ егер талап АПК-нің 135-бабында көзделмеген; борышкердің тұрғылықты жері Қазақстан Республикасының шегінен тыс болған; мәлімделген талапты растайтын құжаттар ұсынылмаған; талап қою ісін жүргізу тәртібімен қарауға жататын құқық туралы даудың бары байқалған; арыздың нысаны мен мазмұны АПК-нің 136-бабының талаптарына сай келмеген жағдайларда, сот бұйрығын шығару туралы арызды қабылдаудан бас тартады немесе кері қайтарады.

Бұйрық арқылы іс жүргізуде кәмелетке толмаған балаларды бағып-күтуге алименттер үш жылдық мерзім шегіндегі өткен кезең үшін, сондай-ақ тұрақты ақша сомасында өндірілуі мүмкін емес, себебі борышкердің алименттер төлеуден жалтару фактісі сот талқылауында тараптар шақырылып және тиісті дәлелдемелер ұсынылып анықталуға тиіс, ал алименттерді тұрақты ақша сомасында өндіріп алу туралы мәселені шешу Кодекстің 141-бабында көрсетілген мән-жайлардың бар-жоғын тексеруді қажет етеді.

6. АПК-нің 142-бабының бірінші бөлігіне сәйкес, егер борышкерден белгіленген мерзімде мәлімделген талапқа қарсылық келіп түссе не, егер сот бұйрығында құқықтары мен міндеттері қозғалған басқа да адамнан шығарылған сот бұйрығының заң талаптарына сәйкес еместігі туралы арыз келіп түссе, судья сот бұйрығының күшін жояды.

АПК-нің 141-бабының үшінші бөлігіне сәйкес борышкердің қарсылығы сот бұйрығын беру туралы арызда көрсетілген дау нысанасының бар екендігі тиісті дәлелдемелермен расталуға тиіс (мәселен, заңды күшіне енген әке болуды даулау немесе әкесі жөніндегі мәліметтерді алып тастау туралы сот актілері).

Борышкер қарсылығында дау нысанының болуы жөнінде дәлелдемелерді келтірмей, тек сот бұйрығымен келіспейтінін көрсеткен өзге жағдайларда соттар мұндай қарсылықтарды АПК-нің 141-бабының бесінші бөлігіне сәйкес қайтаруы тиіс.

7. Егер алименттер төлеуге міндетті адамның және оларды алушының арасында алименттер төлеу туралы нотариат куәландырған жазбаша келісім болса, онда сот алименттер өндіріп алу туралы талапты, егер көрсетілген талаппен қатар талап қоюшы алименттер төлеу туралы келісімді бұзуды мәлімдеген және дауды сотқа дейін шешу тәртібінің сақталғанын растайтын дәлелдемелерді ұсынған (Кодекстің 159-бабының 3-тармағы, Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің (бұдан әрі – АҚ)

402-бабының 2-тармағы) немесе алименттер төлеу туралы келісімді жарамсыз деп тану туралы талапты мәлімдеген жағдайда ғана қарауы мүмкін.

Егер талап қоюшы алименттерді төлеу келісін бұзу туралы талап қоюға қатысты дауды сотқа дейін шешу тәртібінің сақталғанын растайтын дәлелдемелерді ұсынбаса, судья АПК-нің 152-бабы бірінші бөлігінің 1) тармақшасы негізінде талап қою арызын қайтарады, ал егер іс қозғалса, талап қою арызын АПК-нің 279-бабының 1) тармақшасы негізінде қараусыз қалдырады және талап қоюшыға осы мәселе бойынша алименттерді төлеу туралы келісім тарабына жүгіну құқығын түсіндіреді.

8. «Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы (Салық кодексі)» Қазақстан Республикасы Кодексінің 616-бабы 1-тармағының 4) тармақшасына сәйкес алименттерді өндіріп алу туралы талап қоюлар бойынша талап қоюшылар соттарда мемлекеттік баждарды төлеуден босатылады.

Алименттердің мөлшерін ұлғайту, алименттердің уақтылы төленбеуіне байланысты тұрақсыздық айыбын өндіріп алу туралы талап қоюлар өндіріп алушының алименттерді алу құқығынан туындайтынын ескере отырып, мұндай талап қоюлар бойынша талап қоюшылар мемлекеттік бажды төлеуден босатылады.

АПК-нің 117-бабының бірінші бөлігіне сәйкес талап қоюшы төлеуден босатылған мемлекеттік баж сот шығыстарын төлеуден босатылмаған жауапкерден мемлекет кірісіне толық немесе талап қоюдың қанағаттандырылған бөлігіне пропорционалды өндіріп алынады.

Көрсетілген талап қоюлар қанағаттандырылған жағдайда жауапкерден өндіріп алынуы тиіс мемлекеттік баж Салық кодексінің 610-бабы 1-тармағының 1) тармақшасына сәйкес бағалауға жататын мүліктік сипаттағы талап қою арызы сияқты есептеледі.

Мемлекеттік бажды есептеу мөлшері осы қағидалары алименттерді төлеуге міндетті адамдардың алименттер мөлшерін азайту, алименттерді төлеуден немесе алименттер бойынша берешекті төлеуден босату туралы талап қоюларына қолданылады.

Талап қою бағасы АПК-нің 104-бабы бірінші бөлігінің 5) тармақшасына сәйкес алименттерді өндіріп алу туралы талап қоюларда – бір жыл ішіндегі төлемдердің жиынтығымен; АПК-нің 104-бабы бірінші бөлігінің 8) тармақшасына сәйкес – төлемдерді немесе берулерді азайту немесе көбейту туралы талап қоюларда – арыз беруші азайтуға немесе көбейтуге үміт артатын, бірақ бір жылдан аспайтын мерзімдегі жалпы сомамен; АПК-нің 104-бабы бірінші бөлігінің 9) тармақшасына сәйкес – төлемдер мен берулерді тоқтату туралы талап қоюларда – қалған төлемдердің немесе берулердің, бірақ бір жылдан аспайтын мерзімдегі жиынтығымен айқындалады.

Алименттерді төлеуге міндетті адамдардың алименттердің мөлшерін

азайту, алименттерді төлеуден немесе алименттер бойынша берешекті төлеуден босату туралы талап қоюларды беруі өндіріп алушылардың олардың құқықтарын бұзуымен байланысты болмағандықтан, арыз берушілердің мұндай талап қоюлар бойынша жұмсаған сот шығыстары өтелуге жатпайды.

9. Алименттерді өндіріп алумен байланысты істерді сот талқылауына дайындау барысында соттардың туындаған дауды шешу үшін маңызы бар және тараптардың дәлелдеуі тиіс мән-жайларды дұрыс айқындағаны, адамдардың құрамы туралы мәселені шешкені жөн.

Егер атқару құжаттары негізінде жауапкердің басқа да адамдарға алименттер төлейтіні анықталса, онда мұндай адамдар дау нысанына қатысты дербес талаптар мәлімдемейтін үшінші тұлғалар ретінде іске қатысуы үшін тартылады.

Дау нысанына дербес талаптар мәлімделмейтін үшінші тұлғалар ретінде іске қатысуға талаптар мәлімделмеген алименттер төлеуге міндетті басқа да адамдар тартылуы мүмкін.

Судья істі сот талқылауына дайындау шеңберінде тараптарға олардың материалдық және отбасы жағдайын куәландыратын дәлелдемелерді ұсыну міндеттерін жүктейді.

Кодекстің 1-бабы 1-тармағының 24) тармақшасына сәйкес материалдық жағдай деп жалақының, зейнетақының, басқа да кірістердің болуын немесе болмауын; олардың мөлшерін; мүлкінің болуын; басқаның отбасы мүшелерінен материалдық көмек алуын немесе алмауын түсіну керек.

Тараптардың материалдық жағдайын айқындаған кезде соттар олардың кірістерінің барлық түрлерін (жалақы, кәсіпкерлік қызметтен, зияткерлік қызмет нәтижелерін пайдаланудан түсетін кірістер, зейнетақы, жәрдемақы, денсаулыққа зиянды өтеу есебіне төлемдер және басқа да төлемдер), сондай-ақ оларға тиесілі кез келген мүлікті (оның ішінде бағалы қағаздар, жарналар, кредит ұйымдарына салымдар, жауапкершілігі шектеулі қоғамның жарғылық капиталындағы үлестер) есепке алуы тиіс.

Алименттерге үміткер адамның көмекке мұқтаждығы мәселесін шешу барысында осы адамның жасын, денсаулығын және өзге мән-жайларды (қажетті тамақ өнімдерін, киімді, дәрілік препараттарды сатып алу шығыстары, тұрғын үй-жай мен коммуналдық қызметтерге және т.б. ақы төлеу) ескере отырып, оның материалдық жағдайының, өмірлік қажеттіліктерін қанағаттандыруға жеткілікті болуын, зейнетақының және мемлекет есебінен алынатын өзге де әлеуметтік көмектің осы қажеттіліктерді қанағаттандыру үшін жеткіліктілігін, талап қоюшының қандай өзге кірістері бар екенін анықтау қажет.

Отбасылық жағдай деп неке қию (ерлі-зайыпты болу) немесе некені

(ерлі-зайыптылықты) бұзу, жесірлік, балалардың немесе отбасының басқа да мүшелерінің болуы немесе болмауы түсініледі.

Алименттер төлеушінің отбасылық жағдайын анықтаған кезде оның басқа да кәмелетке толмаған немесе еңбекке жарамсыз кәмелетке толған балаларының не заң бойынша ол күтіп-бағуға міндетті өзге де адамдардың бар-жоғын анықтап алу қажет. Соттар алименттік құқықтық қатынастардағы екі тараптың мүліктік мүдделерінің теңгерімін қамтамасыз ету қажеттігіне назар аударуы керек.

Сот балаға алименттерді алатын ата-ананы алименттерді жұмсау туралы ай сайынғы жазбаша есепті алименттерді төлейтін ата-анаға ұсынуын міндеттеуге құқылы. Жоғарыда аталған талапты қанағаттандыру туралы сот шешімі алименттер алатын ата-ананың баланы күтіп-бағуға, тәрбиелеуге және оның біліміне алынған алименттерді жұмсау жөніндегі міндеттерді адал орындамаған жағдайда қабылдануы мүмкін.

10. Кәмелетке толмаған балаға алименттер өндіріп алу туралы талапты сот ата-аналардың еңбекке жарамдылығына, сондай-ақ баланың алименттерге мұқтаждығына қарамастан қанағаттандыруы тиіс.

Алименттер мөлшерін ата-аналардың табысына және (немесе) өзге де кірісіне үлестік қатынаста айқындау барысында сот Кодекстің 139-бабының 1-тармағы ережелерін негізге алғаны жөн, оған сәйкес сот кәмелетке толмаған балаларға алименттерді олардың ата-анасынан ай сайын: бір балаға – ата-анасы табысының және (немесе) өзге де кірісінің төрттен бір бөлігі, екі балаға – үштен бір бөлігі, үш және одан көп балаға тең жартысы мөлшерінде өндіріп алады.

Сот осы үлестердің мөлшерін тараптардың материалдық немесе отбасылық жағдайын және өзге де назар аударарлық мән-жайларды ескере отырып, кемітуі немесе көбейтуі мүмкін.

Егер кәмелетке толмаған балаға алименттер өндіріп алу туралы талап баланың екі ата-анасына да қойылса, онда сот ата-аналардың әрқайсысынан өндірілуге тиісті алименттер мөлшерін айқындайды.

11. Егер алименттер төлеуге міндетті ата-ананың тұрақты емес, өзгермелі табысы және (немесе) өзге де кірісі болса не осы ата-ана табысын және (немесе) өзге де кірісін толығымен немесе ішінара заттай немесе шетел валютасында алса немесе оның табысы және (немесе) өзге де кірісі болмаса, сондай-ақ алименттерді ата-ананың табысына және (немесе) өзге де кірісіне үлестік қатынаста өндіріп алу мүмкін болмаған, қиындық туғызатын немесе тараптардың бірінің мүдделерін едәуір бұзатын басқа жағдайларда, сот ай сайын өндіріліп алынатын алименттердің мөлшерін тұрақты ақша сомасында немесе бір мезгілде үлеспен және тұрақты ақша сомасында айқындауға құқылы.

Егер ата-аналардың әрқайсысының қолында балалар қалатын болса, онда сот алименттер мөлшерін ай сайын төленуге жататын тұрақты ақша сомасында айқындайды және оларды ата-аналардың біреуінен аз қамтылған екіншісінің пайдасына өндіреді (Кодекстің 141-бабының 4-тармағы).

Алименттерді төлеуге міндетті ата-ана кірісінің жоғары деңгейі Кодекстің 141-бабында белгіленген табысқа үлестік қатынаста емес тұрақты ақша сомасында алименттерді өндіріп алуға болатын мән-жайларға жатпайды. Сонымен бірге, егер сот ата-ананың табысына және (немесе) өзге кірісіне үлестік қатынаста алименттерді өндіріп алу тараптардың біреуінің мүдделеріне нұқсан келтіретінін анықтаса, алименттер тұрақты ақша сомасында өндіріп алынуы мүмкін.

АПК-нің 72-бабының ережелеріне сәйкес алименттер төлеушінің мүдделерінің бұзылуына байланысты кәмелетке толмаған балаға алименттерді тұрақты ақша сомасында өндіріп алу мүмкіндігімен байланысты мән-жайларды дәлелдеу ауыртпалығы алименттерді төлеуге міндетті адамға жүктеледі.

12. Алименттерді өндіру және оларды төлеуден босату мәселелері бойынша дау болған жағдайда дауды талап қою іс жүргізу тәртібімен шешілетінін соттар назарда ұстауы қажет.

Егер күтіп-бағуына алименттер тағайындалған бала алименттерді төлейтін ата-ананың тәрбиесіне және күтіп-бағуына ауысса, ал өндіріп алушы оларды алудан бас тартпаса, алименттерді төлеуден, сондай-ақ алименттер бойынша берешектен босату атқару құжаттарын орындау тәртібімен емес, осы ата-ананың тиісті талап қоюды беруі арқылы жүргізіледі.

Кодекстің 176-бабы 2-тармағының 2) тармақшасына сәйкес сот тәртібімен өндірілген алименттерді төлеу күтіп-бағуына алименттер өндіріп алынған баланы асырап алу кезінде тоқтатылады.

Егер асырап алу туралы сот шешімі заңды күшіне енген сәтте асырап алынған баланың алименттерді төлеуге міндетті ата-анасының алименттер бойынша берешегі болса, берешекті төлеуден босату немесе берешекті азайту туралы мәселені сот Кодекстің 170-бабы 2-тармағының ережелерін ескере отырып, осы ата-ананың талап қоюы бойынша шешеді.

Бала асырап алу туралы сот шешімі сот тәртібімен алименттер өндіріліп алынған ата-ананы, егер осы ата-ананың баланы асырап алуы кезінде Кодекстің 100-бабының 5-тармағына сәйкес жеке мүліктік емес және мүліктік құқықтары мен міндеттері сақталса, алименттерді одан әрі төлеуден босатпайды. Бұл жағдайда өндіріліп алынатын алименттердің мөлшерін өзгертумен, оларды төлеуден босатумен байланысты барлық мәселелерді сот талап қою ісін жүргізу тәртібімен

алименттер төлейтін адамдардың арызы бойынша қарауы тиіс.

13. Баланы асырап алудың күші жойылған кезде Кодекстің 109-бабының 4-тармағында сотқа баланың мүдделерін ескере отырып, бұрынғы бала асырап алушыны Кодекстің 139 және 141-баптарында белгіленген мөлшерде баланы күтіп-бағуға қаражат төлеуге міндеттеу құқығы берілген.

Бұрынғы бала асырап алушылардан өндіріліп алуға жататын баланы күтіп-бағуға қаражат мөлшерін айқындаумен, осы қаражат мөлшерін өзгертумен немесе оларды төлеуден босатумен байланысты мәселелерді, сондай-ақ бұрынғы бала асырап алушылар оны күтіп-бағуға алименттерді төлеу міндетін орындаған кезде туындайтын өзге де мәселелерді сот балаларды күтіп-бағуға олардың ата-аналарынан алименттер өндіріліп алынатын жағдайда қолданылатын қағидалар бойынша шешеді.

14. Жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру жүйесінде, күндізгі оқу нысаны бойынша жоғары білім беру жүйесінде оқитын жиырма бір жасқа дейінгі кәмелетке толған балаларға алименттерді өндіріп алу туралы талап қоюларды (Кодекстің 138-бабының 2-тармағы) кәмелетке толғандардың өздері береді.

Бұл жағдайда сот балалардың пайдасына өндірілетін алименттердің мөлшерін Кодекстің 141-бабының 2-тармағына сәйкес тұрақты ақша сомасында айлық есептік көрсеткіш мөлшерінің (бұдан әрі - АЕК) негізінде тараптардың материалдық және отбасылық жағдайын және назарға алынатын басқа да мән-жайларды ескере отырып, баланы қамтамасыз етудің бұрынғы деңгейі барынша сақталатындай көлемде белгілейді.

Бұл ретте киім сатып алуға, тамақтануға қажетті шығыстарды, оқу ақылы нысанда болған кезде оқыту шығындарын, үй жалдау шығыстарын және т.б. ескерген жөн.

Әрбір жағдайда сот осы шығындардың қажеттіліктерін негізге алуы тиіс.

15. Алименттер алуға құқығы бар еңбекке жарамсыз кәмелетке толған адамдар деп (Кодекстің 143, 145, 147, 148, 153, 154, 155-баптары) белгіленген тәртіппен I немесе II топ мүгедектері деп танылған, сондай-ақ жалпы белгіленген зейнетақы жасына жеткен адамдарды түсіну қажет.

Сот Кодекстің 143-бабы 2-тармағына сәйкес еңбекке жарамсыз кәмелетке толған балаларға алименттер мөлшерін алименттер төлеу кезіндегі қолданылып жүрген айлық есептік көрсеткіштің еселенген қатынасында тараптардың материалдық және отбасылық жағдайы мен басқа да назар аударарлық мүдделерін негізге ала отырып айқындайды.

Істің нақты мән-жайларын ескере отырып сот алименттер

өндіріліп алынуға жататын кезеңді (мысалы, талап қоюшыға мүгедектік белгіленген кезеңге, егер медициналық-әлеуметтік сараптама мекемесінің қайта куәландыруының мерзімі белгіленсе) белгілеп, оларды өндіріп алуы және жауапкерден ай сайын алименттер өндіріп алынуға жататын мерзім басталғанға дейінгі күнді көрсетуі мүмкін.

16. Кодекстің 145-бабының 1-тармағына сәйкес еңбекке жарамсыз көмекке мұқтаж ата-аналар өздерінің еңбекке жарамды кәмелетке толған балаларынан күтіп-бағуын талап етуге құқылы.

Соттар ата-аналардың басқа да еңбекке жарамды кәмелетке толған балаларының бар-жоғын, олардың қайсысы және қандай нысан мен мөлшерде көмек көрсететінін анықтауы қажет. Сот Кодекстің 145-бабының 4-тармағы негізінде алименттер мөлшерін, оның ішінде аталған мән-жайларды ескере отырып, ата-аналардың талабы барлық балаларға, олардың біріне немесе олардың бірнешеуіне қойылғанына қарамастан, айқындауға құқылы.

Егер сот жауапкерге қатысты талап қоюшылар ата-ана құқықтарынан айырылғанын анықтаса, сот алименттерді өндіріп алу туралы талапты қанағаттандырудан бас тартады. Ата-ана міндеттерін орындаудан талап қоюшылардың жалтаруы фактісін растайтын мән-жайлар анықталған жағдайда сот алименттерді өндіріп алу туралы талап қоюды қанағаттандырудан бас тартуы мүмкін. Ата-аналардың балаларды тәрбиелеу мен күтіп-бағуы бойынша өз міндеттерін орындауынан жалтаруы деп балалардың адамгершілік және дене бітімі дамуына, оларды оқытуға, қоғамға пайдалы еңбекке баулуға қамқорлық танытпауды, алименттер төлеуден өрескел жалтаруды түсіну қажет.

Кәмелетке толған асырап алынған балалардың бала асырап алушыларды күтіп-бағу бойынша міндеттері балалардың ата-аналары алдындағы міндеттері сияқты айқындалады.

17. Алименттерге құқығы бар отбасының басқа да мүшелеріне мыналар: кәмелетке толмаған аға-інілер мен апа-сіңлілер, кәмелетке толмаған немерелер, еңбекке жарамсыз аталар мен әжелер, кәмелетке толмаған іс жүзінде тәрбиелеген және күтіп баққан еңбекке жарамсыз көмекке мұқтаж адамдар, еңбекке жарамсыз өгей әке мен өгей ана жатады (Кодекстің 151, 152, 153, 154, 155-баптары).

Соттар отбасының басқа мүшелерінің алименттерді өндіріп алу туралы талап қоюларын қараған кезде талап қоюшылар еңбекке жарамсыз және көмекке мұқтаж болып, ата-аналарынан, еңбекке жарамды кәмелетке толған балаларынан, немерелерінен немесе жұбайынан (бұрынғы жұбайынан) қаражат ала алмаған жағдайда Кодекстің 151, 152, 153, 154, 155-баптарында аталған отбасы мүшелерінен алименттер өндіріп алу құқығы туындайды. Отбасы мүшелерінен қаражат алу мүмкіндігінің бар-жоғы туралы мәселені шешу кезінде сотқа

олардың еңбекке қабілеттігін, сондай-ақ олардан алименттер ала алмау себептерін зерделеу қажет.

Кодекстің 151-бабында көзделген еңбекке жарамды ағалары мен апаларының өздерінің кәмелетке толмаған туған бауырларын, сондай-ақ кәмелетке толған еңбекке қабілетсіз аға-інілері мен апа-сіңлілерінің көмегіне мұқтаж еңбекке жарамсыз туған бауырларын күтіп-бағу міндеті ата-анасы бір, ата-анасы бөлек аға-інілер мен апа-сіңлілерге де қолданылады.

18. Күтіп-бағу міндеті тәрбиеленушілеріне жүктелетін кәмелетке толмаған балаларды іс жүзінде тәрбиелеген және күтіп-баққан адамдар деп (Кодекстің 154-бабы) баланың туысқандарын, сонымен қатар бала асырап алушы, баланың қамқоршысы (қорғаншысы), қабылдаған ата-анасы немесе баланың патронат тәрбиешісі болмаса да, баланы тәрбиелеу мен күтіп бағуды жүзеге асырған, онымен туыс емес адамдарды түсінген жөн.

Егер тәрбиешілер тәрбиеленушілерді бес жылдан аз уақыт күтіп-бақса және тәрбиелесе, олар өздерінің тәрбиеленушілерін тиісті түрде күтіп-бақпаса және тәрбиелемесе, сот Кодекстің 154-бабының 2-тармағына сәйкес тәрбиеленушілерді өздерін іс жүзінде тәрбиелеген адамдарды күтіп-бағу міндетінен босатуға құқылы. Тәрбиеленушілерді іс жүзінде тәрбиелеген адамдардың алименттер өндіріп алу туралы талап қоюларын шешу кезінде заңды маңызы бар мән-жайларды анықтауға балаларды іс жүзінде тәрбиелеу мен күтіп-бағу жүзеге асырылған мерзім, тәрбиешілердің оларды тәрбиелеу мен күтіп-бағуды тоқтату себептері (мысалы, іс жүзіндегі тәрбиешінің науқастануы, балаларды ата-аналарына қайтару, балалардың он сегіз жасқа толуы салдарынан), сондай-ақ тәрбиеленушілерді тәрбиелеу мен күтіп-бағу жатады.

19. Кемінде бес жыл тәрбиелеген және күтіп-баққан (егер бұл міндеттер тиісінше орындалса) көмекке мұқтаж еңбекке жарамсыз өгей әкеге немесе өгей шешеге, оның ішінде баладан бөлек тұратын ата-анасы көрсетілген кезеңде осы баланы күтіп-бағуға және тәрбиелеуге қатысқан жағдайда да өгей ұлдарынан және өгей қыздарынан алименттерді сот өндіріп алуға құқылы.

Егер өгей әке (өгей шеше) мен өгей баланың (өгей қыздың) ата-анасы арасындағы неке өгей баланың (өгей қыздың) ата-анасының қайтыс болуы немесе қайтыс болды деп жариялануы салдарынан тоқтатылса, онда бұл мән-жай өгей ұлдан (өгей қыздан) алименттер өндіріп алу туралы өгей әкесінің (өгей шешесінің) талап қоюын қанағаттандырудан бас тарту үшін негіз бола алмайды.

20. Кодекстің 156-бабының 3-тармағы ережелерінің негізінде, егер Кодекстің 151, 152, 153, 154, 155-баптарында көрсетілген отбасы мүшесіне алименттер өндіріп алу туралы талап қою оны

күтіп-бағуға міндетті барлық адамдарға бір мезгілде қойылса, сот олардың материалдық, отбасылық жағдайын, сондай-ақ өзге де назар аударарлық мән-жайларын ескере отырып, міндетті адамдардың әрқайсысы төлеуге тиіс алименттер мөлшерін айқындайды. Міндетті адамдардың біреуіне немесе бірнешеуіне талап қойылған жағдайда сот талап қоюшыны күтіп-бағуға міндетті барлық адамдарды ескереді және осы адамдарды ескере отырып, өндіріп алуға жататын алименттердің мөлшерін белгілеуі мүмкін.

21. Ерлі-зайыптылардың біреуі екіншісінен алименттер өндіріп алу туралы талап-қоюын шешкен кезде ерлі-зайыптылардың құқықтары мен міндеттерін, соның ішінде бір-бірін материалдық қолдау міндеті, неке қиюды мемлекеттік тіркеген күнінен бастап туындайтынын ескеру қажет.

Осы үшін қажетті қаражаты бар екінші жұбайдан (бұрынғы жұбайынан) алименттер төлеуді сот тәртібімен талап етуге құқығы бар адамдар тобы Кодексте (Кодекстің 147-бабының 2-тармағы, 148-бабының 1-тармағы) белгіленген.

Неке жарамсыз деп танылған жағдайда адал ниетті жұбайы бұрынғы жұбайынан алименттер өндіріп алу туралы талап қою арызымен сотқа жүгінуге құқылы (Кодекстің 28-бабының 4-тармағы).

Кодекстің 147-бабының 2-тармағына және 148-бабының 1-тармағына сәйкес жұбайы қажетті қаражаты бар жұбайынан (бұрынғы жұбайынан) ғана алименттер талап етуге құқылы болғандықтан, сот, егер жауапкерде алименттер төлегеннен кейін қалған қаражат есебінен заң бойынша ол күтіп-бағуға міндетті отбасы мүшелерінің өмірлік қажеттіліктерін қанағаттандыра алмайтын жағдайға әкеп соқпаса, алименттер өндіріп алу туралы талап қою арызын қанағаттандыруы мүмкін.

22. Кодекстің 147-бабы 2-тармағының 2) тармақшасына және 148-бабы 1-тармағының 1) тармақшасына сәйкес зайыбы (бұрынғы зайыбы) жүкті болған кезде және олардың ортақ баласы туған күнінен бастап үш жыл ішінде жұбайынан (бұрынғы жұбайынан) күтіп-бағуды талап етуге құқылы.

Талап қоюшыда көрсетілген кезеңдерде табысының не өзге де кірісінің болуын сот жауапкерден өндіріп алуға жататын алименттердің мөлшерін анықтаған кезде ескеруі мүмкін.

Егер ерлі-зайыптылардың ортақ баласы үш жасқа толғанға дейін оған баланың әкесі күтім жасаса, ал баланың анасы оны тәрбиелеуден және күтіп-бағудан шеттетілген жағдайда, заңның ұқсастығын негізге ала отырып (Кодекстің 5-бабының 2-тармағы) жұбайы (бұрынғы жұбайы) жұбайына (бұрынғы жұбайына) бала үш жасқа толғанға дейін күтіп-бағу туралы талап қою арызымен сотқа жүгінуге құқылы.

23. Сот жұбайдың көмекке мұқтаж еңбекке жарамсыз екінші жұбайды күтіп-бағу міндетінен босатуы немесе некеде тұрған кезеңде де, неке бұзылғаннан кейін де бұл міндетті белгілі бір мерзімге шектеу мүмкін болатын негіздерді белгілейтін Кодекстің 150-бабының ережелерін қолдану барысында жұбайының еңбекке қабілетсіздігі спирттік ішімдіктерді, есірткі құралдарын, психотроптық заттарды, не осыларға ұқсас заттарды теріс пайдалануы салдарынан басталғаны – тиісті медициналық құжаттармен, ал нәтижесінде еңбекке жарамсыз болғаны қасақана қылмыстық құқық бұзушылық жасау фактісі соттың заңды күшіне енген айыптау үкімімен не сот қаулысымен немесе қылмыстық қудалау органының ақталмайтын негіз бойынша қылмыстық істі тоқтату туралы қаулысымен расталуы тиіс екенін ескеру қажет.

Сот некеде ұзақ тұрмау (бес жылға дейін) себебіне байланысты және алименттер төлеуді талап ететін жұбайы отбасында лайықсыз мінез-құлық көрсеткен жағдайларда екінші жұбайын күтіп-бағу жөніндегі міндеттен босатуы мүмкін.

Талап қоюшының спирттік ішімдіктерді немесе есірткі құралдарын, психотроптық заттарды және (немесе) осыларға ұқсас заттарды теріс пайдалануы, құмар ойындармен айналысуы, отбасы мүдделеріне қайшы келетін өзге де мінез-құлық лайықсыз мінез-құлқы ретінде қаралуы мүмкін.

Осы санаттағы істерді қарау барысында қылмыстық құқық бұзушылық қашан жасалғанын, не отбасында лайықсыз мінез-құлық фактілерінің орын алғанын, олардың жасалу сипатын, ауырлығын және салдарын, сондай-ақ талап қоюшының кейінгі мінез-құлқын ескеру қажет.

Егер алименттер өндіріп алу туралы талапты көмекке мұқтаж еңбекке жарамсыз бұрынғы жұбайы ұсынса, сот Кодекстің 150-бабында көзделген қағидаларды қолдануы мүмкін.

24. Кодекстің 47-бабының 5-тармағына сәйкес некеде тұрмаған (ерлі-зайыпты болмаған) әке болуы анықталған жауапкердің баланың анасын күтіп-бағуының өзге тәртібі көзделгенін соттардың ескергені жөн.

Ақша қаражатының мөлшері және төлемдердің кезеңділігі тараптардың материалдық және отбасылық жағдайы мен назар аударарлық басқа да мүдделерін негізге ала отырып, ақша қаражаты төленетін сәтке заңда белгіленген АЕК-ке еселенген арақатынаспен айқындалады.

25. Алименттер төлеу туралы келісім жазбаша нысанда жасалады және нотариатта куәландыруға жатады.

Алименттер төлеу туралы келісімнің заңда белгіленген нысанын сақтамау АҚ-нің нормаларында көзделген салдарларға әкеп соғады.

Алименттер төлеу туралы келісімде міндетті түрде алименттер мөлшері, төлеу тәсілі мен тәртібі қамтылуы тиіс.

Алименттер мынадай тәсілдермен: алименттер төлеуге міндетті адамның табысына және (немесе) өзге де кірісіне үлеспен;
кезең-кезеңмен төленіп тұратын тұрақты ақша сомасымен;
біржолғы төленетін тұрақты ақша сомасымен;
мүлік беру жолымен;
келісімге қол жеткізілген өзге де тәсілдермен (жұмыстарды орындау, қызметтер көрсету және т.б.) төленуі мүмкін.

Алименттер төлеу туралы келісімде алименттер төлеудің әртүрлі тәсілдерін ұштастыру көзделуі мүмкін.

Кодекстің 159-бабының 1-тармағына сәйкес алименттер төлеу туралы келісімді жасауға, орындауға, өзгертуге, бұзуға және жарамсыз деп тануға АҚ-нің азаматтық-құқықтық мәмілелерді жасауды, орындауды, өзгертуді, бұзуды және жарамсыз деп тануды реттейтін нормалары қолданылады.

АҚ-нің 401-бабында көрсетілген мән-жайлардан басқа, алименттер төлеу туралы келісімді өзгерту және бұзу үшін тараптардың материалдық немесе отбасылық жағдайының елеулі өзгеруі де негіз болып табылады (Кодекстің 159-бабының 3-тармағы). Алименттер төлеу туралы келісімді өзгерту немесе бұзу туралы мәселені шешу кезінде сот тараптардың кез келген назар аударуға жататын мүдделерін ескеруге құқылы.

Тараптардың материалдық немесе отбасылық жағдайының өзгеруін сот елеулі деп тануы және алименттер төлеу туралы келісімді өзгерту немесе бұзу туралы талапты қанағаттандыру үшін негіз болуы мүмкін. Егер келісім жасасу сәтінде тараптардың материалдық немесе отбасылық жағдайының соншалықты өзгеруі орын алса, онда ол кез келген келісім тарабы мүдделерінің бұзылуына байланысты жасалмайды, не оны тараптар едәуір өзгеше шарттармен жасайды.

Алименттер төлеу туралы келісім сот тәртібімен өзгертілген немесе бұзылған кезде тараптардың міндеттемелері осы келісімді өзгерту немесе бұзу туралы сот шешімі заңды күшіне енген сәттен бастап өзгертілген немесе тоқтатылған болып саналатынын ескеру қажет.

26. Кодекстің 159-бабының 1-тармағына сәйкес алименттер төлеу туралы келісімді АҚ-де көзделген негіздер бойынша сот жарамсыз деп тануы мүмкін, оларға, атап айтқанда: әрекетке қабілетсіз деп танылған адаммен келісім жасасу, алдау, зорлық-зомбылық, қорқыту немесе қолайсыз мән-жайлар әсерінен келісім жасасу, жалған және құлықпен жасалған мәмілелер (АҚ-нің 159, 160-баптары) жатады.

Кодекстің 160-бабына сәйкес, егер келісімде көзделген кәмелетке толмаған баланы немесе кәмелетке толған әрекетке қабілетсіз отбасы мүшесін күтіп-бағу шарттары олардың мүдделерін елеулі түрде бұзатын болса, сот кәмелетке толмаған баланың немесе

кәмелетке толған әрекетке қабілетсіз отбасы мүшесінің заңды өкілінің, сондай-ақ қорғаншылық немесе қамқоршылық жөніндегі функцияларды жүзеге асыратын органның немесе прокурордың талап етуі бойынша алименттер төлеу туралы нотариатта куәландырылған келісімді жарамсыз деп тануға құқылы. Атап айтқанда, кәмелетке толмаған балаға келісімде белгіленген алименттердің мөлшері оның сот тәртібімен өндіріп алуы мүмкін мөлшерінен төмен болмауы тиіс (Кодекстің 161-бабының 2-тармағы).

27. Соттардың алименттер төлеу туралы келісім атқарушылық іс жүргізу құжаттарының тізбесіне кірмейтінін («Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Қазақстан Республикасының 2010 жылғы 2 сәуірдегі № 261-IV Заңының (бұдан әрі Атқарушылық іс жүргізу туралы заң) 9-бабы) ескергені жөн, осыған байланысты алименттер төлеу туралы келісімді мәжбүрлеп орындату үшін өндіріп алушы келісімде атқарушылық құжат болып табылатын атқарушылық жазба жасайтын нотариусқа жүгінуге құқылы.

Өндіріп алушы атқарушылық жазбаны алименттер төлеу туралы келісімнің негізінде алименттер бойынша берешекті айқындайтын сот орындаушысына мәжбүрлеп орындатуға беруге құқылы (Кодекстің 169-бабының 3-тармағы).

28. АПК-нің 240-бабы жетінші бөлігіне сәйкес, егер жауапкерден мерзімдік төлемдер өндіріп алынатын шешім заңды күшіне енгеннен кейін төлемдердің мөлшерін анықтауға немесе олардың ұзақтығына ықпал ететін мән-жайлар өзгерсе, тараптардың әрқайсысы жаңа талап қою арқылы мерзімді төлемдерді жүргізу мөлшері мен мерзімдерін өзгертуді талап етуге құқылы.

Алименттер төлеушінің табысына және (немесе) өзге де кірісіне үлестік қатынаста сот шешімі (сот бұйрығы) бойынша кәмелетке толмаған балаға алименттер өндіріп алу алименттер алушыға заңда көзделген негіздер болған кезде (Кодекстің 141-бабы) алименттерді тұрақты ақша сомасында және (немесе) бір мезгілде үлеспен және тұрақты ақша сомасында өндіріп алуды талап етуге кедергі келтірмейді.

Аталған талапты сот АПК-нің 246-бабында көзделген қағидалар бойынша емес, талап қою ісін жүргізу тәртібімен қарайды, өйткені бұл жағдайда сот шешімін орындау тәсілі мен тәртібін емес, алименттер мөлшерін өзгерту мәселесі шешілуі тиіс.

29. Кодекстің 175-бабының 1-тармағына сәйкес, егер алименттер төлеу туралы келісім болмаған кезде алименттер мөлшері сот тәртібімен белгіленгеннен кейін тараптардың бірінің материалдық немесе отбасылық жағдайы өзгерсе, сот кез келген тараптың талап етуі бойынша белгіленген алименттер мөлшерін өзгертуге құқылы. Алименттер мөлшері өзгертілген кезде сот тараптардың назар аударарлық өзге де мүдделерін ескеруге құқылы.

Кәмелетке толмаған балаға алименттер төлейтін ата-ананың алименттер мөлшерін төмендету туралы талабын шешкен кезде ата-ананың материалдық немесе отбасылық жағдайының өзгеруі оның талап қоюын қанағаттандыру үшін сөзсіз негіз болып табылмайды, өйткені мұндай өзгерістердің оған алименттерді бұрынғы мөлшерде төлеуге мүмкіндік бермейтінін анықтау қажет.

Балаларға және отбасының басқа да мүшелеріне сот бұрын белгілеген алименттер мөлшері өзгерген кезде оларды жаңадан белгіленген мөлшерде өндіріп алу шығарылған сот шешімі заңды күшіне енген күнінен бастап жүргізіледі.

Өндіріп алынатын алименттік төлемдердің мөлшерін өзгерткен сот шешімнің көшірмесін алименттерді өндіріп алу туралы шешім шығарған сотқа жолдауға міндетті.

Сот бұрын белгіленген мөлшерде алименттер өндіріп алу туралы атқарушылық құжат кері қайтарып алынған кезде осы атқарушылық құжат бойынша берешек болған жағдайда сот орындаушысы ол туралы сотқа хабарлап, атқарушылық құжаттың орындалуын берешек өтелгенге дейін жалғастырылатынын көрсетуі тиіс. Берешек толық көлемде өндіріліп алынғаннан кейін атқарушылық құжат оны кері сұратқан сотқа қайтарылады.

30. Талап қоюшының материалдық жағдайының нашарлағанын және (немесе) оның отбасылық жағдайының өзгергенін куәландыратын дәлелдемелер болған кезде сот оның алименттер бойынша берешекті төлеуден толық немесе ішінара босату туралы талабын қанағаттандыру туралы шешімді, егер алименттерді төлемеуге дәлелді себептер болса, ал талап қоюшының материалдық және (немесе) отбасылық жағдайының өзгеруі алименттер бойынша пайда болған берешекті өтеуге мүмкіндіктің жоқтығы анықталса, қабылдауға құқылы.

Мұндай істерді қарау барысында берешекті өтеуге мүмкіндігі болмаған, оның материалдық жағдайына әсер еткен берешектің пайда болуы, мысалы, алименттер төлеуге міндетті адамның науқастануы, борышкердің қалауынсыз табысының не өзге де кірісінің төмендеуі немесе ауруына байланысты жұмысынан айырылуы, заң бойынша қаражат және басқасын беруге міндетті адамдар санының өсуі сияқты себептерінің дәлелділігін соттардың назарға алғаны жөн.

Бұл ретте алименттер төлеуге міндетті адамды берешекті төлеуден босату үшін екі мән-жайдың жиынтығын: сот дәлелді деп таныған себептер бойынша берешектің пайда болуы мен қиын материалдық және отбасылық жағдайға байланысты пайда болған берешекті өтеу мүмкін еместігін ескеру қажет. Көрсетілген мән-жайлардың бірінің ғана орын алуы берешекті төлеуден босатуға кедергі келтіреді.

Егер алименттер алатын кәмелетке толған адамдарға әлеуметтік қызмет көрсету ұйымдарында стационарлық нысанда әлеуметтік

қызмет тегін көрсетілсе (мысалы, олар қарттар мен мүгедектерге, соғыс және еңбек ардагерлеріне арналған интернат үйлерінде, стационарлық әлеуметтік қызмет көрсетуді жүзеге асыратын өзге де ұйымдарда тұрған кезде) не мұндай адамдар қоғамдық немесе басқа да ұйымдардың немесе азаматтардың (атап айтқанда олармен өмір бойы асырауда ұстау шарттары жасалған жағдайда) қамтамасыз етуіне (қамқорлығына) берілген болса, онда көрсетілген мән-жайлар, егер қосымша шығыстарды (ерекше күтім, емдеу, тамақтану және т.б.) қажет ететін ерекше мән-жайлар орын алмаса, алименттер төлеушіні оны төлеуден босату үшін негіз болуы мүмкін, себебі Кодекстің 176-бабы 2-тармағының үшінші абзацына байланысты алименттер алушының көмекке мұқтаждығы тоқтатылған жағдайда ақшалай қаражат алу құқығы жойылады.

Соттың алименттер төлеушіні Кодекстің 170-бабы 2-тармағының негізінде алименттер бойынша берешекті төлеуден толық немесе ішінара босатуы сот орындаушысының алименттер бойынша берешекті айқындау туралы қаулысын заңсыз деп тануға негіз болмайды.

31. Кодекстің 139-бабына сәйкес кәмелетке толмаған балаларға төленетін алименттер бойынша берешектің мөлшерін сот орындаушысы алименттер төлеуге міндетті адамның алименттер өндіріп алу жүргізілмеген кезеңдегі жалақысы мен өзге де кірісін негізге ала отырып айқындайды. Егер алименттер төлеуге міндетті адам осы кезеңде жұмыс істемесе немесе оның табысын және өзге де кірісін растайтын құжаттар табыс етілмесе, алименттер бойынша берешек Заңның 99-бабының 3-тармағына сәйкес Қазақстан Республикасындағы орташа айлық жалақы мөлшерінен айқындалады.

Бас бостандығынан айыру орындарында жазасын өтеп жүрген адамдар үшін, егер борышкер осы кезеңде жұмыс істемесе, алименттер бойынша берешек бір АЕК мөлшерінде белгіленді.

Егер қандай да бір тарап алименттер бойынша берешек белгіленген мөлшерімен келіспесе, Кодекстің 169-бабы 4-тармағының ережелері негізінде ол сот орындаушысының әрекеттеріне Қазақстан Республикасының заңнамасында (АПК-нің 250-бабы, Атқарушылық іс жүргізу туралы заңның 127-бабы) көзделген тәртіппен шағым жасай алады.

32. Кодекстің 171-бабына сәйкес алименттер төлеу туралы келісім бойынша алименттер төлеуге міндетті адамның және (немесе) сот шешімі бойынша алименттер төлеуге міндетті адамның кінәсінен берешек пайда болған кезде кінәлі адам алименттер алушыға кешіктірген әрбір күні үшін төленбеген алименттер сомасының оннан бір пайызы мөлшерінде тұрақсыздық айыбын төлейді. Алименттер алушы алименттің уақтылы төленбеуіне кінәлі адамнан алиментті төлеу жөніндегі міндетін орындауды кешіктіруден келтірілген бүкіл залалының тұрақсыздық айыбымен өтелмеген бөлігін де өндіріп алуға құқылы.

Осы санаттағы істерді қарау барысында алименттер төлеуге міндетті адамның қандай себеппен оларды төлемегендігін, сот орындаушылары сот актісін орындау үшін қандай шаралар қолданғанын, алименттер төлеуге міндетті адамның оларды төлеуден жалтарғанын анықтау қажет.

Борышкердің алименттер бойынша берешектің пайда болуына кінәсі одан тұрақсыздық айыбы мен залалдарды өндіріп алу үшін міндетті шарт болып табылады.

Егер алименттер бойынша берешек басқа адамдардың кінәсінен, атап айтқанда жалақының уақтылы төленбеуіне, алименттік сомалардың кешіктірілуіне немесе дұрыс аударылмауына байланысты пайда болса, мұндай жауапкершілікті алименттер төлеушіге жүктеуге болмайды.

Кодекстің 171-бабында белгіленген тұрақсыздық айыбы отбасының мұқтаж мүшелерінің қаражат алу құқығын жүзеге асыруға кепілдік беретін отбасылық-құқықтық жауаптылықтың арнайы шарасы болып табылады және әрбір кешіктірілген күн үшін алынатын пайыздардың белгіленген мөлшері түрінде өндіріп алынады. АҚ-нің 353-бабының негізінде сот өндірген алименттерді уақтылы төлемегені үшін тұрақсыздық айыбы мөлшерін азайтуға жол берілмейді.

Тұрақсыздық айыбын есептеу кезінде алименттер төлеу міндеті ай сайынғы сипатта болатынын ескеру қажет, тиісінше алименттер төлемегені үшін тұрақсыздық айыбын әрбір мерзімі өткен айлық төлем бойынша осы төлемнің сомасын және тұрақсыздық айыбын өндіріп алу туралы сот шешімі шығарылған күні айқындалатын оның мерзімі өткен күндерінің санын негізге ала отырып, анықтау қажет.

33. Кодекстің 164-бабының 2-тармағына байланысты алименттер сотқа өтініш жасалған сәттен бастап тағайындалады. Егер сотқа өтініш беруден бұрын күтіп-бағуға қаражат алу шаралары қолданылса, бірақ алименттер төлеуге міндетті адамның оны төлеуден жалтаруы салдарынан алименттер алынбағанын сот анықтаған болса, сотқа өтініш жасалған кезден бастап үш жыл мерзім шегінде өткен кезеңге алименттер өндірілуі мүмкін.

Алименттер алу мақсатында қабылданған шаралар туралы, атап айтқанда талап қоюшының жауапкерге алименттер төлеу туралы талаппен не алименттер төлеу туралы келісім жасасу туралы ұсыныспен (мысалы, телеграмма, хабарламасы бар тапсырыс хаттар жіберу арқылы не электрондық пошта арқылы) өтініш жасауы, кәмелетке толмаған балаға алименттер өндіріп алу туралы сот бұйрығын беру туралы арызбен жүгінуі (егер кейін сот бұйрығының күші жойылған болса) куәландыра алады.

Кодекстің 169-бабының 2-тармағына сәйкес атқару құжатының негізінде немесе нотариатта куәландырылған келісімнің негізінде алименттерді ұстап қалу алименттерді төлеуге міндетті адамның

іздестірілуіне байланысты жүргізілмеген жағдайларда, атқару құжаты табыс етудің алдындағы үш жылдық мерзімге және күтіп-бағуға алименттер тағайындалған адамның кәмелетке толғанына қарамастан, алименттер бүкіл кезең үшін өндіріп алынады.

Әке болуды анықтау туралы талап қоюмен бірге ұсынылған алименттер өндіріп алу туралы талап қою арызын қарау барысында Кодекстің 164-бабының 2-тармағына сәйкес өткен кезең үшін алимент өндіріп алу туралы талап қанағаттандырылуға жатпайды, өйткені әке болуды анықтау туралы талап қою қанағаттандырылғанға дейін жауапкер белгіленген тәртіппен баланың әкесі болып танылмаған. Осыған байланысты алимент өндіріп алудың басталуы сотқа жүгінген күнінен бастап белгіленуі тиіс.

34. Сот кәмелетке толмаған балалар немесе көмекке мұқтаж еңбекке жарамсыз кәмелетке толған балалар үшін алименттер өндірілген ата-аналарға Кодекстің 144-бабының мағынасының негізінде осы балалар үшін ерекше мән-жайлардан туындаған қосымша шығыстарды жүктеп, оларды төлеуге тартуы мүмкін.

Мұндай мән-жайларға, мысалы, кәмелетке толмаған балалардың немесе еңбекке жарамсыз көмекке мұқтаж кәмелетке толған балалардың ауыр науқастануы, мертігуі жатады, олар, атап айтқанда балаларға бөгде адамның бағып-күтуіне ақы төлеуді, балалардың емделуі немесе денсаулығын сақтауы, сондай-ақ олардың әлеуметтік бейімделуі және қоғамға араласуы үшін (протезге, дәрі-дәрмекті, күтім, жүріп-тұру немесе оқу үшін арнайы құралдарды сатып алуға шығыстар және т.б.) қажетті өзге де шығыстарды талап етеді.

Сот ата-аналардың қосымша шығыстарды төлеуге қатыстырылу тәртібін және осы шығыстардың мөлшерін ата-аналардың, басқа да балалардың материалдық және отбасылық жағдайлары мен тараптардың назар аударарлық мүдделерін негізге ала отырып, ай сайын төленуге жататын алименттерді төлеу кезіндегі АЕК-тің еселенген қатынасында айқындайды (Кодекстің 144-бабының 2-тармағы).

Істің нақты мән-жайлары ескеріле отырып, қосымша шығыстар жауапкерден бір рет (мысалы, талап қоюшы өзі шеккен нақты шығыстарды өндіріп алу туралы талапты мәлімдеген жағдайда) өндіріп алынуы мүмкін.

35. АПК-нің 140-бабының екінші бөлігіне сәйкес кәмелетке толмаған балаларға алименттер өндіру туралы сот бұйрығында күтіп-бағу үшін алименттер тағайындалған әрбір баланың аты мен туған күнін, борышкерден ай сайын өндіріліп алынатын төлемдердің мөлшерін және оларды өндіріп алу мерзімін көрсету қажет. Мұндай мәліметтер шешімнің қарар бөлігінде де көрсетілуі тиіс.

Кодекстің 139-бабы 1-тармағының негізінде екі және одан да көп балаға алименттер ата-анасының табысынан және (немесе) өзге де кірісінен үлестік қатынаста өндіріп алынған жағдайда сот шешімнің қарар бөлігінде (сот бұйрығында) өндіріп алынатын үлестің мөлшерін, сондай-ақ осы үлесті кейіннен өзгертуді және әрбір баланың кәмелет жасына толуына қарай алименттерді жаңа мөлшерде өндіріп алу кезеңдерін көрсетуі тиіс.

Кодекстің 173-бабына сәйкес сот шешімі бойынша тұрақты ақша сомасында өндіріп алынатын алименттердің индекстелуін алименттерді ұстап қалатын орын бойынша ұйымның әкімшілігі АЕК мөлшеріне барабар түрде жүргізеді. Тұрақты ақша сомасында алименттер өндіріп алу туралы талап қою қанағаттандырылған сот шешімінің қарар бөлігінде тұрақты ақша сомасының мөлшері туралы мәліметтер сандармен және сөздермен, сондай-ақ еселігі АЕК мөлшері негізге алына отырып көрсетілуі тиіс.

36. Конституцияның 4-бабына сәйкес осы нормативтік қаулы қолданыстағы құқық құрамына қосылады, жалпыға міндетті болып табылады және алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының Төрағасы**

Ж.Асанов

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының судьясы,
жалпы отырыс хатшысы**

Г.Әлмағамбетова

НОРМАТИВНОЕ ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 6 ВЕРХОВНОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

29 ноября 2019 года

город Нур-Султан

О применении судами законодательства при рассмотрении дел, связанных с взысканием алиментов

В целях обеспечения единообразного применения судами законодательства при рассмотрении дел, связанных с взысканием алиментов, пленарное заседание Верховного Суда Республики Казахстан постановляет дать следующие разъяснения.

1. Рассматривая споры, связанные с взысканием алиментов, суды должны руководствоваться Конституцией Республики Казахстан (далее - Конституция), Кодексом Республики Казахстан «О браке (супружестве) и семье» (далее - Кодекс), Гражданским процессуальным кодексом Республики Казахстан (далее - ГПК) и иными нормативными правовыми актами. Если международным договором, ратифицированным Республикой Казахстан, установлены иные правила, чем те, которые содержатся в Кодексе, то применяются правила международного договора.

Основания возникновения и прекращения алиментных обязательств, а также перечень лиц, имеющих право на алименты, и лиц, обязанных их уплачивать, порядок уплаты и взыскания алиментов и иные отношения, связанные с установлением и исполнением алиментных обязательств, регулируются разделом 5 Кодекса.

2. В соответствии с частью третьей статьи 27 ГПК иски о взыскании алиментов, связанные с установлением отцовства, и иски об уменьшении размера алиментов подлежат рассмотрению и разрешению в специализированных межрайонных судах по делам несовершеннолетних.

Иные иски, связанные с взысканием алиментов, в том числе иски об изменении, расторжении или признании недействительным соглашения об уплате алиментов, рассматриваются районными (городскими) судами.

По ходатайству законных представителей несовершеннолетнего лица дела, отнесенные к подсудности специализированного межрайонного суда по делам несовершеннолетних, могут рассматриваться или могут быть переданы районному (городскому) суду по месту жительства (нахождения) ребенка, за исключением дел, подсудных районным (городским) судам, находящимся в пределах города республиканского значения и столицы, областных центров.

В соответствии с частью четвертой статьи 30 ГПК иски о взыскании алиментов могут быть предъявлены истцом по месту своего жительства.

Поскольку иски об увеличении размера алиментов, о взыскании неустойки в связи с несвоевременной уплатой алиментов вытекают из прав взыскателя на получение алиментов, то такие иски также могут быть предъявлены по выбору истца либо по месту своего жительства, либо по месту жительства ответчика.

Иски лиц, обязанных уплачивать алименты, об освобождении от уплаты алиментов или от уплаты задолженности по алиментам подлежат рассмотрению по месту жительства ответчика.

3. Лицами, которые вправе предъявить требования о взыскании алиментов на несовершеннолетних детей, могут быть: один из родителей, с которым проживает ребенок, опекун (попечитель) ребенка, патронатный воспитатель, приемные родители, руководители организаций для детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей, орган, осуществляющий функции по опеке или попечительству, усыновитель, если усыновление произведено одним лицом при сохранении личных неимущественных и имущественных прав и обязанностей ребенка с другим родителем.

4. Лицо, обязанное уплачивать алименты, и получатель алиментов вправе заключить письменное соглашение об уплате алиментов, подлежащее удостоверению нотариально. При недееспособности лица, обязанного уплачивать алименты, и (или) получателя алиментов соглашение заключается между их законными представителями.

При отсутствии нотариально удостоверенного соглашения об уплате алиментов лицо, имеющее право на алименты, вправе обратиться в суд с требованием о взыскании алиментов.

Уплата в добровольном порядке алиментов при отсутствии нотариально удостоверенного соглашения об их уплате не препятствует взыскателю на обращение в суд с требованием о взыскании алиментов.

5. Требования о взыскании алиментов на несовершеннолетних детей разрешаются судом в порядке приказного или искового производства.

Согласно подпункту 4) статьи 135 ГПК судебный приказ выносится по требованиям о взыскании алиментов на содержание несовершеннолетних детей, не связанным с установлением отцовства (материнства) или необходимостью привлечения третьих лиц.

На основании судебных приказов алименты взыскиваются в размере, установленном статьей 139 Кодекса, в долевом соотношении к заработку и (или) иному доходу родителей.

В силу статьи 136 ГПК в заявлении о вынесении судебного приказа должны быть указаны обстоятельства, на которых основано требование и перечень прилагаемых документов, подтверждающих заявленное требование: доказательства, подтверждающие, что лицо, с которого подлежат взысканию алименты, является родителем ребенка

(свидетельство о рождении ребенка, свидетельство о браке (супружестве) или расторжении брака (супружества), а в случае, если ребенок рожден вне брака (супружества) - свидетельство об установлении отцовства); доказательства, подтверждающие проживание ребенка с заявителем.

В соответствии с частью первой статьи 138 ГПК, судья отказывает в принятии или возвращает заявление о вынесении судебного приказа по основаниям, предусмотренным статьями 151, 152 ГПК, а также в случаях, если заявленное требование не предусмотрено статьей 135 ГПК; место жительства должника находится вне пределов Республики Казахстан; не представлены документы, подтверждающие заявленное требование; усматривается наличие спора о праве, который подлежит рассмотрению в порядке искового производства; форма и содержание заявления не отвечают требованиям статьи 136 ГПК.

В приказном производстве не могут быть взысканы алименты на содержание несовершеннолетних детей за прошедший период в пределах трехлетнего срока, а также в твердой денежной сумме, поскольку факт уклонения должника от уплаты алиментов должен устанавливаться в судебном разбирательстве с вызовом сторон и представлением соответствующих доказательств, а решение вопроса о взыскании алиментов в твердой денежной сумме требует проверки наличия либо отсутствия обстоятельств, указанных в статье 141 Кодекса.

6. Согласно части первой статьи 142 ГПК судья отменяет судебный приказ, если от должника в установленный срок поступят возражения против заявленного требования либо если поступит заявление другого лица, права и обязанности которого затрагиваются судебным приказом, о несоответствии вынесенного судебного приказа требованиям закона.

В силу части третьей статьи 141 ГПК возражения должника должны быть подтверждены соответствующими доказательствами о существовании предмета спора, указанного в заявлении о выдаче судебного приказа (например, вступившие в законную силу судебные акты об оспаривании отцовства или исключении сведений об отце).

В иных случаях, когда должник в возражении указывает только на несогласие с судебным приказом без приведения доказательств о существовании предмета спора, судам следует возвращать такие возражения в соответствии с частью пятой статьи 141 ГПК.

7. Если между лицом, обязанным уплачивать алименты, и их получателем имеется нотариально удостоверенное письменное соглашение об уплате алиментов, то требование о взыскании алиментов может быть рассмотрено судом только в том случае, если одновременно с указанным требованием заявлено требование о расторжении соглашения об уплате алиментов и истцом представлены доказательства, подтверждающие соблюдение досудебного порядка разрешения спора

(пункт 3 статьи 159 Кодекса, пункт 2 статьи 402 Гражданского кодекса Республики Казахстан (далее - ГК)), либо заявлено требование о признании соглашения об уплате алиментов недействительным.

Если истец по иску о расторжении соглашения об уплате алиментов не представит доказательства, подтверждающие соблюдение досудебного порядка разрешения спора, судья на основании подпункта 1) части первой статьи 152 ГПК возвращает исковое заявление, а если дело возбуждено – оставляет исковое заявление без рассмотрения на основании подпункта 1) статьи 279 ГПК и разъясняет истцу его право обратиться по указанному вопросу к стороне соглашения об уплате алиментов.

8. В соответствии с подпунктом 4) статьи 616 Кодекса Республики Казахстан «О налогах и других обязательных платежах в бюджет (Налоговый кодекс)» истцы по искам о взыскании алиментов освобождаются от уплаты государственной пошлины в судах.

Учитывая, что иски об увеличении размера алиментов, о взыскании неустойки в связи с несвоевременной уплатой алиментов вытекают из прав взыскателя на получение алиментов, то по таким искам истцы освобождаются от уплаты государственной пошлины.

Согласно части первой статьи 117 ГПК государственная пошлина, от уплаты которой истец был освобожден, взыскивается с ответчика, не освобожденного от уплаты судебных расходов, в доход государства полностью или пропорционально удовлетворенной части иска.

Государственная пошлина, подлежащая взысканию с ответчика в случае удовлетворения указанных исков, исчисляется в соответствии с подпунктом 1) пункта 1 статьи 610 Налогового кодекса как для искового заявления имущественного характера, подлежащего оценке.

Эти же правила исчисления размера государственной пошлины применяются к искам лиц, обязанных уплачивать алименты, об уменьшении размера алиментов, об освобождении от уплаты алиментов или от уплаты задолженности по алиментам.

В силу подпункта 5) части первой статьи 104 ГПК цена иска определяется в исках о взыскании алиментов - совокупностью платежей за один год; подпункта 8) части первой статьи 104 ГПК в исках об уменьшении или увеличении платежей или выдач - общей суммой, на уменьшение или увеличение которой претендует заявитель, но не более чем за один год; подпункта 9) части первой статьи 104 ГПК в исках о прекращении платежей и выдач - совокупностью оставшихся платежей или выдач, но не более чем за один год.

Подача лицами, обязанными уплачивать алименты, исков об уменьшении размера алиментов, об освобождении от уплаты алиментов или от уплаты задолженности по алиментам не связана с нарушением их прав взыскателями, в связи с чем понесенные заявителями

судебные расходы по таким искам возмещению не подлежат.

9. При подготовке дел, связанных с взысканием алиментов, к судебному разбирательству судам следует правильно определить обстоятельства, имеющие значение для разрешения возникшего спора и подлежащие доказыванию сторонами, разрешить вопрос о составе лиц.

В случае если будет установлено, что ответчик выплачивает алименты и другим лицам на основании исполнительных документов, то эти лица привлекаются к участию в деле в качестве третьих лиц, не заявляющих самостоятельные требования на предмет спора.

К участию в деле в качестве третьих лиц, не заявляющих самостоятельные требования на предмет спора, могут быть привлечены другие лица, обязанные уплачивать алименты, к которым требования не заявлены.

Судья в рамках подготовки дела к судебному разбирательству возлагает на стороны обязанности по представлению доказательств, свидетельствующих об их материальном и семейном положении.

В силу подпункта 24) пункта 1 статьи 1 Кодекса под материальным положением следует понимать наличие или отсутствие заработной платы, пенсии, других доходов; их размер; наличие имущества; получение или неполучение материальной помощи от других членов семьи.

При определении материального положения сторон судам следует учитывать все виды их доходов (заработная плата, доходы от предпринимательской деятельности, от использования результатов интеллектуальной деятельности, пенсии, пособия, выплаты в счет возмещения вреда здоровью и другие выплаты), а также любое принадлежащее им имущество (в том числе ценные бумаги, паи, вклады, внесенные в кредитные организации, доли в уставном капитале общества с ограниченной ответственностью).

Разрешая вопрос о том, является ли лицо, претендующее на алименты, нуждающимся в помощи, следует выяснить, является ли материальное положение данного лица достаточным для удовлетворения его жизненных потребностей с учетом его возраста, состояния здоровья и иных обстоятельств (расходы по приобретению необходимых продуктов питания, одежды, лекарственных препаратов, оплата жилого помещения и коммунальных услуг и т.п.), достаточно ли пенсии и иной социальной помощи, получаемой за счет государства, для удовлетворения этих потребностей, какие иные доходы имеются у истца.

Под семейным положением понимается заключение или расторжение брака (супружества), вдовство, наличие или отсутствие детей или других членов семьи.

При установлении семейного положения плательщика алиментов следует выяснить, имеются ли у него другие несовершеннолетние

или нетрудоспособные совершеннолетние дети либо иные лица, которых он обязан по закону содержать. Судам следует исходить из необходимости обеспечения баланса интересов обеих сторон алиментных правоотношений.

Суд вправе обязать родителя, получающего алименты на ребенка, представлять родителю, уплачивающему алименты, ежемесячный письменный отчет о расходовании алиментов. Решение суда об удовлетворении вышеуказанного требования возможно в случае недобросовестного исполнения родителем, получающим алименты, обязанности по расходованию полученных алиментов на содержание, воспитание и образование ребенка.

10. Требование о взыскании алиментов на несовершеннолетнего ребенка подлежит удовлетворению судом независимо от трудоспособности родителей, а также нуждаемости ребенка в алиментах.

При определении размера алиментов в долевом отношении к заработку и (или) иному доходу родителей суду следует исходить из положений пункта 1 статьи 139 Кодекса, согласно которому алименты на несовершеннолетних детей взыскиваются судом с их родителей ежемесячно в размере: на одного ребенка - одной четверти, на двух детей - одной трети, на трех и более детей - половины заработка и (или) иного дохода родителей.

Размер этих долей может быть уменьшен или увеличен судом с учетом материального или семейного положения сторон и иных заслуживающих внимания обстоятельств.

Если требование о взыскании алиментов на несовершеннолетнего ребенка предъявлено к обоим родителям ребенка, суд определяет размер алиментов, подлежащий взысканию с каждого из родителей.

11. Суд вправе определить размер алиментов, взыскиваемых ежемесячно, в твердой денежной сумме или одновременно в долях и в твердой денежной сумме, если родитель, обязанный уплачивать алименты, имеет нерегулярный, меняющийся заработок и (или) иной доход, либо этот родитель получает заработок и (или) иной доход полностью или частично в натуре или в иностранной валюте, либо у него отсутствует заработок и (или) иной доход, а также в других случаях, когда взыскание алиментов в долевом отношении к заработку и (или) иному доходу родителя невозможно, затруднительно или существенно нарушает интересы одной из сторон.

Если при каждом из родителей остаются дети, суд определяет размер алиментов в твердой денежной сумме, подлежащей уплате ежемесячно, и взыскивает их с одного родителя в пользу другого, менее обеспеченного (пункт 4 статьи 141 Кодекса).

Высокий уровень доходов у родителя, обязанного уплачивать алименты, сам по себе не относится к установленным статьей 141 Кодекса

обстоятельствам, при которых возможно взыскание алиментов в твердой денежной сумме, а не в долевом отношении к заработку. Вместе с тем, если судом будет установлено, что взыскание алиментов в долевом отношении к заработку и (или) иному доходу родителя существенно нарушает интересы одной из сторон, алименты могут быть взысканы в твердой денежной сумме.

В силу положений статьи 72 ГПК бремя доказывания обстоятельств, связанных с возможностью взыскания алиментов на несовершеннолетнего ребенка в твердой денежной сумме в связи с нарушением интересов плательщика алиментов, возлагается на лицо, обязанное уплачивать алименты.

12. Судам следует иметь в виду, что вопросы взыскания алиментов и освобождения от их уплаты при наличии спора решаются судом в порядке искового производства.

Если ребенок, на содержание которого были присуждены алименты, перешел на воспитание и содержание к родителю, выплачивающему алименты, а взыскатель не отказался от их получения, освобождение от уплаты алиментов, а также от задолженности по алиментам производится не в порядке исполнения исполнительных документов, а путем предъявления этим родителем соответствующего иска.

В соответствии с подпунктом 2) пункта 2 статьи 176 Кодекса выплата алиментов, взыскиваемых в судебном порядке, прекращается при усыновлении (удочерении) ребенка, на содержание которого взыскивались алименты.

Если на момент вступления в законную силу решения суда об усыновлении у родителя усыновленного ребенка, обязанного уплачивать алименты, имеется задолженность по алиментам, вопрос об освобождении от уплаты задолженности или об уменьшении задолженности разрешается судом по иску указанного родителя с учетом положений пункта 2 статьи 170 Кодекса.

Решение суда об усыновлении не освобождает родителя, с которого в судебном порядке взыскивались алименты, от дальнейшей их уплаты, если при усыновлении ребенка за этим родителем в соответствии с пунктом 5 статьи 100 Кодекса были сохранены личные неимущественные и имущественные права и обязанности. В указанном случае все вопросы, связанные с изменением размера взыскиваемых алиментов, освобождением от их уплаты, должны рассматриваться судом в порядке искового производства по заявлению лиц, уплачивающих алименты.

13. Пунктом 4 статьи 109 Кодекса суду предоставлено право при отмене усыновления, исходя из интересов ребенка, обязать бывшего усыновителя выплачивать средства на содержание ребенка в размере, установленном статьями 139 и 141 Кодекса.

Вопросы, связанные с определением размера средств на содержание ребенка, подлежащих взысканию с бывших усыновителей, изменением размера этих средств или освобождением от их уплаты, а также иные вопросы, возникающие при исполнении бывшими усыновителями обязанности по уплате алиментов на содержание ребенка, разрешаются судом по тем же правилам, как и в случае взыскания алиментов на содержание детей с их родителей.

14. Иски о взыскании алиментов на совершеннолетних детей, обучающихся в системе общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования, в системе высшего образования по очной форме обучения в возрасте до двадцати одного года (пункт 2 статьи 138 Кодекса) предъявляются самими совершеннолетними.

Размер подлежащих взысканию алиментов на детей в этом случае устанавливается судом в соответствии с пунктом 2 статьи 141 Кодекса в твердой денежной сумме, исходя из размера месячного расчетного показателя (далее - МРП), в объеме максимально возможного сохранения ребенку прежнего уровня его обеспечения с учетом материального и семейного положения сторон и других заслуживающих внимания обстоятельств.

При этом следует учитывать расходы, необходимые на приобретение одежды, питания, затраты на обучение при платной форме обучения, расходы на аренду жилья и т.п.

В каждом случае суд должен исходить из необходимости этих затрат.

15. Под нетрудоспособными совершеннолетними лицами, имеющими право на алименты (статьи 143, 145, 147, 148, 153, 154, 155 Кодекса), следует понимать лиц, признанных в установленном порядке инвалидами I или II группы, а также лиц, достигших общеустановленного пенсионного возраста.

В силу пункта 2 статьи 143 Кодекса размер алиментов на нетрудоспособных совершеннолетних детей определяется судом в кратном отношении к МРП, установленному законом на момент выплаты алиментов, исходя из материального и семейного положения и других заслуживающих внимания интересов сторон.

С учетом обстоятельств дела суд может взыскать алименты, установив период, в течение которого они подлежат взысканию (например, на период установления истцу инвалидности, если установлен срок переосвидетельствования учреждением медико-социальной экспертизы) и указать дату, до наступления которой алименты подлежат взысканию с ответчика ежемесячно.

16. В соответствии с пунктом 1 статьи 145 Кодекса нетрудоспособные, нуждающиеся в помощи родители вправе требовать предоставления содержания от своих трудоспособных совершеннолетних детей.

Судам следует выяснять, имеются ли у родителей другие трудоспособные совершеннолетние дети, кто из них и в какой форме и размерах оказывает им помощь. Суд вправе на основании пункта 4 статьи 145 Кодекса определить размер алиментов, в том числе с учетом названных обстоятельств, независимо от того, предъявлено родителями требование ко всем детям, к одному или к нескольким из них.

Если судом будет установлено, что истцы лишены родительских прав в отношении ответчика, суд отказывает в удовлетворении требования о взыскании алиментов. В случае установления обстоятельств, подтверждающих факт уклонения истцов от выполнения обязанностей родителей, суд может отказать в удовлетворении иска о взыскании алиментов. Под уклонением родителей от выполнения своих обязанностей по воспитанию и содержанию детей следует понимать отсутствие заботы об их нравственном и физическом развитии, обучении, подготовке к общественно-полезному труду, злостное уклонение от уплаты алиментов.

Обязанности усыновленных детей, достигших совершеннолетия, по содержанию усыновителей определяются так же, как и обязанности детей перед родителями.

17. К другим членам семьи, имеющим право на алименты, относятся: несовершеннолетние братья и сестры, несовершеннолетние внуки, нетрудоспособные дедушки и бабушки, нетрудоспособные нуждающиеся лица, фактически воспитавшие и содержавшие несовершеннолетних детей, нетрудоспособные отчим и мачеха (статьи 151, 152, 153, 154, 155 Кодекса).

При рассмотрении судами исков других членов семьи о взыскании алиментов следует иметь в виду, что право на получение алиментов от членов семьи, названных в статьях 151, 152, 153, 154, 155 Кодекса, возникает при условии нетрудоспособности и нуждаемости истцов в помощи и невозможности получения ими содержания от родителей, трудоспособных совершеннолетних детей, внуков или супругов (бывших супругов). Решая вопрос о том, имеется ли возможность получения содержания от членов семьи, суду необходимо исследовать, являются ли они трудоспособными, а также причины, по которым алименты не могут быть получены от них.

Предусмотренная статьей 151 Кодекса обязанность трудоспособных братьев и сестер содержать своих несовершеннолетних родных, а также нетрудоспособных родных совершеннолетних нуждающихся в помощи братьев и сестер распространяется как на полнородных, так и на неполнородных братьев и сестер.

18. Под лицами, фактически воспитавшими и содержавшими несовершеннолетних детей, обязанность по содержанию которых возлагается на их воспитанников (статья 154 Кодекса), следует понимать как родственников ребенка, так и лиц, не состоящих с ним в родстве,

которые осуществляли воспитание и содержание ребенка, не являясь при этом усыновителем, опекуном (попечителем), приемным родителем или патронатным воспитателем ребенка.

В соответствии с пунктом 2 статьи 154 Кодекса суд вправе освободить воспитанников от обязанности содержать лиц, фактически их воспитавших, если последние содержали и воспитывали их менее пяти лет, если они содержали и воспитывали своих воспитанников ненадлежащим образом. К юридически значимым обстоятельствам, подлежащим установлению при разрешении исков лиц, фактически их воспитавших, о взыскании алиментов, относятся: срок, в течение которого осуществлялось фактическое воспитание и содержание детей, причины, по которым воспитатели прекратили их воспитание и содержание (например, вследствие болезни фактического воспитателя, возвращения детей родителям, достижения детьми возраста восемнадцати лет), а также добросовестно ли осуществлялось воспитание и содержание воспитанников.

19. Суд вправе взыскать алименты с пасынков и падчериц на нетрудоспособных нуждающихся в помощи отчима и мачеху, воспитывавших и содержавших их не менее пяти лет (если эти обязанности выполнялись ими надлежащим образом), в том числе и в случае, когда родитель, проживающий отдельно от ребенка, в указанный период принимал участие в содержании и воспитании ребенка.

Если брак (супружество) между отчимом (мачехой) и родителем пасынка (падчерицы) был прекращен вследствие смерти или объявления умершим родителя пасынка (падчерицы), то данное обстоятельство не может служить основанием для отказа в удовлетворении иска отчима (мачехи) о взыскании алиментов с пасынка (падчерицы).

20. Исходя из положений пункта 3 статьи 156 Кодекса, если иск о взыскании алиментов на члена семьи, указанного в статьях 151, 152, 153, 154, 155 Кодекса, предъявлен ко всем лицам, обязанным одновременно его содержать, суд определяет размер алиментов, подлежащий уплате каждым из обязанных лиц, с учетом их материального, семейного положения, а также иных заслуживающих внимания обстоятельств. В случае предъявления иска к одному или нескольким из обязанных лиц суд может учесть всех лиц, которые обязаны содержать истца, и определить размер алиментов, подлежащий взысканию, с учетом этих лиц.

21. При разрешении иска одного из супругов к другому супругу о взыскании алиментов необходимо иметь в виду, что права и обязанности супругов, включая и обязанность материально поддерживать друг друга, возникают со дня государственной регистрации заключения брака (супружества).

Круг лиц, имеющих право требовать предоставления алиментов в судебном порядке от другого супруга (бывшего супруга), обладающего необходимыми для этого средствами, установлен Кодексом (пункт 2 статьи 147, пункт 1 статьи 148 Кодекса).

В случае признания брака (супружества) недействительным добросовестный супруг вправе обратиться в суд с иском к бывшему супругу о взыскании алиментов (пункт 4 статьи 28 Кодекса).

Поскольку в соответствии с пунктом 2 статьи 147 и пунктом 1 статьи 148 Кодекса супруг вправе требовать алименты только от супруга (бывшего супруга), обладающего необходимыми для этого средствами, иск о взыскании алиментов с супруга (бывшего супруга) может быть удовлетворен судом, если взыскание с ответчика алиментов не приведет к невозможности удовлетворения жизненных потребностей данного лица и членов его семьи, которых он по закону обязан содержать, за счет средств, оставшихся после уплаты алиментов.

22. В соответствии с подпунктом 2) пункта 2 статьи 147 и подпунктом 1) пункта 1 статьи 148 Кодекса супруга (бывшая супруга) вправе требовать предоставления содержания от супруга (бывшего супруга) в период беременности и в течение трех лет со дня рождения общего ребенка.

Наличие у истца в указанные периоды заработка либо иного дохода может быть учтено судом при определении размера алиментов, подлежащих взысканию с ответчика.

В случае, если уход за общим ребенком супругов до достижения им возраста трех лет осуществляется отцом ребенка, а мать ребенка устранилась от его воспитания и содержания, исходя из аналогии закона (пункт 2 статьи 5 Кодекса) указанный супруг (бывший супруг) вправе обратиться в суд с иском к супруге (бывшей супруге) о предоставлении содержания до достижения ребенком возраста трех лет.

23. При применении положений статьи 150 Кодекса, устанавливающей основания, при наличии которых суд может освободить супруга от обязанности содержать другого нетрудоспособного нуждающегося в помощи супруга или ограничить эту обязанность определенным сроком как в период брака (супружества), так и после его расторжения, необходимо учитывать, что наступление нетрудоспособности супруга вследствие злоупотребления им спиртными напитками, наркотическими средствами, психотропными веществами, их аналогами должно быть подтверждено соответствующими медицинскими документами, а факт совершения супругом умышленного уголовного правонарушения, в результате которого он стал нетрудоспособным, – вступившим в законную силу обвинительным приговором суда либо постановлением суда или постановлением органа уголовного преследования о прекращении уголовного дела по реабилитирующему основанию.

Суд может освободить супруга от обязанности по содержанию другого супруга по причине непродолжительности (до пяти лет) пребывания их в браке (супружестве) и в случае установления факта недостойного поведения в семье супруга, требующего выплаты алиментов.

Как недостойное поведение может рассматриваться злоупотребление истцом спиртными напитками, наркотическими средствами, психотропными веществами, их аналогами, занятие азартными играми, иное поведение, противоречащее интересам семьи.

При рассмотрении дел данной категории необходимо учитывать, когда было совершено уголовное правонарушение либо имели место факты недостойного поведения в семье, характер, тяжесть и последствия их совершения, а также последующее поведение истца.

Правила, предусмотренные статьей 150 Кодекса, могут быть применены судом, если требование о взыскании алиментов предъявлено нетрудоспособным нуждающимся в помощи бывшим супругом.

24. Судам следует иметь в виду, что в силу пункта 5 статьи 47 Кодекса предусмотрен иной порядок содержания матери ребенка, не состоящей в браке (супружестве) с ответчиком, в отношении которого отцовство установлено.

Размер денежных средств и периодичность выплат определяются судом исходя из материального и семейного положения и других заслуживающих внимания интересов сторон в кратном соотношении к МРП, установленному законом на момент выплаты денежных средств.

25. Соглашение об уплате алиментов заключается в письменной форме и подлежит нотариальному удостоверению.

Несоблюдение установленной законом формы соглашения об уплате алиментов влечет за собой последствия, предусмотренные нормами ГК.

Соглашение об уплате алиментов обязательно должно содержать размер, способ и порядок уплаты алиментов.

Алименты могут выплачиваться следующим способом:

в долях к заработку и (или) иному доходу лица, обязанного уплачивать алименты;

в твердой денежной сумме, выплачиваемой периодически;

в твердой денежной сумме, уплачиваемой единовременно;

путем предоставления имущества;

иными способами, относительно которых достигнуто соглашение (выполнение работ, оказание услуг и т.д.).

В соглашении об уплате алиментов может быть предусмотрено сочетание различных способов уплаты алиментов.

В силу пункта 1 статьи 159 Кодекса к заключению, исполнению, изменению, расторжению и признанию недействительным соглашения об уплате алиментов применяются нормы ГК, регулирующие заключение,

исполнение, изменение, расторжение и признание недействительными гражданско-правовых сделок.

Основаниями для изменения и расторжения соглашения об уплате алиментов, помимо указанных в статье 401 ГК обстоятельств, являются также существенное изменение материального или семейного положения стороны (пункт 3 статьи 159 Кодекса). При решении вопроса об изменении или о расторжении соглашения об уплате алиментов суд вправе учесть любой заслуживающий внимания интерес сторон.

Изменение материального или семейного положения сторон может быть признано судом существенным и явиться основанием для удовлетворения требования об изменении или о расторжении соглашения об уплате алиментов. Если материальное или семейное положение сторон изменилось настолько, что в случае, если бы такое положение имело место на момент заключения соглашения, оно не было бы заключено в связи с нарушением интересов любой из сторон соглашения, либо стороны заключили его на значительно отличающихся условиях.

Следует иметь в виду, что при изменении или расторжении соглашения об уплате алиментов в судебном порядке обязательства сторон считаются измененными или прекращенными с момента вступления в законную силу решения суда об изменении или расторжении этого соглашения.

26. В силу пункта 1 статьи 159 Кодекса соглашение об уплате алиментов может быть признано судом недействительным по основаниям, предусмотренным ГК, к которым, в частности, относятся: заключение соглашения с лицом, признанным недееспособным, заключение соглашения под влиянием обмана, насилия, угрозы или неблагоприятных обстоятельств, мнимые и притворные соглашения (статьи 159, 160 ГК).

В соответствии со статьей 160 Кодекса суд вправе по требованию законного представителя несовершеннолетнего ребенка или совершеннолетнего недееспособного члена семьи, а также органа, осуществляющего функции по опеке или попечительству, или прокурора признать недействительным нотариально удостоверенное соглашение об уплате алиментов, если предусмотренные соглашением условия предоставления содержания несовершеннолетнему ребенку или совершеннолетнему недееспособному члену семьи существенно нарушают их интересы. В частности, когда установленный соглашением размер алиментов на несовершеннолетнего ребенка ниже размера алиментов, которые он мог бы получить при взыскании алиментов в судебном порядке (пункт 2 статьи 161 Кодекса).

27. Судам следует иметь в виду, что соглашение об уплате алиментов не входит в перечень исполнительных документов, по которым возбуждается исполнительное производство (статья 9 Закона Республики Казахстан

от 2 апреля 2010 года № 261-IV «Об исполнительном производстве и статусе судебных исполнителей» (далее – Закон об исполнительном производстве)), в связи с чем для обращения соглашения об уплате алиментов к принудительному исполнению взыскатель вправе обратиться к нотариусу, который совершает на соглашении исполнительную надпись, являющуюся исполнительным документом.

Взыскатель вправе предъявить исполнительную надпись на принудительное исполнение судебному исполнителю, который определяет задолженность по алиментам на основании соглашения об уплате алиментов (пункт 3 статьи 169 Кодекса).

28. В силу части седьмой статьи 240 ГПК, если после вступления в законную силу решения, которым с ответчика взыскиваются периодические платежи, изменяются обстоятельства, влияющие на определение размера платежей или на их продолжительность, каждая сторона вправе путем предъявления нового иска требовать изменения размера и сроков уплаты периодических платежей.

Взыскание алиментов на несовершеннолетнего ребенка по решению суда (судебному приказу) в долевом отношении к заработку и (или) иному доходу плательщика алиментов не препятствует получателю алиментов при наличии предусмотренных законом оснований (статья 141 Кодекса) потребовать взыскания алиментов в твердой денежной сумме и (или) одновременно в долях и в твердой денежной сумме.

Указанное требование рассматривается судом в порядке искового производства, а не по правилам, предусмотренным статьей 246 ГПК, поскольку в данном случае должен быть решен вопрос об изменении размера алиментов, а не об изменении способа и порядка исполнения решения суда.

29. Согласно пункту 1 статьи 175 Кодекса, если при отсутствии соглашения об уплате алиментов после установления в судебном порядке размера алиментов изменилось материальное или семейное положение одной из сторон, суд вправе по требованию любой из сторон изменить установленный размер алиментов. При изменении размера алиментов суд вправе учесть также иные заслуживающие внимания интересы сторон.

При разрешении требования родителя, уплачивающего алименты на несовершеннолетнего ребенка, о снижении размера алиментов следует иметь в виду, что изменение материального или семейного положения родителя не является безусловным основанием для удовлетворения иска, поскольку необходимо установить, что такие изменения не позволяют ему поддерживать выплату алиментов в прежнем размере.

При изменении ранее установленного судом размера алиментов на детей и других членов семьи взыскание их во вновь установленном размере производится со дня вступления в законную силу вынесенного об этом решения суда.

Суд, изменивший размер взыскиваемых алиментных платежей, обязан направить копию решения в суд, вынесший решение о взыскании алиментов.

При отзыве исполнительного документа о взыскании алиментов в размере, ранее установленном, суду следует одновременно указать, что при наличии по указанному исполнительному документу задолженности судебный исполнитель сообщает об этом суду и продолжает исполнение исполнительного документа до погашения задолженности. После взыскания задолженности в полном объеме исполнительный документ возвращается в суд, его отозвавший.

30. При наличии доказательств, свидетельствующих об ухудшении материального положения истца и (или) об изменении его семейного положения, суд вправе принять решение об удовлетворении его иска об освобождении его полностью или частично от уплаты задолженности по алиментам, если будет установлено, что неуплата алиментов имела место по уважительным причинам, а изменение материального и (или) семейного положения истца привели к невозможности погашения образовавшейся задолженности по алиментам.

При рассмотрении таких дел судам следует выяснять уважительность причин, по которым образовалась задолженность, влияющая на его материальное положение, например, болезнь лица, обязанного уплачивать алименты, снижение заработка либо иного дохода по причинам, независящим от воли должника, или потеря работы ввиду заболевания, увеличение числа лиц, которым он по закону обязан предоставлять содержание и другое, при которых у него отсутствует возможность погасить задолженность.

При этом необходимо учитывать, что для освобождения лица, обязанного уплачивать алименты, от уплаты задолженности необходима совокупность двух обстоятельств: образование задолженности по причинам, признанным судом уважительными, и невозможность погасить образовавшуюся задолженность в связи с затруднительным материальным и семейным положением. Наличие лишь одного из указанных обстоятельств препятствует освобождению от уплаты задолженности.

Если совершеннолетним лицам, получающим алименты, предоставлены социальные услуги в стационарной форме в организациях социального обслуживания бесплатно (например, когда они проживают в домах-интернатах для престарелых и инвалидов, ветеранов войны и труда, в иных организациях, осуществляющих стационарное социальное обслуживание) либо такие лица переданы на обеспечение (попечение) общественной или других организаций или граждан (в частности, в случае заключения с ними договоров пожизненного содержания с иждивением), то указанные обстоятельства могут явиться основаниями для освобождения плательщика алиментов от их уплаты, если отсутствуют исключительные

обстоятельства, влекущие дополнительные расходы (особый уход, лечение, питание и т.п.), поскольку в силу подпункта 3) пункта 2 статьи 176 Кодекса право на получение денежного содержания утрачивается в случае прекращения нуждаемости в помощи получателя алиментов.

Освобождение судом плательщика алиментов полностью или частично от уплаты задолженности по алиментам на основании пункта 2 статьи 170 Кодекса не влечет признания постановления судебного исполнителя об определении задолженности по алиментам незаконным.

31. Размер задолженности по алиментам, уплачиваемым на несовершеннолетних детей в соответствии со статьей 139 Кодекса, определяется судебным исполнителем, исходя из заработной платы и иного дохода лица, обязанного уплачивать алименты, за период, в течение которого взыскание алиментов не производилось. В случаях, если лицо, обязанное уплачивать алименты, в этот период не работало или если не представлены документы, подтверждающие его заработок и иной доход, задолженность по алиментам определяется в соответствии с пунктом 3 статьи 99 Закона об исполнительном производстве из размера средней месячной заработной платы в Республике Казахстан на момент взыскания задолженности.

Для лиц, отбывающих наказание в местах лишения свободы, если должник в этот период не работал, задолженность по алиментам определяется в размере одного МРП.

В случае, если какая-либо из сторон не согласна с определением размера задолженности по алиментам, исходя из положений пункта 4 статьи 169 Кодекса, то она может обжаловать действия судебного исполнителя в порядке, предусмотренном законодательством Республики Казахстан (статья 250 ГПК, статья 127 Закона об исполнительном производстве).

32. В соответствии со статьей 171 Кодекса при образовании задолженности по вине лица, обязанного уплачивать алименты по соглашению об уплате алиментов, и (или) лица, обязанного уплачивать алименты по решению суда, виновное лицо уплачивает получателю алиментов неустойку в размере одной десятой процента от суммы невыплаченных алиментов за каждый день просрочки. Получатель алиментов вправе также взыскать с виновного в несвоевременной уплате алиментов лица все причиненные просрочкой исполнения обязанности по уплате алиментов убытки в части, не покрытой неустойкой.

При рассмотрении дел указанной категории необходимо выяснять, по какой причине лицо, обязанное уплачивать алименты, их не платит, какие меры предприняты судебными исполнителями для исполнения судебного акта, имеет ли место уклонение лица, обязанного уплачивать алименты, от их уплаты.

Вина должника в образовании задолженности по алиментам является обязательным условием для взыскания с него неустойки и убытков.

Такая ответственность не может быть возложена на плательщика, если задолженность по алиментам образовалась по вине других лиц, в частности, в связи с несвоевременной выплатой заработной платы, задержкой или неправильным перечислением алиментных сумм и т.п.

Неустойка, установленная статьей 171 Кодекса, является специальной мерой семейно-правовой ответственности, гарантирующей осуществление прав нуждающихся членов семьи на получение содержания, и взыскивается в виде фиксированного размера взимаемых за каждый день просрочки процентов. Уменьшение размера неустойки за несвоевременную уплату алиментов, взысканных судом, на основании статьи 353 ГК не допускается.

При исчислении неустойки необходимо учитывать, что обязанность по уплате алиментов носит ежемесячный характер и, следовательно, неустойку за неуплату алиментов необходимо определять по каждому просроченному месячному платежу, исходя из суммы этого платежа и количества дней его просрочки, определяемого на день вынесения решения суда о взыскании неустойки.

33. В силу пункта 2 статьи 164 Кодекса алименты присуждаются с момента обращения в суд. Алименты за прошедший период могут быть взысканы в пределах трехлетнего срока с момента обращения в суд, если судом будет установлено, что до обращения в суд принимались меры к получению средств на содержание, но алименты не были получены вследствие уклонения лица, обязанного уплачивать алименты, от их уплаты.

О мерах, принятых в целях получения алиментов, могут свидетельствовать, в частности, обращение истца к ответчику (например, посредством направления телеграмм, заказных писем с уведомлением либо посредством электронной почты) с требованием об уплате алиментов либо с предложением заключить соглашение об уплате алиментов, обращение с заявлением о выдаче судебного приказа о взыскании алиментов на несовершеннолетнего ребенка (если впоследствии судебный приказ был отменен).

Согласно пункту 2 статьи 169 Кодекса в тех случаях, когда удержание алиментов на основании исполнительного документа или на основании нотариально удостоверенного соглашения не производилось в связи с розыском лица, обязанного уплачивать алименты, взыскание алиментов производится за весь период независимо от трехлетнего срока, предшествовавшего предъявлению исполнительного документа, и достижения совершеннолетия лицом, на содержание которого были присуждены алименты.

При рассмотрении исков о взыскании алиментов, предъявленных совместно с иском об установлении отцовства, требование о взыскании

алиментов за прошедший период в соответствии с пунктом 2 статьи 164 Кодекса, удовлетворению не подлежит, поскольку до удовлетворения иска об установлении отцовства ответчик в установленном порядке не был признан отцом ребенка. В связи с этим начало срока взыскания алиментов должно быть определено с даты обращения в суд.

34. Исходя из смысла статьи 144 Кодекса родители, с которых взысканы алименты на несовершеннолетних детей или на нетрудоспособных совершеннолетних, нуждающихся в помощи детей, могут быть привлечены судом к участию с возложением дополнительных расходов на указанных детей, вызванных исключительными обстоятельствами.

К таким обстоятельствам относятся, например, тяжелая болезнь, увечье несовершеннолетних детей или нетрудоспособных совершеннолетних нуждающихся в помощи детей, требующие, в частности, оплаты постороннего ухода за детьми, иных расходов, необходимых для излечения или поддержания здоровья детей, а также для их социальной адаптации и интеграции в общество (расходы на протезирование, на приобретение лекарств, специальных средств для ухода, передвижения или обучения и т.п.).

Порядок участия родителей в дополнительных расходах и размер этих расходов определяются судом исходя из материального и семейного положения родителей, других детей и заслуживающих внимания интересов сторон в кратном отношении к МРП, установленному законом на момент выплаты алиментов, подлежащих уплате ежемесячно (пункт 2 статьи 144 Кодекса).

С учетом конкретных обстоятельств дела дополнительные расходы могут быть взысканы с ответчика однократно (например, в случае, когда истцом заявлено требование о взыскании фактически понесенных им расходов).

35. В силу части второй статьи 140 ГПК в судебном приказе о взыскании алиментов на несовершеннолетних детей необходимо указывать имя и дату рождения каждого ребенка, на содержание которых присуждены алименты, размер платежей, взыскиваемых ежемесячно с должника, и срок их взыскания. Такие же сведения подлежат указанию в резолютивной части решения.

В случае взыскания алиментов на основании пункта 1 статьи 139 Кодекса в долевом отношении к заработку и (или) иному доходу родителей на двух и более детей суду следует указать в резолютивной части решения (в судебном приказе) размер взыскиваемой доли, а также последующее изменение этой доли и периоды взыскания алиментов в новом размере в зависимости от достижения каждым из детей совершеннолетнего возраста.

В силу статьи 173 Кодекса индексация алиментов, взыскиваемых по решению суда в твердой денежной сумме, производится администрацией организации по месту удержания алиментов пропорционально размеру МРП. В резолютивной части решения суда, которым удовлетворено требование о взыскании алиментов в твердой денежной сумме, должны в том числе содержаться сведения о размере твердой денежной суммы алиментов цифрами и словами, а также кратность, исходя из размера МРП.

36. Согласно статье 4 Конституции настоящее нормативное постановление включается в состав действующего права, является общеобязательным и вводится в действие со дня первого официального опубликования.

**Председатель Верховного Суда
Республики Казахстан**

Ж. Асанов

**Судья Верховного Суда
Республики Казахстан,
секретарь пленарного заседания**

Г. Альмагамбетова

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРҒЫ СОТЫНЫҢ № 7 НОРМАТИВТІК ҚАУЛЫСЫ

2019 жылғы 29 қараша

Нұр-Сұлтан қаласы

Соттардың кеден заңнамасын қолдануының кейбір мәселелері туралы

Соттардың кеден заңнамасын қолдануының біркелкі практикасын қалыптастыру мақсатында Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының жалпы отырысы мынадай түсіндірмелер беруге қаулы етеді:

1. Қазақстан Республикасында кедендік реттеу Қазақстан Республикасының Конституциясына (бұдан әрі – Конституция), Конституцияның 4-бабы 1-тармағына сәйкес оның қолданыстағы құқық құрамына кіретін халықаралық шарттарға және Қазақстан Республикасының кеден ісі саласындағы заңнамасына сәйкес жүзеге асырылады.

Конституцияның 4-бабы 3-тармағына сәйкес Республика ратификациялаған халықаралық шарттар Республика заңдарынан басым болады.

Кедендік құқық қатынастарын реттейтін халықаралық шарттарға:

2014 жылғы 29 мамырдағы Еуразиялық экономикалық одақ (бұдан әрі – ЕАЭО) туралы шарт (2014 жылғы 14 қазандағы № 240-V Қазақстан Республикасының Заңымен ратификацияланған, 2015 жылғы 1 қаңтардан бастап күшіне енді);

ЕАЭО Кеден кодексі (2017 жылғы 11 сәуірдегі ЕАЭО Кеден кодексі туралы шартқа № 1 қосымша, 2017 жылғы 13 желтоқсандағы № 115-VI Қазақстан Республикасының Заңымен ратификацияланған, 2018 жылғы 1 қаңтарда қолданысқа енгізілген, бұдан әрі – ЕАЭО КК);

Қазақстан Республикасы 2004 жылғы 3 ақпандағы № 525 Қазақстан Республикасының Заңымен қосылған 1983 жылғы 14 маусымдағы Тауарларды сипаттау мен оларға код белгілеудің үйлестірілген жүйесі туралы халықаралық конвенция (бұдан әрі – Халықаралық конвенция) және 1986 жылғы 24 маусымдағы Халықаралық конвенцияға түзетулер енгізу туралы хаттама;

2011 жылғы 19 мамырдағы Көпжақты сауда жүйесі шеңберінде Кеден одағының жұмыс істеуі туралы шарт (2011 жылғы 21 қарашадағы № 494-IV Қазақстан Республикасының Заңымен ратификацияланған, 2012 жылғы 22 тамызда күшіне енді);

2015 жылғы 16 қазандағы Еуразиялық экономикалық одақтың кедендік аумағына тауарларды әкелу мен олардың айналысының кейбір мәселелері туралы хаттама (2015 жылғы 9 желтоқсандағы № 439-V Қазақстан Республикасының Заңымен ратификацияланған, 2016 жылғы 11 қаңтарда күшіне енді);

Қазақстан Республикасы ЕАЭО-ға мүше мемлекеттермен, басқа мемлекеттермен, халықаралық ұйымдармен және құрылымдармен жасасқан өзге де халықаралық келісімдер жатады.

2. «Қазақстан Республикасындағы кедендік реттеу туралы» Қазақстан Республикасының кодексі (бұдан әрі – ҚР КК) ұлттық заңнама актісі бола отырып, өз қолданысын ЕАЭО-ның бірыңғай кедендік аумағының бөлігі ретінде Қазақстан Республикасына тауарларды әкелуге және оларды Қазақстан Республикасынан шығаруға байланысты құқықтық қатынастарға қолданылады.

3. Соттар ЕАЭО-ның тұрақты жұмыс істейтін реттеуші органы – Еуразиялық экономикалық комиссиясының (бұдан әрі – Комиссия) өз өкілеттіктері шеңберінде қабылдаған шешімдеріне Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шарттардың Республика заңдарынан басымдығы туралы Конституцияның 4-бабының ережелері қолданылатынын ескеруі тиіс.

Адам мен азаматтың конституциялық құқықтары мен бостандықтарына нұқсан келтіретін Комиссия шешімдерінің Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерінің алдында басымдығы болмайды.

4. ЕАЭО Соты Статутының 99-тармағына сай (2014 жылғы 29 мамырдағы ЕАЭО туралы шартқа № 2 қосымша) ЕАЭО Сотының құзыретіне сәйкес дау тараптарына қатысты шығарылған актілер олардың орындауы үшін міндетті болып табылады. Осыған байланысты ЕАЭО Сотында ЕАЭО туралы шартқа сәйкестігі қаралған ЕАЭО-ның құқық нормаларын қолдануға қатысты дауларды шешу кезінде соттардың ЕАЭО сот актілерін назарға алғандары жөн.

5. Қазақстан Республикасы Азаматтық процестік кодексінің (бұдан әрі – АПК) 72-бабының екінші бөлігіне сәйкес АПК-нің 29-тарауында көрсетілген істер бойынша дәлелдеу ауыртпалығы актілеріне, әрекетіне (әрекетсіздігіне) шағым жасалып отырған мемлекеттік билік, жергілікті өзін-өзі басқару органдарына, қоғамдық бірлестіктерге, ұйымдарға, лауазымды адамдар мен мемлекеттік қызметшілерге жүктеледі.

Осыған байланысты декларанттың, кеден өкілінің кеден заңнамасы нормаларын сақтауын бағалау кезінде ол ұсынған ақпараттың дұрыстығы презумпциясын негізге алуы керек, оны жоққа шығару ауыртпалығы мемлекеттік кірістер органына жүктеледі.

Дауларды қарау кезінде ЕАЭО-ның және (немесе) Қазақстан Республикасының кеден заңнамасының барлық екіұшты жайлары және реттелмеген мәселелері декларанттың, кедендік өкілдің пайдасына қабылданады.

6. ЕАЭО КК-нің 38-бабының 1-тармағына сәйкес әкелінетін тауарлардың кедендік құнын анықтау мәселелерін реттейтін ережелер 1994 жылғы Тарифтер мен сауда жөніндегі бас келісімнің

(бұдан әрі – 1994 ТСБК) VII бабында және 1994 жылғы Тарифтер мен сауда жөніндегі бас келісімнің VII бабын қолдану жөніндегі келісімде белгіленген жалпы қағидаттар мен қағидаларға негізделген.

Тауарлардың кедендік құны және оны айқындауға қатысты мәліметтер дұрыс, саны жағынан айқындалған және құжатпен расталған ақпаратқа негізделуі тиіс (ЕАЭО КК 38-бабының 10-тармағы).

Сотта дауды қарау кезінде кеден органы декларант ұсынған ақпараттың дұрыстығын теріске шығаратын дәлелдемелерді ұсынуы мүмкін.

Соттар осы даулар санаты бойынша дәлелдеуге жататын мән-жайлар ауқымын, оның ішінде мынадай мән-жайларды:

кедендік құнды дұрыс айқындамау белгілерінің болуын;

ЕАЭО КК-нің 39-бабының талаптары ескеріле отырып, әкелінетін тауарлармен жасалған мәміле бағасы бойынша кедендік құнды айқындаудың бірінші әдісін декларанттың қолдануына жол берілмейтіндігі туралы шешімнің негізділігін;

алдындағы барлық әдістерді тізбектеп қолдану мүмкін еместігін негіздеп, кедендік құнның белгілі бір әдісінің қолдануын;

резервтік әдісті қолданудың негізділігін дұрыс анықтағаны жөн.

7. ЕАЭО КК-нің 38-бабының 15-тармағында баяндалған бірінші әдісті (әкелінетін тауарлармен мәміле құны бойынша) пайдалану мүмкін болмаған кезде кедендік құнды айқындаудың тізбекті әдістерін қолдану қағидасына сәйкес, егер кедендік құн алдыңғы әдісті пайдалану арқылы анықталмаса, әрбір келесі әдіс қолданылады.

Бірінші әдісті қолдану мүмкін болмаған жағдайда кедендік бағалау үшін құндық негізді – бірдей не біртектес тауарлармен жасалатын мәмілелердің құнын негіздеп таңдау мақсатында мемлекеттік кірістер органы мен декларант арасында консультациялар жүргізілуі мүмкін екенін соттар ескеруі тиіс.

Мемлекеттік кірістер органы мен декларанттың арасында консультациялар жүргізу тәртібі мен мерзімі «Консультациялар жүргізу қағидаларын және мерзімін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2018 жылғы 23 ақпандағы № 264 бұйрығында көзделген.

Кедендік құнды айқындау әдісінің дұрыс таңдалуына байланысты дауларды қарау кезінде мемлекеттік кірістер органы тиісті әдісті пайдалану үшін баға ақпаратының жоқтығына, мұндай ақпаратты алудың мүмкін еместігі расталған не декларант онымен жүргізілген консультациялар шеңберінде қажетті мәліметтерді беруден бас тартқан жағдайда сілтеме жасауға құқылы.

8. Әкелінетін тауарлардың кедендік құнын айқындаудың бірінші әдісін қолданудың негізділігін бағалаған кезде соттар ЕАЭО КК-нің 38, 39 және 40-баптарының ережелерін басшылыққа алуы тиіс. Бұл ретте, егер декларант заңға қайшы келмейтін кез келген нысанда тауарды сатып

алуға негіз болған мәмілені жасау жөнінде дәлелдемелерді ұсынбаса, немесе мұндай мәміледегі ақпарат тауардың сандық сипаттамасына сәйкес келмесе, не тауарды жеткізу мен төлем жасау шарттары туралы ақпарат болмаса, не оның дұрыс еместігі туралы дәлелдер болса, сондай-ақ ЕАЭО КК-нің нормаларында көрсетілген мазмұндағы мәміленің құнын анықтауға қатысты басқа мәліметтер болмаса, әкелінетін тауарлардың мәмілелер құны құжатпен расталмағанын, саны анықталмағанын және дұрыс танылмағанын ескеру қажет.

Мәміленің елеулі талаптарына әсер етпейтін және белгілі бір талаптармен мәміле жасасу фактісін теріске шығармайтын декларант ұсынған құжаттарды (шарттарды, өзіндік ерекшеліктерді, әкелінетін тауарлардың төлем шоттарын және басқаларды) ресімдеудегі жекелеген кемшіліктердің анықталуы декларанттың бірінші әдісті қолдануының заңсыздығына әкеп соқпайды.

9. ЕАЭО КК-нің 325, 326-баптарына орай кеден органы тауарларды шығарғанға дейін де, шығарғаннан кейін де кедендік декларацияда мәлімделген тексеруден өтетін мәліметтердің және (немесе) өзге құжаттарда бар мәліметтердің дұрыстығы мен толықтығын анықтау үшін қажетті құжаттарды сұратуға құқылы.

Тауарлар шығарылғанға дейін құжаттар мен мәліметтерге тексеру жүргізу кезінде соттар ЕАЭО КК-нің 325-бабының 4-тармағына сай сұрау салу мынадай, егер:

кедендік декларацияны беру кезінде ұсынылған не мемлекеттік кірістер органының сұрау салуы бойынша ұсынылған құжаттарда қажетті мәліметтер болмаған немесе мәлімделген мәліметтер тиісті түрде расталмаған;

мемлекеттік кірістер органы ЕАЭО КК-нің және кедендік реттеу саласындағы өзге де халықаралық шарттар мен актілердің ережелерін және (немесе) мүше мемлекеттердің заңнамасын сақтамау белгілерін, оның ішінде мұндай құжаттардағы дұрыс емес мәліметтер анықталған жағдайларда орын алуы мүмкін екенін ескеруі қажет.

10. Тауарлардың кедендік құнын бақылауды мемлекеттік кірістер органдары Комиссияның 2018 жылғы 27 наурыздағы № 42 шешімімен бекітілген ЕАЭО-ның кедендік аумағына әкелінетін тауарлардың кедендік құнына кедендік бақылау жүргізу ерекшеліктері туралы ережеге (бұдан әрі – Ереже) сәйкес жүзеге асырады.

Ереженің 5-тармағында тауарлардың кедендік құнын дұрыс айқындамау белгілері болып табылатын мән-жайлардың тізбесі қамтылғанына соттардың назарын аудару қажет.

ЕАЭО КК-нің 325-бабының 5-тармағына және Ереженің 7-тармағына сәйкес құжаттарды және (немесе) мәліметтерді, оның ішінде жазбаша түсіндірмелерді сұрату негізделген болуы және мыналарды:

тауарларға арналған декларацияда мәлімделген мәліметтер және (немесе) өзге де құжаттарда бар мәліметтер тиісті түрде расталмағанын не дұрыс болмауы мүмкін екендігін көрсететін белгілер тізбесін;

сұратылатын құжаттардың және (немесе) мәліметтердің тізбесін;

осындай құжаттарды және (немесе) мәліметтерді, оның ішінде жазбаша түсініктемелерді ұсыну мерзімін қамтуы тиіс.

Тауарлардың кедендік құнына бақылау жүргізу кезінде декларанттан кеден органы сұрататын құжаттар және (немесе) мәліметтер, оның ішінде жазбаша түсіндірмелердің тізбесі ЕАЭО КК-нің 325-бабының 4-тармағында және 326-бабының 1-тармағында көзделген.

Тауарлардың кедендік құнына бақылау жүргізу кезінде мемлекеттік кірістер органы сұратуы мүмкін Ереженің 8-тармағында көзделген құжаттар мен мәліметтер тізбесі толық болып табылмайды.

Кеден органы жазбаша түсіндірмелермен бірге құжаттар мен мәліметтердің түпкілікті тізбесін әкелінетін тауарлардың кедендік құнының дұрыс айқындалмау белгілерін анықтауды, сондай-ақ мәміленің шарттары мен мән-жайларын, әкелінетін тауарлардың физикалық сипаттамаларын, сапасы мен беделін ескере отырып айқындайды (Ереженің 7-тармағы).

11. Соттар тауарлардың кедендік құнын айқындауға байланысты дауларды шешу кезінде мемлекеттік кірістер органының кедендік құнды дұрыс мәлімдеудің қандай белгілерін анықтағанын және олардың кедендік бақылауды жүргізу барысында расталғанын, оның ішінде кеден органы жинаған және декларант қосымша ұсынған құжаттарды (мәліметтерді) ескере отырып анықтауы қажет.

Егер декларантта талап етілген құжаттарды (мәліметтерді) ұсынуға объективті кедергілер болса және тиісті түсініктемелер кеден органына берілсе, декларанттың өзі мәлімдеген тауардың кедендік құнын негіздейтін қосымша құжаттарды (мәліметтерді) табыс етпеуі кеден органының кедендік декларацияда мәлімделген мәліметтерге өзгерістер (толықтырулар) енгізу туралы шешім қабылдауына әкеп соқпайды.

ЕАЭО КК-нің 325, 326-баптарына сәйкес кедендік құнды бақылау нәтижелері бойынша кедендік құнды дұрыс мәлімдеудің фактілері анықталған кезде кеден органы кедендік декларациядағы мәлімделген мәліметтерге өзгерістер (толықтырулар) енгізу туралы шешім шығарады.

Сот талқылауы тиісті әкімшілік рәсімде кедендік бақылауды жүзеге асыруды алмастырмауға тиіс, осыған байланысты жаңа дәлелдемелер іске қатысты деп танылады және сот оларды, егер бұл туралы өтінішхат беретін адам мемлекеттік кірістер органының дауланатын шешімі шығарылғанға дейін осы дәлелдемелерді алу үшін объективті кедергілердің болуын негіздесе, қабылдауы (талап етуі) мүмкін.

Егер декларантқа мемлекеттік кірістер органы тарапынан мәлімделген кедендік құнның дұрыстығына күмәнді жою мүмкіндігі қамтамасыз етілмесе, сот жаңа дәлелдемелерді қабылдауы мүмкін.

12. Кедендік реттеу актілерінде кеден мақсатында тауарларды бағалаудың жекелеген мәселелері бойынша ережелердің жоқтығы кезінде, олар жеткілікті толық немесе айқын болмаған жағдайда соттар 1994 ТСБК VII бабын қолданылуы жөніндегі Келісімнің 18-бабының 2-тармағына сәйкес қабылданатын Дүниежүзілік кеден ұйымының консультативтік қорытындыларын, ақпараты мен ұсынымдарын да ескеруі мүмкін.

13. ЕАЭО сыртқы экономикалық қызметінің бірыңғай тауар номенклатурасы (бұдан әрі – СЭҚ ТН) бойынша тауарларды сыныптау мәселелері ЕАЭО КК-нің 3-тарауында регламенттелген.

Тауарларды кедендік декларациялау кезінде олар дұрыс сыныпталмаған жағдайда кеден органы тауарларды сыныптау туралы шешім қабылдауға құқылы (ЕАЭО КК-нің 20-бабының 2-тармағы).

Сот сыныптау шешімінің негізділігін кеден органы мен декларант ұсынған, СЭҚ ТН сәйкес оның дұрыс сыныпталуы үшін маңызы бар декларацияланатын тауардың белгілері (қасиеттері, сипаттамалары) туралы мәліметтерді растайтын дәлелдемелерді бағалау арқылы тексереді. Бұл ретте сот ЕАЭО КК-нің 22-бабының 1, 2, 6-тармақтарына сәйкес қабылданған, СЭҚ ТН түсініктеме берудің негізгі қағидаларын, заңды күші бар және даулы тауарға жататын бөлімдерге, топтарға, тауар позицияларына ескертпелерді, Комиссияның шешімдері мен түсіндірмелерін, сондай-ақ ҚР КК-нің 42-бабының негізінде қабылданған жекелеген тауарлар түрлерін сыныптау туралы ұлттық уәкілетті органның шешімдері мен түсіндірмелерін басшылыққа алуы тиіс.

Соттар тауарларды сыныптаудың дұрыстығы туралы дауға қатысушылардың дәлелдерін тексеру кезінде Комиссия СЭҚ ТН бойынша біркелкі түсініктеме беруді және оны қолдануды қамтамасыз етуге арналған көмекші жұмыс материалдары ретінде ұсынған СЭҚ ТН-ге түсініктемелерді, сондай-ақ Халықаралық конвенцияның 7-бабына сәйкес Дүниежүзілік кеден ұйымы берген тауарларды сыныптау жөніндегі ұсынымдар мен түсіндірмелерді ескеруі мүмкін.

Кеден органының тауарды дұрыс сыныптамауы даулы сыныптамалық шешімнің заңсыздығы туралы қорытынды шығару үшін негіз болып табылады. Оған жеткілікті дәлелдемелер болған кезде сот актісінде декларант жүргізген сыныптаудың дұрыстығы және кеден органының тауарды өзгеше сыныптау жөніндегі шешім қабылдауы үшін негіз жоқ екендігі туралы қорытынды да болуы мүмкін.

14. ҚР КК-нің 40-бабы 3-тармағының 1) тармақшасына сәйкес тауарларды сыныптау туралы шешім орындау үшін міндетті болып табылады, осыған байланысты тексеру нәтижелері туралы хабарламаға

және (немесе) бұзушылықтарды жою туралы хабарламаға негізделген тауарды сыныптау жөніндегі шешім міндетті түрде шағымдануға жатады.

15. ҚР КК-нің 475-бабына сәйкес тексеру нәтижелері туралы хабарламаға және (немесе) бұзушылықтарды жою туралы хабарламаға (бұдан әрі – хабарлама) өзіне қатысты хабарлама шығарылған адам не оның өкілі уәкілетті органға шағым жасауы мүмкін.

Хабарламаға шағымды қарау нәтижелері бойынша қабылданған уәкілетті органның шешімі сотта даулануға жатпайды, себебі АПК-нің 293-бабының бірінші бөлігінде көзделген құқықтық салдарға әкеп соқпайды. Хабарламаны өзгеріссіз қалдырған кезде көрсетілген хабарлама сот тәртібімен, ал оның бір бөлігінде күші жойылған кезде хабарламаға шағымды қарау қорытындылары туралы хабарламаға дау айтылуы мүмкін.

Осыған байланысты судья АПК-нің 151-бабы бірінші бөлігінің 1) тармақшасы негізінде хабарламаға шағымды қарау нәтижелері бойынша қабылданған уәкілетті органның шешіміне дау айту туралы арызды қабылдаудан бас тартады, ал азаматтық іс қозғалған жағдайда сот АПК-нің 277-бабының 1) тармақшасына сәйкес ол бойынша іс жүргізуді тоқтатады.

16. Кедендік тексеру нәтижелеріне және мемлекеттік кірістер органдарының лауазымды адамдарының әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) дау айту туралы арыздарды қараудың сот тәртібі АПК-нің 29-тарауында реттелген.

АПК-нің 294-бабының бірінші бөлігінде белгіленген сотқа арызбен жүгіну мерзімі: хабарламаларды тікелей сотта даулаған жағдайда ҚР КК-нің 417-бабының 10-тармағында, 419-бабының 4-тармағында белгіленген тәртіппен ол табыс етілген күнінен бастап, ал уәкілетті органға алдын ала шағымданған жағдайда декларантқа, кеден өкіліне оның шағымын толық немесе бір бөлігінде қанағаттандырусыз қалдыру туралы шешімі мәлім болған күннен бастап есептеледі. Егер шағымды қарау нәтижелері бойынша декларантқа, кеден өкіліне жаңа хабарлама шығарылса, шағым жасау мерзімі белгіленген тәртіппен ол табыс етілген күнінен бастап есептеледі.

17. Нәтижелері бойынша хабарлама шығарылған кедендік тексеру (камералдық, көшпелі) актісі сот тәртібімен шағымдануға жатпайды.

Шығарылған хабарламаның заңдылығы кедендік тексеру актісінде жазылған қорытындылар ескеріле отырып тексеріледі.

Егер декларант хабарлама шығаруға әкеп соқпаған, бірақ оның құқықтары мен міндеттеріне әсер ететін қорытындылармен келіспесе, кедендік тексеру актісіне шағым жасауы мүмкін. Тексеру актісіне шағым жасау кеден органы лауазымды адамдарының әрекетіне шағым жасау ретінде бағаланады.

18. Конституцияның 4-бабына сәйкес осы нормативтік қаулы қолданыстағы құқық құрамына қосылады, жалпыға бірдей міндетті болып табылады және алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының Төрағасы**

Ж.Асанов

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының судьясы,
жалпы отырыс хатшысы**

Г.Әлмағамбетова

**НОРМАТИВНОЕ ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 7
ВЕРХОВНОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН**

29 ноября 2019 года

город Нур-Султан

**О некоторых вопросах применения судами
таможенного законодательства**

В целях формирования единообразной практики применения судами таможенного законодательства пленарное заседание Верховного Суда Республики Казахстан постановляет дать следующие разъяснения:

1. Таможенное регулирование в Республике Казахстан осуществляется в соответствии с Конституцией Республики Казахстан (далее – Конституция), международными договорами, входящими согласно пункту 1 статьи 4 Конституции в состав ее действующего права, и законодательством Республики Казахстан в сфере таможенного дела.

В силу пункта 3 статьи 4 Конституции международные договоры, ратифицированные Республикой, имеют приоритет перед ее законами.

К международным договорам, регулирующим таможенные правоотношения, относятся:

Договор о Евразийском экономическом союзе (далее – ЕАЭС) от 29 мая 2014 года (ратифицирован Законом Республики Казахстан от 14 октября 2014 года № 240-V, вступил в силу с 1 января 2015 года);

Таможенный кодекс ЕАЭС (приложение № 1 к Договору о Таможенном кодексе ЕАЭС от 11 апреля 2017 года, ратифицирован Законом Республики Казахстан от 13 декабря 2017 года № 115-VI, введен в действие 1 января 2018 года, далее – ТК ЕАЭС);

Международная конвенция о Гармонизированной системе описания и кодирования товаров от 14 июня 1983 года (далее – Международная конвенция) и Протокол о внесении поправки в Международную конвенцию от 24 июня 1986 года, к которым Республика Казахстан присоединилась Законом Республики Казахстан от 3 февраля 2004 года № 525;

Договор о функционировании Таможенного союза в рамках многосторонней торговой системы от 19 мая 2011 года (ратифицирован Законом Республики Казахстан от 21 ноября 2011 года № 494-IV, вступил в силу 22 августа 2012 года);

Протокол о некоторых вопросах ввоза и обращения товаров на таможенной территории Евразийского экономического союза от 16 октября 2015 года (ратифицирован Законом Республики Казахстан от 9 декабря 2015 года № 439-V, вступил в силу 11 января 2016 года);

иные международные соглашения, заключенные Республикой Казахстан с государствами - членами ЕАЭС, другими государствами,

международными организациями и образованиями.

2. Кодекс Республики Казахстан «О таможенном регулировании в Республике Казахстан» (далее – ТК РК), являясь актом национального законодательства, распространяет свое действие на правовые отношения, связанные с ввозом товаров в Республику Казахстан и их вывозом из Республики Казахстан как части единой таможенной территории ЕАЭС.

3. Судам следует иметь в виду, что на решения постоянно действующего регулирующего органа ЕАЭС – Евразийской экономической комиссии (далее – Комиссия), принятые в рамках ее полномочий, распространяются положения статьи 4 Конституции о приоритете ратифицированных Республикой Казахстан международных договоров перед ее законами.

Решения Комиссии, ущемляющие конституционные права и свободы человека и гражданина, не имеют приоритет перед нормативными правовыми актами Республики Казахстан.

4. Согласно пункту 99 Статута Суда ЕАЭС (приложение № 2 к Договору о ЕАЭС от 29 мая 2014 года) акты Суда ЕАЭС, вынесенные в соответствии с его компетенцией, обязательны для исполнения сторонами спора, по которому они вынесены. В этой связи акты Суда ЕАЭС должны учитываться судами при разрешении споров, связанных с применением норм права ЕАЭС, соответствие которых Договору о ЕАЭС было предметом рассмотрения в Суде ЕАЭС.

5. В соответствии с частью второй статьи 72 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК) бремя доказывания по делам, указанным в главе 29 ГПК, возлагается на органы государственной власти, местного самоуправления, общественного объединения, организации, должностных лиц и государственных служащих, чьи акты, действия (бездействие) обжалуются.

В этой связи при оценке соблюдения декларантом, таможенным представителем норм таможенного законодательства следует исходить из презумпции достоверности представленной им информации, бремя опровержения которой возложено на орган государственных доходов.

При рассмотрении споров все неопределенности и неурегулированные вопросы таможенного законодательства ЕАЭС и (или) Республики Казахстан принимаются в пользу декларанта, таможенного представителя.

6. В соответствии с пунктом 1 статьи 38 ТК ЕАЭС положения, регулирующие вопросы определения таможенной стоимости ввозимых товаров, основаны на общих принципах и правилах, установленных статьей VII Генерального соглашения по тарифам и торговле 1994 года (далее – ГАТТ 1994) и Соглашением по применению статьи VII Генерального соглашения по тарифам и торговле 1994 года.

Таможенная стоимость товаров и сведения, относящиеся к ее определению, должны основываться на достоверной,

количественно определяемой и документально подтвержденной информации (пункт 10 статьи 38 ТК ЕАЭС).

При рассмотрении в суде спора таможенным органом могут быть представлены доказательства, опровергающие достоверность представленной декларантом информации.

Судам следует правильно определять круг обстоятельств, подлежащих доказыванию по данной категории споров, в том числе следующие:

наличие признаков недостоверности определения таможенной стоимости;

обоснованность принятия решения о недопустимости применения декларантом первого метода определения таможенной стоимости – по цене сделки с ввозимыми товарами, с учетом требований статьи 39 ТК ЕАЭС;

применение определенного метода таможенной стоимости с обоснованием невозможности применения последовательно всех предшествующих методов;

обоснованность применения резервного метода.

7. Согласно изложенному в пункте 15 статьи 38 ТК ЕАЭС правилу последовательного применения методов определения таможенной стоимости при невозможности использования первого метода (по стоимости сделки с ввозимыми товарами) каждый последующий метод применяется, если таможенная стоимость не может быть определена путем использования предыдущего метода.

Судам следует учитывать, что в случае невозможности применения первого метода между органом государственных доходов и декларантом могут проводиться консультации в целях обоснованного выбора стоимостной основы для таможенной оценки – стоимости сделок с идентичными либо с однородными товарами.

Порядок и сроки проведения консультаций между органом государственных доходов и декларантом предусмотрен приказом Министра финансов Республики Казахстан от 23 февраля 2018 года № 264 «Об утверждении Правил и сроков проведения консультаций».

При рассмотрении споров, связанных с правильностью выбора метода определения таможенной стоимости, орган государственных доходов вправе ссылаться на отсутствие у него ценовой информации для использования соответствующего метода в случае подтверждения невозможности получения такой информации либо при отказе декларанта в представлении необходимых сведений в рамках проведенных с ним консультаций.

8. При оценке обоснованности применения первого метода определения таможенной стоимости ввозимых товаров судам необходимо руководствоваться положениями статей 38, 39 и 40 ТК ЕАЭС, имея в виду, что стоимость сделки с ввозимыми товарами не может считаться

документально подтвержденной, количественно определенной и достоверной, если декларант не представил доказательства заключения сделки, на основании которой приобретен товар, в любой не противоречащей закону форме, или содержащаяся в такой сделке информация о цене не соотносится с количественными характеристиками товара, или отсутствует информация об условиях поставки и оплаты товара либо имеются доказательства ее недостоверности, а также если отсутствуют иные сведения, имеющие отношение к определению стоимости сделки в смысле приведенных норм ТК ЕАЭС.

Выявление отдельных недостатков в оформлении представленных декларантом документов (договоров, спецификаций, счетов на оплату ввозимых товаров и других), не влияющих на существенные условия сделки и не опровергающих факт заключения сделки на определенных условиях, не влечет неправомерность применения декларантом первого метода.

9. В силу статей 325, 326 ТК ЕАЭС таможенный орган вправе запросить как до выпуска, так и после выпуска товаров документы, необходимые для установления достоверности и полноты проверяемых сведений, заявленных в таможенной декларации, и (или) сведений, содержащихся в иных документах.

При проведении проверки документов и сведений до выпуска товаров судам следует учитывать, что согласно пункту 4 статьи 325 ТК ЕАЭС запрос может иметь место в следующих случаях, если:

документы, представленные при подаче таможенной декларации либо представленные по запросу органа государственных доходов, не содержат необходимых сведений или должным образом не подтверждают заявленные сведения;

органом государственных доходов выявлены признаки несоблюдения положений ТК ЕАЭС и иных международных договоров и актов в сфере таможенного регулирования и (или) законодательства государств-членов, в том числе недостоверности сведений, содержащихся в таких документах.

10. Контроль таможенной стоимости товаров осуществляется органами государственных доходов в соответствии с Положением об особенностях проведения таможенного контроля таможенной стоимости товаров, ввозимых на таможенную территорию ЕАЭС, утвержденным решением Комиссии от 27 марта 2018 года № 42 (далее – Положение).

Обратить внимание судов на то, что пункт 5 Положения содержит перечень обстоятельств, являющихся признаками недостоверного определения таможенной стоимости товаров.

В силу пункта 5 статьи 325 ТК ЕАЭС и пункта 7 Положения запрос документов и (или) сведений, в том числе письменных пояснений, должен быть обоснованным и содержать:

перечень признаков, указывающих на то, что сведения, заявленные в декларации на товары, и (или) сведения, содержащиеся в иных документах, должным образом не подтверждены либо могут являться недостоверными;

перечень запрашиваемых документов и (или) сведений;

сроки представления таких документов и (или) сведений, в том числе письменных пояснений.

При проведении контроля таможенной стоимости товаров перечень документов и (или) сведений, в том числе письменных пояснений, запрашиваемых таможенным органом у декларанта, предусмотрен пунктом 4 статьи 325 и пунктом 1 статьи 326 ТК ЕАЭС.

Предусмотренный пунктом 8 Положения перечень документов и сведений, которые могут быть запрошены органом государственных доходов при проведении контроля таможенной стоимости товаров, не является исчерпывающим.

Окончательный перечень документов и сведений, включая письменные пояснения, определяется таможенным органом с учетом выявленных признаков недостоверного определения таможенной стоимости ввозимых товаров, а также с учетом условий и обстоятельств сделки, физических характеристик, качества и репутации ввозимых товаров (пункт 7 Положения).

11. При разрешении споров, связанных с определением таможенной стоимости товаров, судам следует установить, какие признаки недостоверного заявления таможенной стоимости были выявлены органом государственных доходов и нашли свое подтверждение в ходе проведения таможенного контроля, в том числе с учетом документов (сведений), собранных таможенным органом и дополнительно представленных декларантом.

Непредставление декларантом дополнительных документов (сведений), обосновывающих заявленную им таможенную стоимость товара, не влечет принятие таможенным органом решения о внесении изменений (дополнений) в сведения, заявленные в таможенной декларации, если у декларанта имелись объективные препятствия к представлению истребованных документов (сведений) и соответствующие объяснения даны таможенному органу.

В соответствии со статьями 325, 326 ТК ЕАЭС по результатам контроля таможенной стоимости при установлении фактов недостоверного заявления таможенной стоимости таможенный орган выносит решение о внесении изменений (дополнений) в сведения, заявленные в таможенной декларации.

Ввиду того, что судебное разбирательство не должно подменять осуществление таможенного контроля в соответствующей административной процедуре, новые доказательства признаются относимыми к делу

и могут быть приняты (истребованы) судом, если ходатайствующее об этом лицо обосновало наличие объективных препятствий для получения этих доказательств до вынесения оспариваемого решения органа государственных доходов.

Новые доказательства могут быть приняты судом, если со стороны органа государственных доходов декларанту не была обеспечена возможность устранения сомнений в достоверности заявленной таможенной стоимости.

12. При отсутствии в актах таможенного регулирования положений по отдельным вопросам оценки товаров в таможенных целях, их недостаточной полноте или определенности суды также могут учитывать консультативные заключения, информацию и рекомендации Всемирной таможенной организации, принимаемые в соответствии с пунктом 2 статьи 18 Соглашения по применению статьи VII ГАТТ 1994.

13. Вопросы классификации товаров по единой Товарной номенклатуре внешнеэкономической деятельности ЕАЭС (далее – ТН ВЭД) регламентируются главой 3 ТК ЕАЭС.

В случае неверной классификации товаров при их таможенном декларировании таможенный орган вправе принимать решения о классификации товаров (пункт 2 статьи 20 ТК ЕАЭС).

Суд проверяет обоснованность классификационного решения путем оценки представленных таможенным органом и декларантом доказательств, подтверждающих сведения о признаках (свойствах, характеристиках) декларируемого товара, имеющих значение для его правильной классификации, согласно ТН ВЭД. При этом суду надлежит руководствоваться Основными правилами интерпретации ТН ВЭД, примечаниями к разделам, группам, товарным позициям, имеющим юридическую силу, и относящимися к спорному товару решениями и разъяснениями Комиссии, принятыми в соответствии с пунктами 1, 2, 6 статьи 22 ТК ЕАЭС, а также решениями и разъяснениями национального уполномоченного органа о классификации отдельных видов товаров, принятыми на основании статьи 42 ТК РК.

При проверке доводов участников спора о правильности классификации товаров судами могут учитываться Пояснения к ТН ВЭД, рекомендованные Комиссией в качестве вспомогательных рабочих материалов, призванных обеспечить единообразную интерпретацию и применение ТН ВЭД, а также рекомендации и разъяснения по классификации товаров, данные Всемирной таможенной организацией в соответствии со статьей 7 Международной конвенции.

Основанием для вывода о незаконности оспариваемого классификационного решения является неправильная классификация товара таможенным органом. В судебном акте, при наличии к тому достаточных доказательств, также может содержаться вывод о верности классификации, произведенной декларантом, и об отсутствии у таможенного органа основания

для принятия решения об иной классификации товара.

14. В соответствии с подпунктом 1) пункта 3 статьи 40 ТК РК решение о классификации товаров является обязательным для исполнения, в связи с чем решение по классификации товара, на котором основано уведомление о результатах проверки и (или) уведомление об устранении нарушений, подлежит обязательному обжалованию.

15. В соответствии со статьей 475 ТК РК уведомление о результатах проверки и (или) уведомление об устранении нарушений (далее – уведомление) могут быть обжалованы в уполномоченный орган лицом, в отношении которого выставлено уведомление, либо его представителем.

Решение уполномоченного органа, принятое по результатам рассмотрения жалобы на уведомление, не подлежит судебному оспариванию, поскольку не влечет правовых последствий, предусмотренных частью первой статьи 293 ГПК. При оставлении уведомления без изменения – в судебном порядке может быть оспорено указанное уведомление, а при отмене его в части – уведомление об итогах рассмотрения жалобы на уведомление.

В этой связи судья отказывает в принятии заявления об оспаривании решения уполномоченного органа, принятого по результатам рассмотрения жалобы на уведомление на основании подпункта 1) части первой статьи 151 ГПК, а в случае возбуждения гражданского дела суд прекращает производство по нему согласно подпункту 1) статьи 277 ГПК.

16. Судебный порядок рассмотрения заявлений об оспаривании результатов таможенной проверки и действий (бездействия) должностных лиц органов государственных доходов регулируется главой 29 ГПК.

Установленный частью первой статьи 294 ГПК срок обращения с заявлением в суд исчисляется: в случае оспаривания уведомлений непосредственно в суде – со дня его вручения в порядке, установленном пунктом 10 статьи 417, пунктом 4 статьи 419 ТК РК, а в случае предварительного обжалования в уполномоченный орган – со дня, когда декларанту, таможенному представителю стало известно о решении этого органа об оставлении его жалобы без удовлетворения полностью или в части. Если по результатам рассмотрения жалобы декларанту, таможенному представителю вынесено новое уведомление, срок обжалования исчисляется со дня его вручения в установленном порядке.

17. Акт таможенной проверки (камеральной, выездной), по результатам которой вынесено уведомление, не подлежит обжалованию в судебном порядке.

Законность вынесенного уведомления проверяется с учетом выводов, изложенных в акте таможенной проверки.

Акт таможенной проверки может быть обжалован, если декларант не согласен с его выводами, не повлекшими вынесение уведомления, однако влияющими на его права и обязанности. Обжалование акта проверки

расценивается как обжалование действий должностных лиц таможенного органа.

18. Согласно статье 4 Конституции настоящее нормативное постановление включается в состав действующего права, является общеобязательным и вводится в действие со дня первого официального опубликования.

**Председатель Верховного Суда
Республики Казахстан**

Ж. Асанов

**Судья Верховного Суда
Республики Казахстан,
секретарь пленарного заседания**

Г. Альмагамбетова

**Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының азаматтық істер
жөніндегі сот алқасының қаулыларынан үзінділер**

**Извлечения из постановлений судебной коллегии по
гражданским делам Верховного Суда Республики Казахстан**

Еңбек даулары бойынша

**Жергілікті соттар азаматтық іс
бойынша барлық жиналған дәлелдемелерге
жеткіліктігі тұрғысынан дұрыс баға берген**

2019 жылғы 9 қазан

№ 6001-19-00-3зп/528

Талап қоюшы К. жауапкер «В» АҚ-ға (Банк) 2018 жылғы 12 қазандағы № 1367-л/с бұйрықтың күшін жою, жұмысқа қайта алу, жалақы және моральдық зиян үшін өтемақы өндіру туралы талап қою арызымен сотқа жүгінген.

Алматы қаласы Бостандық аудандық сотының 2019 жылғы 21 қаңтардағы шешімімен талап арыз ішінара қанағаттандырылып, «В» АҚ-ның 2018 жылғы 12 қазандағы № 1367-л/с бұйрығының күші жойылып, К. Банктің Шымкент қаласындағы филиалының операциялық басқармасының басшысы лауазымына жұмысқа қайта орналастырылып, оның пайдасына жауапкерден 2018 жылғы 12 қазаннан бастап амалсыз бос жүрген уақыты үшін айлық жалақысы және моральдық зиян үшін 50 000 теңге өтемақы өндірілген. Жауапкерден талап қоюшының пайдасына мемлекеттік баж ретінде төленген 3 000 теңге және өкілдің көмегі үшін төленген 100 000 теңге сот шығындары, мемлекет кірісіне 1 812 теңге мемлекеттік баж өндірілген.

Алматы қалалық сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының 2019 жылғы 20 мамырдағы қаулысымен бірінші сатыдағы соттың шешімі өзгеріссіз қалдырылған.

«В» АҚ өзінің өтінішхатында жергілікті соттардың тұжырымдары істің мән-жайына сәйкес келмейтінін, материалдық құқық нормаларының бұзылғанын көрсетіп, іс бойынша қабылданған сот актілерінің күшін жоюды, К.-ның талап қою арызын қанағаттандырудан бас тарту туралы жаңа шешім қабылдауды сұраған.

Сот алқасы жауапкер «В» АҚ-ның өкілі Е.-нің өтінішхаттағы уәждерін қолдаған түсініктерін, талап қоюшы К.-нің және оның өкілі З.-нің өтінішхатқа қарсылықтарын тыңдап, іс құжаттарын зерделеп, даулалып

отырған сот актілері төмендегі негіздерге байланысты өзгеріссіз, өтінішхат қанағаттандырусыз қалдырылуға жатады деген тұжырымға келді.

Іс құжаттарынан анықталғандай, К. 2010 жылғы 21 маусымдағы № 4-64 еңбек шарты бойынша (бұдан әрі – № 4-64 Еңбек шарты) 2010 жылғы 21 маусымнан бастап «В» АҚ-на жұмысқа қабылданған, 2016 жылғы 1 шілдеден бастап Банктің Шымкент қаласындағы филиалының операциялық басқармасының басшысы лауазымында қызмет атқарған.

2016 жылғы 1 шілдедегі К. мен «В» АҚ-ның арасында № 4-64 Еңбек шартына қосымша келісім (бұдан әрі – Қосымша келісім) жасалып, оның 7.10.-тармағында Еңбек шарты тараптардың келісімімен Қазақстан Республикасы Еңбек кодексінің (бұдан әрі – Еңбек кодексе) 50-бабымен белгіленген тәртіппен бұзылуы мүмкін деген шарт енгізілген.

Қосымша келісімнің 7.10.1., 7.10.2.-тармақтарына сәйкес көрсетілген негіз бойынша еңбек шартын бұзғысы келген тарап басқа тарапқа хабарландыру жолдайды; хабарландыруды алған тарап үш жұмыс күні ішінде жазбаша түрде қабылданған шешім туралы хабарлауы тиіс; еңбек шартын нақты бұзу күні тараптардың келісімі бойынша анықталады.

«В» АҚ-ның 2018 жылғы 12 қазандағы № 1367-л/с бұйрығымен К.-мен еңбек қатынасы тоқтатылған.

Бұйрықты шығарған кезде Банк Қосымша келісімнің 7.10.3.-тармағына сілтеме жасап, К.-ні жұмыстан босатудың негіздемесін «тараптардың келісімі бойынша» деп көрсеткен.

Талап қоюшы К. 2018 жылғы 12 қазанда К. № 1367-л/с бұйрықпен танысып, онымен келіспейтіндігін жазбаша түрде мәлімдеген.

2018 жылғы 15 қазанда К. Банктің келісу комиссиясына № 1367-л/с бұйрықтың күшін жою туралы арыз жолдап, оған 24-апталық жүктілігі жөнінде дәрігерлік-консультациялық комиссиясының 2018 жылғы 12 қазандағы қорытындысын тіркеген.

«В» АҚ-ның жеке еңбек дауларын шешу жөніндегі келісу комиссиясының 2018 жылғы 23 қазандағы № 4 хаттамалық шешімімен К.-нің № 1367-л/с бұйрығының күшін жою туралы арызы қанағаттандырусыз қалдырылған.

Сөйтіп, жеке еңбек дауларын шешу жөніндегі келісу комиссиясының пікірінше, К. жұмыс берушінің Қосымша келісімнің 7.10.3.-тармағында, яғни Еңбек кодексінің 50-бабының 3-тармағында көзделген тәртіп бойынша еңбек қатынастарын тоқтатуына Қосымша келісімге қол қойған кезде келісімін бергендіктен, даулы бұйрықты заңсыз деп тануға негіздер жоқ деп тапқан.

Алайда жұмыс беруші 2018 жылғы 12 қазандағы № 1367-л/с бұйрығын шығару кезінде және келісу комиссиясы еңбек дауын шешу барысында іс бойынша орын алған мән-жайларға дұрыс баға бермеген

және материалдық заңның тиісті нормалары дұрыс қолданбаған.

Атап айтқанда К. жұмыс берушінің № 1367-л/с бұйрығымен танысып, онымен келіспейтіндігін бірден білдіргені, 2018 жылғы 15 қазанда Банктің келісу комиссиясына даулы бұйрықтың күшін жою туралы арызданғаны, арызына дәрігерлік-консультациялық комиссияның өзінің жүктілігі туралы қорытындысын тіркегені, Еңбек инспекциясы жөніндегі басқармаға шағымданғаны, кейін сотқа талап арызбен жүгінгені іс бойынша анықталған.

Аталған мән-жайлар талап қоюшының оны жұмыстан шығаруға жауапкерге келісімін бермегенін көрсетеді, яғни еңбек қатынастарын «тараптардың келісімі бойынша» тоқтатылуына негіз болмаған.

Еңбек кодексінің 50-бабының 3-тармағына сәйкес еңбек шартында жұмыс берушінің Еңбек кодексінің 50-бабының 2-тармағында белгіленген талаптарды сақталмастан (сондай-ақ еңбек шартын бұзуға ниетті хабарламамен білдіріп, оған жазбаша нысанда жауапты үш күн ішінде күту, еңбек шартының бұзылу күнін келісіммен айқындау) еңбек шартын бұзу құқығы көзделуі мүмкін. Бірақ кез келген сәтте осы тәртіппен жұмыстан шығару тек тараптардың өз еркімен келісімдері бойынша ғана орын алуы керек.

Келісу комиссиясы талап қоюшының жауапкер «В» АҚ-мен еңбек қатынастарын тоқтатылуына өз еркімен келісім білдірген деп танығанда, 2016 жылы Қосымша келісім жасақталғанда К. жүкті болмағанын, ал даулы бұйрық шығарылған кезде оның үш баланың анасы болғанына қоса, 24-апталық жүктілігі екенін, басқа жұмыс орнына орналасуға мүмкіндігі қарастырылмағанын назарға алмаған.

Еңбек кодексінің 54-бабының 2-тармағына сәйкес жұмыс берушінің бастамасымен жүкті әйелдермен сол Кодекстің 52-бабының 1-тармағының 2) және 3) тармақшаларында көзделген негіздер бойынша ғана (яғни, жұмыскерлер саны немесе штаты қысқартылған; жұмыс берушінің экономикалық жай-күйінің нашарлауына әкеп соққан өндіріс, орындалатын жұмыстар мен көрсетілетін қызметтер көлемі төмендеген жағдайларда) еңбек шартын бұзуға жол берілмейді.

Банк К.-нің Еңбек кодексінің 52-бабының 1-тармағының 2) және 3) тармақшаларында көзделген себептермен емес, басқа негіздермен жұмыстан босатылғаны туралы уәждер келтірген.

Алайда іс бойынша анықталғандай, К.-нің жүктілігін есептемегенде онымен еңбек қатынастарын тоқтатуға жұмыс берушінің басқа ешқандай негіздері немесе себептері болмаған.

Халықаралық Еңбек Конференциясының «Ананы қорғау туралы» 1952 жылғы (қайта қаралған) 103-конвенцияны қайта қарау туралы Женева қаласында 2000 жылғы 15 маусымда қабылданған 183-конвенцияның (Қазақстан Республикасының 2012 жылғы 14 ақпандағы № 554-IV Заңымен ратификацияланған) 8-бабының

1-тармағы бойынша жұмыс берушінің әйелді жүктілігі және соның салдарына байланысты емес себептермен жұмыстан босатуын қоспағанда, оның жүктілігі кезеңінде жұмыстан босатуы заңсыз болып табылады. Жұмыстан босатудың себебі жүктілікке және соның салдарына байланысты емес екенін дәлелдеу ауыртпалығы жұмыс берушіге жүктеледі.

Сонымен қатар «Әйелдерге қатысты кемсітудің барлық нысандарын жою туралы» 1979 жылғы 18 желтоқсандағы Конвенцияның (бұл Конвенцияға Қазақстан Республикасы 1998 жылғы 29 маусымдағы № 248 Заңымен қосылған) 11-бабы 2-тармағының а) тармақшасына сәйкес ана болуына байланысты әйелдерге қарсы кемсітудің алдын алу үшін және оларға еңбекке тиімді құқығына кепіл беруге қатысушы мемлекеттер үйлесімді шараларды қабылдауға, сондай-ақ, жаза қолдану қаупімен жүктілікке байланысты жұмыстан шығаруға тыйым салуға міндеттенеді.

Жоғарыда аталғандардың негізінде К.-ні жұмыстан босатудың себебі оның жүктілікке және соның салдарына байланысты емес екенін жұмыс беруші дәлелдей алмағандықтан, бірінші және апелляциялық сатыдағы соттардың «В» АҚ-ның 2018 жылғы 12 қазандағы № 1367-л/с бұйрығының заңсыздығы туралы тұжырымдарын, нәтижесінде оның күшін жою, талап қоюшыны бұрынғы жұмысына қайта орналастыру туралы шешімдерін Жоғарғы Сот алқасы негізді деп санайды.

Бұл ретте жергілікті соттар анықталған мән-жайларға, олардың қатыстылығы, жарамдылығы мен анықтығын ескере отырып, ал барлық жиналған дәлелдемелер жиынтығына азаматтық істі шешу үшін жеткіліктігі тұрғысынан дұрыс баға бергендіктен, Жоғарғы Соттың сот алқасы дауланып отырған сот актілерін өзгертуге немесе күшін жоюға негіздер жоқ деп тапты.

АПК-нің 427-бабының үшінші бөлігіне сәйкес мәні бойынша дұрыс сот шешімінің күші бір ғана формальды пайымдаулар бойынша жойылмайды. Бірінші және апелляциялық сатыдағы соттардың материалдық және процестік құқық нормаларының елеулі түрде сот актілерін заңсыз деп тануына әкеп соқтыратын мән-жайлар мен заң бұзушылықтар анықталмаған.

Жоғарыда баяндалғанның негізінде Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының азаматтық істер жөніндегі кассациялық сот алқасы жергілікті соттардың сот актілерін күшінде қалдырып, «В» акционерлік қоғамының өтінішхатын қанағаттандырусыз қалдырды.

**Споры об обращении взыскания
на унаследованное имущество**

**Разъяснение суда соответствует
мотивировочной части решения суда и дано
в целях устранения нечеткости его резолютивной части**

29 октября 2019 года

№ 6001-19-00-3nn/127

С. обратилась в суд с заявлением о разъяснении решения Таразского городского суда Жамбылской области от 10 мая 2018 года, в соответствии с которым с нее в пользу У. взыскано 20 040 000 тенге. Заявление обосновано тем, что взыскание должно производиться только в пределах стоимости имущества, унаследованного после смерти мужа Т.

Определением Таразского городского суда Жамбылской области от 22 мая 2019 года заявление удовлетворено. Судом разъяснено, что по решению этого же суда от 10 мая 2018 года с С. в пользу У. подлежит взысканию сумма в 20 040 000 тенге в пределах стоимости наследства, принятого после смерти Т., умершего 4 апреля 2017 года.

Определением судебной коллегии по гражданским делам Жамбылского областного суда от 11 июля 2019 года определение суда первой инстанции отменено и в удовлетворении заявления С. о разъяснении решения суда отказано.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда отменила определение апелляционной инстанции, оставив в силе определение суда первой инстанции по следующим основаниям.

Из материалов дела следует, что 12 января 2017 года между У. и Т. заключен договор хранения денежных средств в сумме 20 040 000 тенге.

4 апреля 2017 года Т. умер, после его смерти наследство принято супругой С.

Вступившим в законную силу решением Таразского городского суда Жамбылской области от 10 мая 2018 года с С. в пользу У. взыскано 20 040 000 тенге и судебные расходы по уплате государственной пошлины в сумме 200 400 тенге.

При удовлетворении иска суд руководствовался положениями пункта 1 статьи 1081 Гражданского кодекса (далее – ГК), согласно которой кредиторы наследодателя вправе предъявить свои требования, вытекающие из обязательств наследодателя, к исполнителю завещания

(доверительному управляющему наследством) или к наследникам, отвечающим как солидарные должники в пределах стоимости имущества, перешедшего к каждому наследнику.

Выводы о взыскании денежной суммы в пределах стоимости имущества, перешедшего по наследству, указаны в мотивировочной части решения, но не отражены в его резолютивной части.

В связи с этим С. обратилась в суд с заявлением о разъяснении решения.

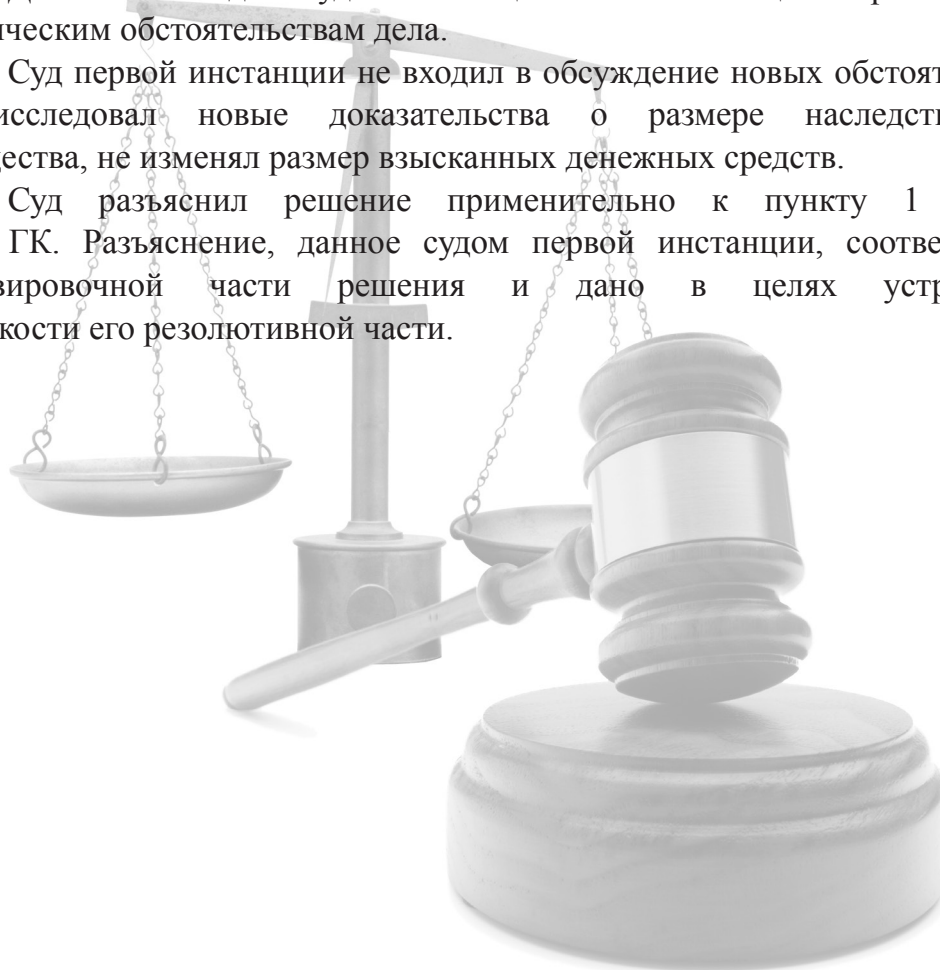
По правилам пункта 1 статьи 237 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан, в случае неясности решения суд, рассмотревший дело, вправе по заявлению лиц, участвующих в деле, а также по ходатайству судебного исполнителя разъяснить решение, не изменяя его содержания. Разъяснение решения допускается, если оно еще не приведено в исполнение и не истек срок, в течение которого решение может быть принудительно исполнено.

Суд апелляционной инстанции, отменяя определение суда первой инстанции, мотивировал свои выводы тем, что суд, рассмотрев заявление о разъяснении решения, фактически изменил резолютивную часть решения.

Данные выводы суда апелляционной инстанции противоречат фактическим обстоятельствам дела.

Суд первой инстанции не входил в обсуждение новых обстоятельств, не исследовал новые доказательства о размере наследственного имущества, не изменял размер взысканных денежных средств.

Суд разъяснил решение применительно к пункту 1 статьи 1081 ГК. Разъяснение, данное судом первой инстанции, соответствует мотивировочной части решения и дано в целях устранения нечеткости его резолютивной части.

**Споры, связанные со снижением
размера алиментов**

**Ссылка истца на статью 139 Кодекса
Республики Казахстан «О браке (супружестве)
и семье», устанавливающую максимальный размер
алиментов, взыскиваемых ежемесячно на содержание
двоих детей, в данном случае необоснована, поскольку
положения названной статьи применяются при первичном
определении размера алиментов**

21 ноября 2019 года

№ 6001-19-00-3гп/433

Ш. обратился в суд с иском к Б., К. об уменьшении размера алиментов на содержание несовершеннолетних детей, мотивируя тем, что общая сумма взыскиваемых с него алиментов превышает установленный законом размер взыскания на двоих детей. Также он выплачивает алименты на содержание матери Р. в размере 100 месячных расчетных показателей (далее – МРП). С учетом всех исполнительных документов общий размер ежемесячного удержания составляет более половины причитающейся ему заработной платы. Просил суд снизить размер алиментов, взыскиваемых с него в пользу ответчиков, до 16 % его заработка каждому взыскателю.

Решением специализированного межрайонного суда по делам несовершеннолетних Атырауской области от 11 декабря 2018 года иск удовлетворен.

Размер взыскиваемых алиментов по судебному приказу Атырауского городского суда от 18 марта 2017 года в пользу Б. на содержание несовершеннолетнего ребенка, А., 22 июня 2011 года рождения, уменьшен с 1/4 части до 1/6 части заработка и (или) иного дохода.

Размер взыскиваемых алиментов по решению Атырауского городского суда от 28 июня 2017 года в пользу К. на содержание несовершеннолетнего ребенка, М., 22 июля 2009 года рождения, уменьшен с 1/4 части до 1/6 части заработка и (или) иного дохода.

Взысканы в пользу Ш. с Б. и К. государственная пошлина в размере 602 тенге, с каждой.

Взысканы с Ш. в доход государства судебные издержки в сумме 135 649 тенге.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам Атырауского областного суда от 13 марта 2019 года решение суда первой инстанции оставлено без изменения.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда отменила судебные акты местных судов и вынесла новое решение об отказе в удовлетворении иска Ш. по следующим основаниям.

Как следует из материалов дела, согласно судебному приказу Атырауского городского суда от 18 марта 2017 года с Ш. в пользу Б. взысканы алименты на содержание несовершеннолетнего ребенка, М., 22 июня 2011 года рождения, в размере одной 1/4 части от всего заработка и (или) иного дохода, начиная с 17 марта 2017 года, до достижения совершеннолетия.

Решением Атырауского городского суда от 28 июня 2017 года с Ш. в пользу К. взысканы алименты на содержание несовершеннолетнего ребенка, М., 22 июля 2009 года рождения, в размере 1/4 части от всего заработка и (или) иного дохода ежемесячно, начиная с 14 марта 2017 года, до достижения совершеннолетия.

В соответствии с частями 1, 2 статьи 139 Кодекса Республики Казахстан «О браке (супружестве) и семье» (далее – Кодекс) при отсутствии соглашения об уплате алиментов, алименты на несовершеннолетних детей взыскиваются судом с их родителей ежемесячно в размере: на одного ребенка - одной четверти, на двух детей - одной трети, на трех и более детей - половины заработка и (или) иного дохода родителей. Размер этих долей может быть уменьшен или увеличен судом с учетом материального или семейного положения сторон и иных заслуживающих внимания обстоятельств.

Суды первой и апелляционной инстанции, удовлетворяя требования истца и уменьшая размер алиментов, мотивировали тем, что общий размер алиментов, взыскиваемых с истца, составляет свыше 1/3 части его заработка, который превышает установленный законом размер алиментов, взыскиваемых на содержание двоих детей.

Данные выводы местных судов не соответствуют обстоятельствам дела и основаны на неправильном применении норм материального права.

Изменение размера алиментов, установленного судом, осуществляется по правилам, закрепленным в статье 175 Кодекса.

Согласно пункту 1 статьи 175 Кодекса, если при отсутствии соглашения об уплате алиментов после установления в судебном порядке размера алиментов изменилось материальное или семейное положение одной из сторон, суд вправе по требованию любой из сторон изменить установленный размер алиментов или освободить лицо, обязанное уплачивать алименты, от их уплаты. При изменении размера алиментов или освобождении от их уплаты суд вправе учесть также иной заслуживающий внимания интерес сторон.

Истец, требуя уменьшения размера алиментов, доказательства, подтверждающие изменение своего материального или семейного положения, а также недостаточное материальное обеспечение, не позволяющее ему поддерживать выплату алиментов в прежнем размере, суду не представил.

В этой связи утверждение истца о том, что в случае сохранения присужденного судом размера алиментов будут нарушены его имущественные интересы, является несостоятельным.

Ссылка истца на статью 139 Кодекса, устанавливающую максимальный размер алиментов, взыскиваемых ежемесячно на содержание двоих детей, в данном случае необоснована, поскольку положения названной статьи применяются при первичном определении размера алиментов.

Наличие судебного решения о взыскании алиментов на содержание матери также не может служить основанием для снижения размера алиментов, поскольку исполнительный лист по данному судебному акту на исполнение не направлялся, соответственно, удержания по алиментным обязательствам истца в пользу Р. не производятся.

Кроме того, данное обстоятельство не освобождает истца от обязанности по содержанию своих несовершеннолетних детей.

Доводы ходатайства ответчика о том, что истец проживает совместно с Б., они вместе воспитывают и содержат ребенка А., имеют общий бюджет, истцом не опровергнуты.

Согласно материалам дела брак между Ш. и Б. не расторгнут.

В этой связи заслуживают внимания доводы заявителя, что весь доход истца за вычетом алиментов, выплачиваемых в пользу К., поступает в семью.

С учетом изложенного судебная коллегия пришла к выводу, что оснований для уменьшения размера алиментов, взыскиваемых с истца на содержание несовершеннолетних детей, не имеется.

**Споры о разделе совместно
нажитого имущества**

**Выводы суда в части взыскания
половины стоимости автомашины в размере
1 550 400 тенге являются ошибочными и денежные
выплаты специального целевого назначения не относятся
к имуществу, нажитому во время брака, следовательно,
разделу не подлежат**

26 ноября 2019 года

№ 6001-19-00-3зн/448

Т. с учетом уточненных требований обратилась в суд с иском к С., просила взыскать с ответчика в денежном выражении 2/3 доли совместно нажитого имущества в виде:

1) автомашины марки «LEXUS ES-300», 2002 года выпуска, стоимостью 3 500 000 тенге (далее – автомашина);

2) накопленных в период с 27 мая 2016 года по 14 декабря 2017 года жилищных выплат в АО «Ж» (далее – Банк, жилищные выплаты).

Решением Есильского районного суда города Астана от 17 июля 2018 года иск удовлетворен частично. Взысканы с С. в пользу истца:

- ½ стоимости спорной автомашины в размере 1 550 400 тенге;

- ½ суммы накопленных жилищных выплат в Банке по договору банковского текущего счета от 25 мая 2016 года за период с 25 мая 2016 года по 21 ноября 2017 года в размере 1 239 489 тенге;

- судебные расходы по оплате госпошлины в размере 27 899 тенге.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам суда города Нур-Султан от 25 апреля 2019 года решение суда оставлено без изменения.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда изменила судебные акты местных судов и снизила взысканные с С. в пользу Т. сумму стоимости автомашины с 1 550 400 тенге до 350 000 и государственную пошлину с 27 899 тенге до 10 500 тенге.

Судебные акты в части взыскания с С. в пользу Т. ½ части от суммы накопленных жилищных выплат в АО «Ж» по договору банковского текущего счета от 25 мая 2016 года в размере 1 239 489 тенге отменила. В этой части вынесено новое решение об отказе в иске по следующим основаниям.

Из материалов дела следует, что решением районного суда № 2 Ауэзовского района города Алматы от 19 октября 2017 года брак между

Т. и С., заключенный 11 августа 2012 года, расторгнут. От брака у сторон имеется общий ребенок.

В период брака супругами приобретен автомобиль марки «LEXUS ES-300», 2002 года выпуска. Дата первичной регистрации - 19 декабря 2016 года, снят с учета 26 сентября 2017 года.

Согласно договору купли-продажи от 24 октября 2017 года данная автомашина С. продана К. за 700 000 тенге.

Из представленной истцом аналитической справки от 28 мая 2018 года, составленной ТОО «А», следует, что рыночная стоимость автомобиля составляет 3 100 800 тенге.

24 мая 2016 года между ГУ «Служба государственной охраны Республики Казахстан» и сотрудником учреждения С. заключен договор № 75 о жилищных выплатах, по условиям которого Банк открывает сотруднику личный специальный текущий банковский счет в тенге для получения им жилищных выплат с соответствующего счета учреждения, открытого в территориальном подразделении Комитета казначейства Министерства финансов Республики Казахстан.

Из договора о жилищных строительных сбережениях от 25 мая 2016 года усматривается, что у ответчика имеется сберегательный счет в Банке, где сумма накоплений по состоянию на 3 июля 2018 года составляет 3 432 476 тенге.

Суд первой инстанции, с выводами которого согласилась апелляционная инстанция, удовлетворяя требования истца в части раздела спорной автомашины и взыскивая половину стоимости автомашины, исходил из среднерыночной стоимости транспортного средства аналогичной марки - 3 100 800 тенге, указанной в аналитической справке от 25 мая 2018 года.

Судебная коллегия соглашается с выводами судов о том, что на приобретенную в период брака спорную автомашину распространяется законный режим супругов в силу пункта 1 статьи 38 Кодекса Республики Казахстан «О браке (супружестве) и семье» (далее – Кодекс).

Вместе с тем выводы суда в части взыскания половины стоимости автомашины в размере 1 550 400 тенге являются ошибочными.

Как следует из материалов дела и установлено в судебном заседании, автомашина на момент продажи находилась в аварийном состоянии, продана с согласия истца, с учета автомашина снята в период брака, договор купли-продажи автомашины истцом не оспорен, в том числе в части установления стоимости реализованной автомашины. Поэтому при определении $\frac{1}{2}$ стоимости автомашины суду следовало исходить из цены сделки.

Согласно договору купли-продажи автомобиля от 24 октября 2017 года автомашина реализована за 700 000 тенге, следовательно,

в пользу истца подлежала взысканию $\frac{1}{2}$ стоимости автомашины в размере 350 000 тенге.

Кроме того, необоснованы выводы судов относительно взыскания с ответчика в пользу истца $\frac{1}{2}$ суммы накопленных жилищных выплат в Банке по договору банковского текущего счета от 25 мая 2016 года за период с 25 мая 2016 года по 21 ноября 2017 года в размере 1 239 489 тенге.

В соответствии с пунктом 2 статьи 33 Кодекса, к имуществу, нажитому супругами во время брака (супружества), относятся суммы доходов каждого из супругов от трудовой деятельности, предпринимательской деятельности и результатов интеллектуальной деятельности, суммы доходов с общего имущества супругов и раздельного имущества каждого из супругов, полученные ими пенсии, пособия, пенсионные накопления, а также иные денежные выплаты, не имеющие специального целевого назначения (суммы материальной помощи, суммы, выплаченные в возмещение ущерба в связи с утратой трудоспособности вследствие увечья либо иного повреждения здоровья и другие).

Согласно подпункту 8) статьи 2 постановления Правительства Республики Казахстан от 12 февраля 2018 года № 49 «Об утверждении Правил обеспечения служебным жилищем военнослужащих, исчисления размера, назначения, перерасчета, осуществления, прекращения, приостановления и возобновления жилищных выплат» жилищные выплаты дифференцированные по регионам и составу семьи деньги, выплачиваемые в виде специального денежного обеспечения получателям жилищных выплат за счет бюджетных средств взамен предоставления служебного жилища, а также в случаях, предусмотренных главой 13-1 Закона «О жилищных отношениях» (далее – Закон).

Главой 13-1 Закона предусмотрены особенности регулирования жилищных отношений с участием сотрудников специальных государственных органов и военнослужащих, то есть установлены ограничения для распоряжения жилищными выплатами, а также гарантии неприкосновенности жилищных выплат.

В силу вышеизложенного денежные выплаты специального целевого назначения не относятся к имуществу, нажитому во время брака, следовательно, разделу не подлежат.

В силу части 1 статьи 109 ГПК подлежат снижению взысканные с С. в пользу Т. судебные расходы по оплате государственной пошлины в суде первой инстанции пропорционально размеру удовлетворенных исковых требований, а также подлежат возмещению расходы С., связанные с оплатой в суд кассационной инстанции, в сумме 13 950 тенге.

**Споры по обжалованию действий
государственных органов**

**Согласно пунктам 6, 7 «Правил расширенных
обязательств производителей (импортёров)»,
утверждённых постановлением Правительства
Республики Казахстан от 27 января 2016 года № 28,
производители – физические и юридические лица,
осуществляющие производство на территории Республики
Казахстан продукции (товаров), а импортёры – физические
и юридические лица, осуществляющие ввоз на территорию
Республики Казахстан продукции (товаров), являются
плательщиками налога и пошлин по расширенным обязательствам**

26 ноября 2019 года

№ 6001-19-00-32п/452

К. обратился в суд с заявлением о признании незаконным отказа Отдела регистрационно-экзаменационной работы Управления административной полиции Департамента внутренних дел Карагандинской области (далее – ОРЭР УАП ДВД) в регистрации на его имя автотранспортного средства марки «Hyundai Solaris», 2013 года выпуска, на основании договора купли-продажи арестованного имущества, заключенного 20 марта 2018 года между ним и ГУ «Южно-Казахстанский департамент государственного имущества и приватизации Комитета государственного имущества и приватизации Министерства финансов Республики Казахстан» (далее – Департамент госимущества и приватизации).

Заявитель просил суд обязать ответчика произвести регистрацию автомашины на его имя. В обоснование заявления указал, что не является плательщиком налогов и пошлин по расширенным обязательствам, установленным Экологическим кодексом Республики Казахстан для производителей (импортёров) при первичной регистрации транспортного средства. В связи с этим привёл доводы о незаконности предъявления к нему требования о предоставлении доказательства исполнения названных расширенных обязательств, ввиду отсутствия которого ОРЭР УАП ДВД отказал в осуществлении регистрационных действий.

Решением суда № 2 Казыбекбийского района города Караганда от 26 сентября 2018 года заявление удовлетворено частично. Признаны незаконными действия ОРЭР УАП ДВД, выразившиеся в отказе регистрации транспортного средства марки «Hyundai Solaris» ввиду непредставления

К. документа, подтверждающего исполнение расширенных обязательств производителем (импортёром) при первичной регистрации транспортного средства. В удовлетворении заявления в остальной части отказано.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам Карагадинского областного суда от 24 декабря 2018 года решение суда первой инстанции изменено. В части, в которой заявление К. удовлетворено, решение отменено с вынесением нового решения об отказе в удовлетворении заявления. В остальной части решение оставлено без изменения.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда отменила судебные акты местных судов и вынесла по делу новое решение об удовлетворении заявления К.

Признаны действия отдела регистрационно-экзаменационной работы Управления административной полиции Департамента внутренних дел Карагандинской области по отказу в регистрации транспортного средства незаконными.

Обязала отдел регистрационно-экзаменационной работы Управления административной полиции Департамента внутренних дел Карагандинской области произвести за К. регистрацию автотранспортного средства «Hyundai Solaris», 2013 года выпуска, в силу следующего.

Суд № 2 Казыбекбийского района города Караганда установил, что К. приобретена автомашина, не прошедшая таможенную очистку и государственную регистрацию в уполномоченном органе, в связи с этим признал обоснованным отказ ОРЭР УАП ДВД в первичной регистрации транспортного средства по причине отсутствия документа, подтверждающего оплату сбора за первичную регистрацию на территории Республики Казахстан. Вместе с тем частичное удовлетворение заявления суд мотивировал выводом о том, что К. не является ни импортёром, ни производителем товара, поэтому государственный орган не вправе требовать от заявителя исполнения расширенных обязательств, предусмотренных Экологическим кодексом.

Судебная коллегия Карагандинского областного суда отменила как противоречащее закону решение суда первой инстанции в части удовлетворения заявления и признания незаконными действий ОРЭР УАП ДВД, выразившихся в требовании от К. документа, подтверждающего исполнение расширенных обязательств производителями (импортёрами) при первичной регистрации транспортного средства. Суд апелляционной инстанции указал, что автотранспортное средство не подлежит выпуску в свободное обращение, а совершённая по итогам торгов сделка от 20 марта 2018 года подлежит признанию недействительной.

Между тем с данными выводами местных судов судебная коллегия не согласилась, считая их не соответствующими требованиям норм

материального и процессуального права.

Как следует из материалов дела об административном правонарушении в отношении Б., транспортное средство марки «Hyundai Solaris» ввезено в Республику Казахстан в 2015 году.

Указанное автотранспортное средство, принадлежащее Б. на основании договора купли-продажи от 14 мая 2015 года, грузополучатель . И. 29 декабря 2015 года поместил на склад временного хранения «Огем» сроком до 29 февраля 2016 года, оформив уведомление на прибытие.

По окончании срока временного хранения И. и Б. не произвели таможенную очистку товара, не подали таможенную декларацию для помещения товара под определённую таможенную процедуру.

Вступившим в законную силу постановлением специализированного межрайонного административного суда города Шымкент от 27 июня 2016 года Б. признан виновным в совершении административного правонарушения, предусмотренного статьёй 541 Кодекса Республики Казахстан об административных правонарушениях, на него наложено взыскание в виде административного штрафа с конфискацией имущества - автомашины марки «Hyundai Solaris», 2013 года выпуска.

Постановлением судебного исполнителя Енбекшинского территориального отдела города Шымкент от 25 сентября 2017 года указанная автомашина передана в Департамент госимущества и приватизации, которым принята 29 сентября 2017 года на основании акта описи, оценки и приёма-передачи.

Впоследствии протоколом электронных торгов от 20 марта 2018 года № 87673 автотранспортное средство марки «Hyundai Solaris», 2013 года выпуска, реализовано К. за 1 611 065 тенге.

20 марта 2018 года между К. и Департаментом госимущества и приватизации заключен договор № 4042-ЭТП купли-продажи арестованного имущества - транспортного средства марки «Hyundai Solaris», 2013 года выпуска, кузов № Z94CT41 CADR257338, реализованного на публичных торгах.

При обращении К. в ОРЭР УАП ДВД Карагандинской области ему было отказано в регистрации автотранспортного средства ввиду отсутствия квитанции об исполнении расширенных обязательств, установленных Экологическим кодексом для производителей (импортёров), документа, подтверждающего оплату сбора за первичную регистрацию автомашины на территории Республики Казахстан. При этом государственный орган руководствовался «Правилами государственной регистрации и учёта отдельных видов транспортных средств по идентификационному номеру транспортного средства для совершения регистрационных действий», утверждёнными приказом министра внутренних дел Республики Казахстан от 2 декабря 2014 года № 862 (далее – Правила № 862).

Действительно в соответствии с подпунктом 4) пункта 16 названных Правил № 862 для целей государственной регистрации владельцы транспортных средств предоставляют документы, подтверждающие уплату пошлин и сборов, установленных Кодексом Республики Казахстан «О налогах и других обязательных платежах в бюджет», а также подтверждающие исполнение расширенных обязательств производителями (импортёрами) при первичной регистрации транспортных средств, установленных Экологическим кодексом.

Согласно пунктам 6, 7 «Правил расширенных обязательств производителей (импортёров)», утверждённых постановлением Правительства Республики Казахстан от 27 января 2016 года № 28, производители – физические и юридические лица, осуществляющие производство на территории Республики Казахстан продукции (товаров), а импортёры – физические и юридические лица, осуществляющие ввоз на территорию Республики Казахстан продукции (товаров).

Исходя из изложенного, при рассмотрении данного дела местные суды не учли, что указанные правила распространяются на производителей и импортеров продукции (товара), к числу которых К. не относится.

Кроме того, отказывая в удовлетворении заявленных требований, местные суды не приняли во внимание требования пункта 1 статьи 36 Кодекса «О таможенном регулировании в Республике Казахстан», согласно которому иностранные товары, конфискованные или обращённые в собственность государства по решению суда, не подлежат помещению под таможенные процедуры, а товары для личного пользования – выпуску в свободное обращение.

Более того, судами не учтены требования подпункта 1) пункта 2 статьи 262 Таможенного кодекса Евразийского экономического союза, которым предусмотрено, что выпуск (подлежащих таможенному декларированию) товаров для личного пользования в свободное обращение или для вывоза производится таможенным органом при условии уплаты таможенных пошлин, налогов.

Между тем, как следует из материалов дела и установлено судебными инстанциями, автотранспортное средство было обращено в собственность государства, у которого в последующем приобретено К. на торгах, что исключает применение к нему таможенных процедур.

Таким образом, принимая во внимание, что автотранспортное средство не подлежит таможенному декларированию К., отказ местных судов в удовлетворении заявленных им требований является незаконным.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының қаулыларынан үзінділер

Извлечения из постановлений судебной коллегии по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан

Дәлелдемелерге баға беру

Айыптау үкімі болжамдарға негізделе алмайды, үкім жол берілетін және анық дәлелдемелердің жеткілікті жиынтығымен расталуы тиіс

2019 жылғы 8 қазан

№ 2nn-80-19

Өскемен гарнизон әскери сотының 2016 жылғы 23 ақпандағы үкімімен:

Р. бұрын сотталмаған, Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі – ҚК) 451-бабының бірінші бөлігімен 1 000 айлық есептік көрсеткішке дейінгі мөлшерде айыппұл салуға сотталған.

Р.-дан мемлекет пайдасына 400 517 теңге процестік шығындар өндірілген.

Сот үкімімен Р. әскери қызметте жүріп, лауазымды билігін асыра пайдаланып, қатардағы жауынгерлер Қ., М., Е., Н., С., Т., Д.-ларды соққыға жығып, балағаттап, олардың конституциялық құқықтары мен заңды мүдделеріне нұқсан келтіргені үшін кінәлі болып танылған.

Қазақстан Республикасы Әскери сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының 2016 жылғы 27 сәуірдегі қаулысымен сот үкімі өзгеріссіз қалдырылған.

Жоғарғы Сот Төрағасы ұсынуында сотталған Р.-ға қатысты сот актілерімен келіспей, төменгі сатыдағы соттар іс бойынша ұсынылған дәлелдемелерге жан-жақты және объективті зерттеу жүргізбегенін, яғни сотта жауынгерлердің сотқа дейінгі тергеуде және қосымша берген жауаптарынан толықтай бас тартатындарын, яғни аға лейтенант Н.-ның «Р. ұрып-соғады» деп жазып берсеңдер, оны басқа заставаға ауыстырып жібереміз, қылмыстық іс қозғалмайды» деген сөзіне сеніп, оны ауыстыру мақсатында арыз жазғандарын көрсеткен жауаптарына және сот сараптама қорытындыларына құқықтық тұрғыдан тиісті баға бермегенін көрсетіп, заңды шешім қабылдауды сұраған.

Іс бойынша баяндамашы судьяның ұсынуды негізді деген ойын, прокурор С.-ның сот актілерін өзгеріссіз қалдыруды сұраған пікірін,

сотталған Р. мен оның адвокаты А.-ның ұсынуды қолдаған уәждерін тыңдап, қылмыстық іс материалдарымен танысып және ұсынудың уәждерін талқылап, Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасы төмендегі негіздермен сот актілерінің күші жойылуға, ұсыну қанағаттандырылуға жатады деген қорытындыға келді.

Сотта анықталғандай, 2015 жылғы 26-27 шілдеде шамамен сағат 23:00 кезінде Қазақстан Республикасы Ұлттық Қауіпсіздік Комитеті Шекара Қызметі 2535 әскери бөлімінің «Маралды» шекара застава бастығы капитан Р. жауынгер Қ.-ның он жақ санының көгеріп қалғанын байқап, жарақатты қандай жағдайда алғанын сұраған. Қ. оған автокөлік шайқалғанда бортқа соғып алдым деп жауап берген. Алайда Р. оған сенбей қолындағы рациямен Қ.-ның басынан бес-алты рет ұрып жіберген. Кейін капитан Р. қызметтік өкілеттілігін пайдаланып, оң жақ қолының жұдырығымен Қ.-ның басынан үш-төрт рет ұрып, «кім соқты» деп сұрап, бетінен шамамен он рет шапалақпен ұрған. Қ.-ның ешкім соққан жоқ деген жауабын естіген ол жұдырығымен жәбірленушінің кеудесінен және ішінен 3-4 рет соққан.

2015 жылғы 25 тамызда шамамен түнгі 00:15 минутта Қ. жатқан орнынан тұрып, қару алуға келгенде, Р. «неге тұра алмай жүрсің?» деп, оң қолының жұдырығымен соңғыны сол жақ құлағынан бес-алты рет қатты соққан. Алған соққыдан оның құлағы ісіп, қатты ауырған.

Бұдан басқа 2015 жылғы 26 тамызда застава кезекшісі М. капитан Р.-ға кіріп, «журналды толтыра берейін бе?» деп сұрағанда, сотталған «сен әлі толтырмадың ба?» деп, М.-ның басынан жұдырығымен қатты ұрған. Соңғы қаша бастаған кезде, Р. «сен неге қашасың?» деп, есіктің қырына басын екі-үш рет ұрып, оны аяғымен тепкілеген.

Сонымен қатар 2015 жылғы 29 тамызда сағат 15:40 шамасында капитан Р. застава кезекшісі С.-ға «РПГ нарядының келе жатқанын неге ертерек айтпадың?» деп, соңғының оң жақ бетінен шапалақпен қатты бір рет ұрып, оң жақ аяғымен екі рет теуіп, бөлмеден шығып кеткен.

2015 жылғы 30 тамызда спорт алаңында футбол ойнап жатқан қатардағы жауынгерлер Т. мен Қ.-ның допқа таласып, сөзге келіспей қалғанын көрген Р. ойын біткеннен кейін Қ.-ның санының артқы жағынан жиырма шақты рет тепкен. Тепкі салдарынан Қ.-ның санының артқы жағы көгеріп, ісіп кеткен. Осыдан кейін Р. қатардағы жауынгер Т.-ны шақырып, жұдырығымен соңғының кеудесінен, иығынан, бүйрегінен бірнеше рет соққан.

2015 жылғы 2 қыркүйекте сотталған Р. кезекшісі С.-ға «сен неге түк білмейсің?» деп, соңғының автоматын алып, оның басындағы каскасынан сол автоматпен төрт-бес рет ұрған. Онымен тоқтамай Р. басқа кезекші болып түскен М.-ны, З.-ны және Д.-ны «неге сендер С.-ны үйретпейсіңдер?» деп аяқтарынан тепкен. Содан кейін Р. жәбірленуші Н. «күрек неге қолыңда?» деп саптан шығарып, сол күрекпен басындағы

каскасынан бір-екі рет ұрып жіберген. Соққыдан күректің сабы екіге бөлініп, сынып қалған. Осы кезде далада көтерілген дауылды естімеген Е.-ге сотталған Р. «сен неге естімей қалдың?» деп оның басынан жұдырығымен төрт-бес рет ұрып жіберген.

Сонымен қатар төменгі сатыдағы соттың тұжырымы бойынша Р. 2015 жылғы 10 қыркүйекте М.-ны және С.-ны застава кеңсесіне кіргізіп алып, «журналды неге қате толтырасындар?» деп жұдырығымен З.-ның басынан бірнеше рет ұрған, одан кейін М.-ның басынан бір рет ұрып, соңғы қашқалақтай бастаған кезде, сотталған оның санынан бір-екі рет аяғымен теуіп, басынан бір-екі рет жұдырығымен соққан. Одан соң С.-ны да бір-екі рет жұдырығымен ұрып жіберген.

«Сот үкімі туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 4 нормативтік қаулысының 6-тармағына сәйкес, егер сот қылмыстың орын алғанын, оны сотталушының жасағандығын, оның қылмыс жасаудағы кінәсін, кінәсі заң талаптарын сақтай отырып жиналған дәлелдемелермен расталғандығын даусыз анықтаса, сонымен қатар сот кінәсіздік презумпциясын басшылыққа ала отырып, дәлелдемелерді тікелей зерттеп, барлық сөйілмеген күдіктерді тиісті құқықтық рәсімнің шеңберінде сотталушының пайдасына түсіндіре отырып, Қазақстан Республикасы Қылмыстық-процестік кодексінің (бұдан әрі – ҚПК) 390-бабында көрсетілген барлық сұрақтарға жауап берген жағдайда ғана адамның қылмыс жасаудағы кінәсі дәлелденген деп танылатынын көрсеткен.

ҚПК-нің 19-бабына сәйкес әркім өзінің қылмыстық құқық бұзушылық жасаудағы кінәлілігі осы Кодексте көзделген тәртіппен дәлелденгенге және соттың заңды күшіне енген үкімімен белгіленгенге дейін кінәсіз болып саналады. Күдіктінің, айыпталушының, сотталушының кінәлілігіне сөйілмеген күмән олардың пайдасына түсіндіріледі. Қылмыстық және қылмыстық-процестік заңдарды қолдану кезінде туындаған күмәндар да күдіктінің, айыпталушының, сотталушының пайдасына шешілуге тиіс делінген.

Айыптау үкімі болжамдарға негізделіп алмайды, үкім жол берілетін және анық дәлелдемелердің жеткілікті жиынтығымен расталуы тиіс.

Сот алқасы бұл талаптар осы қылмыстық іс бойынша сақталмай, Р.-ға қатысты айыптау үкімі болжамдарға негізделіп қабылданған деп есептейді.

Соттың айыптау үкімін қабылдауына дәлелдеме ретінде жәбірленушілер Қ., М., Е., Н., С., Т., Д.-лардың оларды бірнеше рет застава бастығы Р.-ның ұрғанын көрсеткен айғақтары негіз болған.

Қылмыстық істің құжаттарына қарағанда, сотқа дейінгі тергеп-тексеру барысында куә Ж. 2015 жылғы 7 қыркүйекте фельдшер Б.-мен «Маралды» заставасына жауынгерлеріне «кене энцефалитіне» қарсы екпе жасау үшін барғандарын, екпе жасау алдында әрбір әскери қызметкерді

толықтай шешіндіріп, денесіне тексеру жүргізгенін бекіткен. Тексеру кезінде екі сарбаздың, яғни біреуінің тізесінен төменірек сырылғаннан түскен қотыр және екіншісінің құлағында көгерген дене жарақаттарын байқағанын, ал қалған сарбаздардың денесінде зақым болмағанын, олар денсаулықтарына қатысты шағымдар айтпағандарын көрсеткен.

Куә Б. да осы тектес айғақ беріп, әскери қызметшілердің денелерін майор Ж. тексеріп қарағанын, өзі тек екпе жұмыстарын жасағанын, екпе жасау кезінде әскери қызметшілердің ешқайсысынан жара немесе қанды ісік көрмегенін бекіткен.

Майор Ж.-ның 2015 жылғы 13 қыркүйектегі анықтамасына сәйкес жауынгерлер Д., О., З., Х., К., Е., Н., С.,Т.-ларға қатысты денелеріне тексеру жүргізу кезінде қандай да дене зақымданулар анықталмағаны және денсаулықтарына шағым келтірмегені көрсетілген.

Сонымен қатар іске тіркелген 2015 жылғы 15 шілдедегі № 112 сот-медициналық сараптама қорытындысына сәйкес жәбірленуші Қ.-ның сол жақ құлақ қалқанының қанталағаны түрінде жеңіл дәрежелі дене жарақаты келтірілгені, бұл жарақат өтпейтін қатты заттармен соғу кезіндегі әрекеттерден алынғаны, 10-14 тәулік бұрын түсуі мүмкін екендігі көрсетілген.

Ал № 113 сот-медициналық сараптамасының қорытындысында жәбірленуші М.-ға оң жіліншігінің сырылғаны және сол жақ санының көгергені түрінде жеңіл дәрежедегі дене жарақаттары түскені, оң жақ балтырының алдыңғы бетіндегі ақшылдау жер жазылған жараның орнынан қалуы мүмкін екендігі, шамамен 9-12 тәулік бұрын, ал сол жамбасының үштен бір бөлігінің ортасы аумағындағы қанталаған жердің орны шамамен 10-14 тәулік бұрын түскені анықталған.

Сонымен қатар 2015 жылғы 07 желтоқсандағы № 80, 82 қосымша сот-медициналық сараптама қорытындыларында жәбірленушілер Қ.-ның, М.-ның денелерінен табылған дене жарақаттары көлеміне байланысты оны жұдырықпен, аяқпен, шыбықпен басынан, құлақ, сан тұсынан ұрған кезде түсу мүмкіншілігі жоққа шығарылған.

Сот алқасы айыптау үкімінде көрсетілгендей Р. өз қарамағындағы жауынгерлерді автоматпен, күрекпен, рациямен, қол-аяғымен ұрып-соққанда, жауынгерлердің денелерінде дене жарақаттары қалмауы мүмкін емес деген тұжырымға келді.

Сондай-ақ сот тергеуі барысында айыптаушы тараптың ұсынысымен сот-криминалистикалық сараптама тағайындаған.

2016 жылғы 18 ақпандағы сарапшының қорытындысында жәбірленушілер Қ.-ның, М.-ның 2015 жылғы 17 желтоқсандағы қосымша жауап алу барысында олардың берген жауаптарында, яғни сөйлеу кезінде әңгімені егжей-тегжейлі бір қалыпты емес қарқындылықпен, аздаған үзілістермен, боямасыз дауыспен баяндауы, ол олардың өздеріне белгілі

мәліметтерді тергеу органдарына баяндау алдында ойланылған, алдын ала дайындалған тіл болып табылатындай әсер қалыптастыратыны көрсетілген.

Сонымен қатар бірінші саты сотында жәбірленушілер сотқа дейінгі тергеуде және қосымша берген жауаптарынан толықтай бас тартатындарын, яғни Р.-ның әскери тәртіпті қатаң басқарғандықтан, аға лейтенант Н.-ның «ұрып-соғады деп жазып берсеңдер, оны басқа заставаға ауыстырып жібереміз, қылмыстық іс қозғалмайды» деген сөзіне сеніп, ауыстыру мақсатында оның үстінен арыз жазғандарын көрсеткен.

Алайда бұл көрсетілген мән-жайлар төменгі соттардың назарынан тыс қалып, оларға құқықтық тұрғыдан тиісті баға берілмеген.

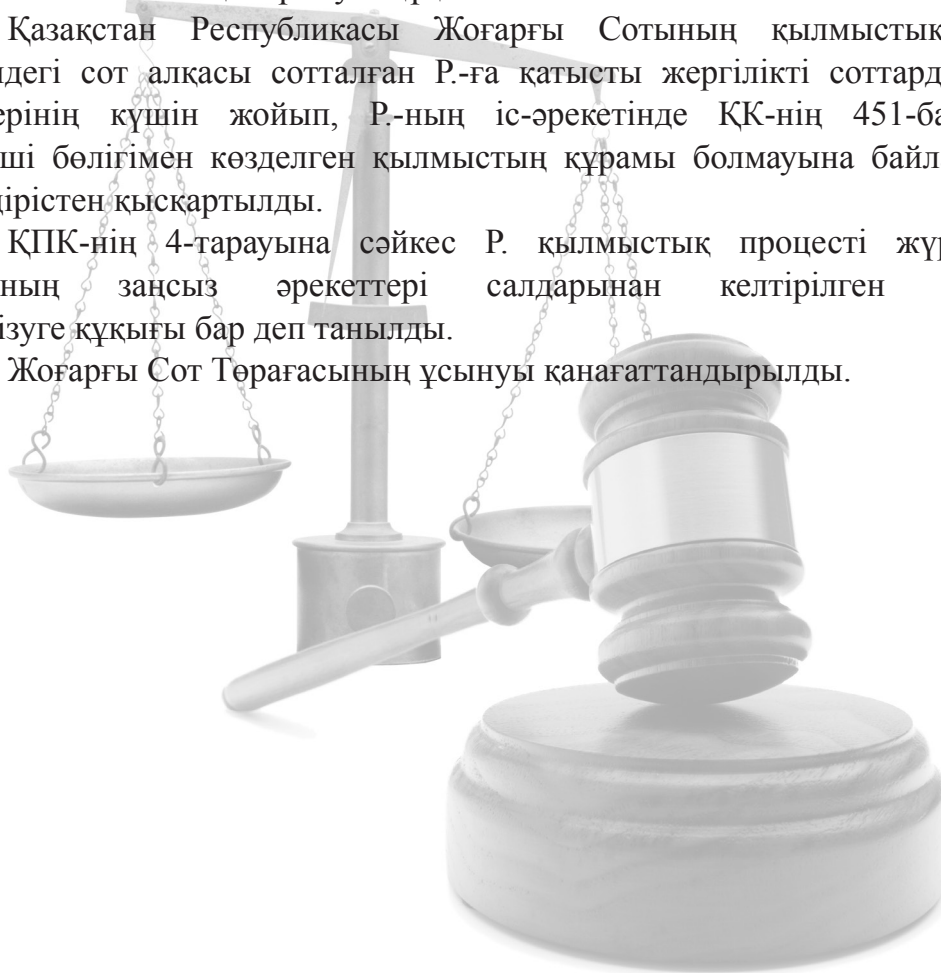
Жоғарыда аталғандардың негізінде сот алқасы Р.-ның іс-әрекетінде ҚК-нің 451-бабының бірінші бөлігінде көзделген қылмыстың құрамы болмағандықтан, ол осы қылмыс бойынша кінәсіз деп танылып, ақталуға жатады деген шешімге келді.

ҚПК-нің 38-бабы екінші бөлігінің 4) тармағына және 39-бабына сәйкес Р. қылмыстық процесті жүргізетін органның заңсыз әрекеттерімен келтірілген зиянды өтеу туралы талаппен ҚПК-нің 4-тарауында көзделген тәртіп бойынша сотқа жүгінуге құқылы.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасы сотталған Р.-ға қатысты жергілікті соттардың сот актілерінің күшін жойып, Р.-ның іс-әрекетінде ҚК-нің 451-бабының бірінші бөлігімен көзделген қылмыстың құрамы болмауына байланысты іс өндірістен қысқартылды.

ҚПК-нің 4-тарауына сәйкес Р. қылмыстық процесті жүргізетін органның заңсыз әрекеттері салдарынан келтірілген зиянды өтеткізуге құқығы бар деп танылды.

Жоғарғы Сот Төрағасының ұсынуы қанағаттандырылды.

Қылмысты саралау

Жергілікті соттар сотталғанның іс-әрекеттін дұрыс сараламағандықтан, олардың сот актілері өзгертілді

2019 жылғы 8 қазан

№ 2уп-377-19

Мамандандырылған ауданаралық сотының 2019 жылғы 14 наурыздағы үкімімен:

М. бұрын сотталмаған, Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі – ҚК) 121-бабының төртінші бөлігімен кінәлі деп танылып, педагогикалық лауазымдарды және кәмелетке толмағандармен жұмыс жасауға байланысты лауазымдарды атқару құқығынан өмір бойына айыра отырып, 15 жылға бас бостандығынан айыруға сотталған және жазасын қылмыстық-атқару жүйесінің қауіпсіздігі барынша жоғары мекемесінде өтеу белгіленген.

М. мемлекет кірісіне 70 209 теңге процестік шығындар, жәбірленушілерге өтемақы қорына 30 айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде, яғни 72 150 теңге мәжбүрлі төлем өндірілген.

Мемлекеттік тіркеу нөмірі «Тойота Ланд Крузер Прадо» маркалы автокөлік мемлекет кірісіне тәркіленген.

Сот үкімімен М. көрінеу жас балаға қатысты оның дәрменсіз күйін пайдаланып, сексуалдық сипаттағы зорлық-зомбылық әрекеттер жасағаны үшін кінәлі деп танылған.

Қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының 2019 жылғы 25 сәуірдегі қаулысымен сот үкімі өзгеріссіз қалдырылған.

Жәбірленушінің өкілі Ұ.-ның өтінішхатында өзі заңды өкілі болып табылатын үш жасар қызы С.-дан қылмыстық оқиғадан соң бір ай өткеннен кейін алған жауабы және оқиға үстінен түскен екі полиция қызметкерінің қарама-қайшы жауаптары М.-ға қатысты айыптау үкімін шығаруға жеткіліксіз деп есептеп, қызы С.-ның тергеушінің сұрақтарына жауап бере алмағанын, ал жауап алу хаттамасындағы сөздерді қызының айтпағанын, сот-сараптама қорытындылары да М.-ның қызына қатысты қылмысты жасағанын жоққа шығаратынын, заңсыз шығарылған үкім екі отбасының туыстық қарым-қатынасы мен балаларының болашақ тағдырына кері әсер ететінін көрсетіп, сот актілерінің күшін жоюды және қылмыстық істі жаңадан сот қарауына жіберуді сұраған.

Өтінішхатты қолдаған жәбірленушінің өкілі Ұ.-ның, оны

қанағаттандыруды сұраған адвокат Ш.-ның, сотталғанның адвокаты Б.-ның, сотталғанға қатысты сот актілерін өзгеріссіз қалдыруды сұраған прокурор Ә.-нің пікірлерін тыңдап, қылмыстық іс материалдарын зерделеп, сот алқасы сотталған М.-ға қатысты сот актілері төмендегі мән-жайлардың негізінде өзгертілуге жатады деп есептейді.

Қылмыстық іс материалдарынан анықталғандай, сотталған М. көрінеу жас бала К.-ға қуыршақ беріп, өзінің автокөлігіне отырғызып, қаланың сыртына шығып, оңаша жерге тоқтаған. М. көлік ішінде өзін және К.-ні іш киімсіз қалдырып, артқы орындықта өзінің қозып тұрған жыныстық мүшесін ұстап, жәбірленуші жас балаға қатысты сексуалдық сипаттағы өзге де зорлық-зомбылық әрекеттер жасаған.

Сот сотталған М.-ның көрінеу жас бала К.-нің дәрменсіздігін пайдаланып, өзінің қозып тұрған жыныстық мүшесін ұстап, оған қатысты сексуалдық сипаттағы зорлық-зомбылық әрекеттер жасаған деген тұжырымға келіп, нақты қандай зорлық-зомбылық әрекеттерді жасағанын ашып көрсетпеген.

Басты сот талқылауында куәлар - полиция қызметкерлері Д. мен Т. кешкі кезекшілік уақытында бейіттердің маңында мемлекеттік нөмірі «Тойота Ланд Крузер Прадо» маркалы автокөліктің жалғыз тұрғанына күдік келтіріп, оған жақындағандарын, қасына барған кезде автокөліктің есіктері құлыптаулы, алдыңғы орындықтардың ортасы жапқышпен жабулы, көлік қозғалыңқырап тұрғанын, ішінде адамның бары белгілі болғанын көрсеткен. Бір кезде артқы есіктен М. шығып, асығыс киініп, шалбарының белбеуін таға алмай әлектенгенін, іш киімінің астынан жыныс мүшесінің қозып, қатайған күйде тұрғаны байқалғанын, ал көліктің артқы орындығында отырған сәби – К.-нің белінен төмен жалаңаш, үстіңгі киімі түрулі күйде болғанын, автокөлік маңында пайдаланылған дәретхана қағаздары жатқанын баяндаған.

Жәбірленуші жас бала К. психологтың және оның заңды өкілінің қатысуымен берген айғақтарында М. автокөліктің екі алдыңғы орындығының ортасын көрпемен жапқаны, сосын оның лосинасы мен іш киімін шешкені, өзінің іш киімін шешкені, жыныс мүшесін қағазбен сүрткені, жыныс мүшесі үлкен болғаны, содан соң полиция қызметкерлерінің келгені, сол күні М. оған қуыршақ сыйлағаны жөнінде айтқан.

Басты сот талқылауында маман С. жәбірленуші жас бала К.-дан жауап алу кезінде психолог маман ретінде қатысқанын, С.-мен алдын ала танысып, онымен сөйлескенін, қойылған сұраққа жауап беру барысында М. өзін көлікпен әкелгені және оның жыныстық мүшесін көрген жөнінде айтып көрсеткен.

Басты сот талқылауында жас бала К.-ға қатысты кешенді сот-психиатриялық сараптамасын жүргізу барысында психиатр ретінде қатысқан маман В. С. анасының қатысуымен оқиғаның мән-жайын өздеріне

айтып бергенін, яғни С.-мен әңгімелесу кезінде ол М. ағасымен алысқа барғаны, оған қуыршақ алып бергені, көліктің ішінде М. ағасы оның іш киімін шешкені, сосын өзінің шалбарын шешкені, оның жыныстық мүшесін көргені туралы айтқанын көрсеткен.

Сот-медициналық сараптама қорытындысына сәйкес К.-нің қыз абыройының тұтастығы бұзылмағаны, жыныстық мүшесінің айналасында және артқы өткел тесігінде дене жарақаттары жоқ екендігі анықталған.

Сот-биологиялық сараптама қорытындысы бойынша М.-ның іш киімінен, жәбірленуші жас бала К.-нің киімдерінен, автокөліктен алынған орындық жапқыштан, көлік қасынан алынған дәретхана қағазынан, автокөліктің өзінен және орындықтарынан қан немесе шәуіт табылмаған.

«Зорлау және өзге де нәпсіқұмарлық сипаттағы күш қолдану әрекеттерімен байланысты қылмыстарды саралаудың кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2007 жылғы 11 мамырдағы № 4 нормативтік қаулысының (бұдан әрі – Нормативтік қаулы) 1-тармағында әйел немесе еркек жынысты адамға табиғи емес нысанда жасалған жыныстық құштарлықты қанағаттандыруды (еркек пен еркектің жыныстық қатынасы, әйел мен әйелдің жыныстық қатынасы және т.с.с.) өзге нәпсіқұмарлық сипаттағы күш қолдану әрекеттері деп түсіну керек делінген.

Нормативтік қаулының 6-тармағына сәйкес өзге нәпсіқұмарлық сипаттағы күш қолдану әрекеттері сол әрекеттер нәпсіқұмарлық сипатта жасалына бастаған сәттен бастап аяқталды деп саналады.

Зорлауға немесе нәпсіқұмарлық сипаттағы күш қолдану әрекеттеріне оқталуды басқа қылмыстардан ажырату кезінде кінәлі жәбірленушілердің еркінен тыс жыныстық акт немесе өзге нәпсіқұмарлық сипаттағы әрекеттер жасау мақсатында әрекет жасады ма және күш қолдану осы мақсатқа жетудің тәсілі болды ма, анықталуы керек. Осындай мән-жайлар болмаса, адам зорлауға немесе өзге нәпсіқұмарлық сипаттағы күш қолдану әрекеттеріне оқталғаны үшін жауаптылыққа тартылмайды.

Ал нормативтік қаулының 14-1-тармағында он алты жасқа толмаған адаммен жыныстық қатынас немесе сексуалдық сипаттағы өзге де әрекеттер жасағаны үшін, сол сияқты жас балаға қатысты азғындық әрекеттер жасағаны үшін (ҚК-нің 122 және 124-баптары) қылмыстық жауаптылық азғындық әрекеттер күш қолданылмай немесе оны қолданамын деп қорқытпай немесе жәбірленуші адамның дәрменсіз күйін пайдаланбай жасалған жағдайларда туындайтыны көрсетілген.

Іс бойынша жасақталған айыптау актісі мен сот үкіміне сәйкес сотталған М. жәбірленушінің көз алдында өзінің жыныстық мүшесін ұстап, жәбірленушіге қатысты сексуалдық сипаттағы өзге де зорлық-зомбылық әрекеттер жасаған деп айыпталған.

Алайда М. жәбірленуші жас балаға қатысты сексуалдық

сипаттағы зорлық-зомбылық әрекеттерін жасағаны не оны жасауға оқталғаны жәбірленушінің, куәлардың жауаптарынан және сараптама қорытындыларынан көрінбейді, бірақ та сотталғанның өз жыныс мүшесін жәбірленушінің көз алдында ұстап көрсеткені оның әрекетінде ҚК-нің 124-бабымен көзделген қылмыстық құқық бұзушылық құрамының болуын дәлелдейді.

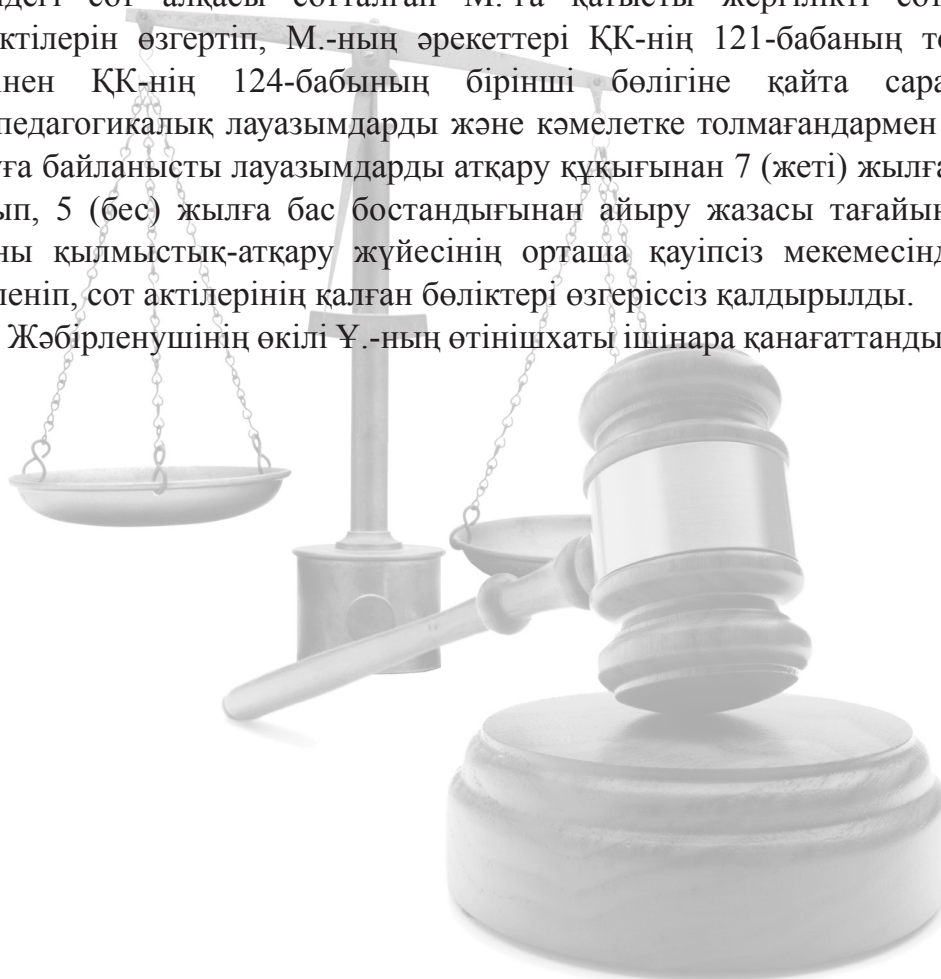
Істің мұндай тұрғысында, сотталған М.-ның әрекеттері ҚК-нің 121-бабаның төртінші бөлігінен ҚК-нің 124-бабының бірінші бөлігіне қайта саралануға жатады.

Сотталған М.-ға жаза тағайындау кезінде сот алқасы оған қылмыстық жауаптылығы мен жазасын жеңілдететін мән-жайларды, ауырлататын мән-жайлардың жоқтығын және жәбірленуші өкілінің пікірін ескерген.

Бұдан басқа, ҚК-нің 46-бабы бесінші бөлігінің 2) тармағына сәйкес М.-ға бас бостандығынан айыру түріндегі жазаның өтелуі қылмыстық-атқару жүйесінің орташа қауіпсіз мекемесінде белгіленуге жатады.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасы сотталған М.-ға қатысты жергілікті соттардың сот актілерін өзгертіп, М.-ның әрекеттері ҚК-нің 121-бабаның төртінші бөлігінен ҚК-нің 124-бабының бірінші бөлігіне қайта сараланып, оған педагогикалық лауазымдарды және кәмелетке толмағандармен жұмыс жасауға байланысты лауазымдарды атқару құқығынан 7 (жеті) жылға айыра отырып, 5 (бес) жылға бас бостандығынан айыру жазасы тағайындалды. Жазаны қылмыстық-атқару жүйесінің орташа қауіпсіз мекемесінде өтеу белгіленіп, сот актілерінің қалған бөліктері өзгеріссіз қалдырылды.

Жәбірленушінің өкілі Ұ.-ның өтінішхаты ішінара қанағаттандырылды.

Қылмыстық іс-әрекетті саралау

Пайдакүнемдік ниеттері дәлелденбегендіктен, сотталғандардың іс-әрекеттері өздерінің нақты немесе болжамды құқығын өз беттерінше жүзеге асыру деп қайта сараланды

2019 жылғы 15 қазан

№ 2ун-376-19

Алматы облысы Панфилов аудандық сотының 2018 жылғы 2 тамыздағы үкімімен Т. бұрын:

1) 2013 жылғы 9 қазанда Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі – ҚК) 178-бабының бірінші бөлігімен,

257-бабының үшінші бөлігімен ҚК-нің 58-бабының үшінші бөлігіне сәйкес 4 жылға бас бостандығын шектеуге;

2) 2014 жылғы 7 қарашадағы ҚК-нің 181-бабы екінші бөлігінің «а, б» тармақтарымен ҚК-нің 60-бабына сәйкес 5 жылға бас бостандығынан айыруға сотталған,

- ҚК-нің 194-бабы үшінші бөлігінің 2-тармағымен 7 жылға бас бостандығынан айыруға, ҚК-нің 287-бабының үшінші бөлігімен 3 жылға бас бостандығынан айыруға сотталған.

ҚК-нің 58-бабына сәйкес қылмыстық құқық бұзушылықтардың жиынтығы бойынша онша қатаң емес жазаны неғұрлым қатаң жазаға сiңiру арқылы түпкiлiктi 7 жылға бас бостандығынан айыру жазасын қылмыстық-атқару жүйесiнiң қауiпсiздiгi барынша жоғары мекемесiнде өтеу белгiленген.

С.-ның соттылығы жойылмаған, ҚК-нің 194-бабы үшінші бөлігінің 2) тармағымен 6 жыл 6 айға бас бостандығынан айыруға, жазасын қылмыстық атқару жүйесінің қауіпсіздігі барынша жоғары мекемесінде өтеуге сотталған.

ҚК-нің 14-бабының бірінші бөлігіне сәйкес сотталғандар Т. мен С.-ның іс-әрекеттерінде қылмыстардың қайталануы танылған.

Сотталғандар Т. мен С.-дан ортақ түрде мемлекеттің пайдасына 88 782 теңге 72 тиын сот шығындары өндірілген.

Сот үкімімен сотталғандар Т. мен С. адамдар тобының алдын ала сөз байласуымен жәбірленушіге күш қолданып, одан ірі мөлшерді құрайтын ақша талап етіп, қорқытып алушылық жасағандары, оған қоса Т. атыс қаруын заңсыз иемденіп, оны алып жүріп, сақтағаны үшін кінәлі деп танылған.

Алматы облыстық сотының қылмыстық істер жөніндегі сот

алқасының 2018 жылғы 9 қазандағы қаулысымен сот үкімі өзгеріссіз қалдырылған.

Сотталған Т. өтінішхатында өзіне қатысты шығарылған сот актілерімен келіспей, сотқа дейінгі тергеп-тексеру әрекеттері және сот тергеуі біржақты айыптау бағытында жүргізілгенін көрсетіп, соттың тұжырымы істің нақты мән-жайына сәйкес келмегендіктен өз әрекетін ҚК-нің 194-бабы үшінші бөлігінің 2) тармағынан ҚК-нің 194-бабының екінші бөлігіне қайта саралауды не ақтауды, ал ҚК-нің 287-бабының үшінші бөлігі бойынша тек ақтауды сұраған.

Прокурор С.-ның сот актілерін өзгеріссіз қалдыруды сұраған пікірін тыңдап, қылмыстық іс материалдарымен танысып және өтінішхаттағы уәждерін талқылап, Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасы мынадай тұжырымға келді.

«Кассациялық сатыда қылмыстық істер бойынша іс жүргізу тәртібі туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2017 жылғы 29 маусымдағы № 5 нормативтік қаулысының 23-тармағына сәйкес заң өтінішхаттарды қарау кезінде кассациялық сатыдағы соттан өтінішхат, берілмеген іс бойынша сотталған адамдарға қатысты сот шешімін қабылдауды талап етпейді. Сонымен қатар егер олардың әрекеттері соттың үкіміне өтінішхат берілген адамдардың іс-әрекеттерімен тығыз байланыста болса, ал олардың сыбайлас қатысып жасалған қылмыстық құқық бұзушылық әрекеттерін саралауды өзгерту басқа сотталған адамдардың әрекеттерін саралауды өзгертуге әкеп соғатын болса, онда сот өтінішхат берілмеген сотталған адамдарға қатысты соттың үкімін және қаулысын, бұл ретте олардың жағдайы нашарламайтын жағдайда, қайта қарауға құқылы.

Жоғарыда аталғанның негізінде сот алқасы осы қылмыстық іс бойынша сотталған С.-ға қатысты бөлігін негізінен қарау керек деп шешті.

Іс материалдарынан анықталғандай, жәбірленуші А. Б.-ның кедендік сақтау қоймасында тұрған жалпы сомасы 1 800 000 теңге тұратын 17 дана тонды шығарып беру үшін 200 000 теңгені қарызға алып, оны 10 күн ішінде қайтарып беруге уәде еткен. Ал Т. уәдесін орындамаған А.-ның ақшаны тауып бере алмайтынын айтқан сәтте, оның оң жақ құлақ аумағын пышақпен кесіп, жарақат келтірген. С.-да Т.-ның ақша тауып бер деген талабын қолдап, жәбірленушінің ішінен ұрған.

Алайда Т.-ның талаптарын орындай алмаған жәбірленуші А. өзінің өмірі мен денсаулығын сақтап қалу үшін олардан қорқып, олардың шалған ұялы телефондарына жауап бермей, өзінің қайда екенін айтпай, қонақ үйде тығылып жатқан.

Т., К. мен С.-ны ілестіріп, ақшаны және тонды талап етіп алу үшін атыс қаруы болып танылған газ тапаншасын қолына ұстап, жәбірленуші

А. жатқан бөлмеге кірген кезде полиция қызметкерлерімен ұсталған.

Сотталған Т.-ның атыс қаруын заңсыз иемденгені, алып жүргені және сақтағаны жәбірленуші А.-ның қонақ үйде тығылып отырғанда бөлмеге Т. қолында тапаншасымен, өзіне тақап келгенін, куә К.-нің А. жатқан қонақ үйге бет алып, жолда автокөліктің алдыңғы жолаушы орнында отырған Т.-ның қолынан маркасы белгісіз тапанша көргенін, куә У.-дің қонақ үйге бара жатқанда Т.-ның кобурадан тапаншасын шығарып, қолына ұстағанын, куә Б.-ның Т.-ның курткасының ішінен кобурада болған тапаншаны көргенін, қонақ үйге бара жатқанда Т.-ның кобурадан тапаншасын шығарып, қолына алғанын көрсеткен жауаптарымен және қылмыстық іс материалдарымен толық дәлелденген.

Істің мұндай тұрғысында, сотталған Т.-ның қылмыстық әрекеті ҚК-нің 287-бабының үшінші бөлігімен дұрыс сараланған.

Дегенмен сотталған Т.-ның сыбайласы С.-мен жәбірленуші А.-дан оның Б.-дан алған қарыз ақшасы мен тауарының құнын ғана қайтарып беруді талап еттім деген уәжін сот алқасы негізді деп есептейді.

ҚК-нің 389-бабының диспозициясына сәйкес өзінше билік ету дегеніміз Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіпке қарамастан, басқа адаммен немесе ұйыммен дауласып жатқан, өзінің нақты немесе болжамды құқығын өз бетінше жүзеге асыру болып табылады.

«Қорқытып алушылық туралы істер бойынша сот практикасы туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2006 жылғы 23 маусымдағы № 6 нормативтік қаулысының 13-тармағында қорқытып алушылық тікелей ниетпен және пайдакүнемдік себеппен сипатталады, яғни қорқытып алушы жәбірленушіден мүлікті, мүлікке құқықты тегін алуды қалайды, осы орайда қорқытып алушы талап еткенін алуға өзінің нақты немесе ықтимал құқығы жоқ екенін ұғынады және басқа тұлғаның есебінен заңсыз баюға тырысады. Өзінше билік етудің субъективтік жағы да кінәлі адамның өзінің әрекеттері жөнінде тікелей ниетінің болуымен сипатталады, алайда қылмыскерде пайдакүнемдік себеп болмайды, себебі ол мүлікке нақты немесе ықтимал құқығы бар екенін, жәбірленушілер тарапынан оның пайдасына мүліктік сипаттағы әрекеттердің жасалатынын ұғынады, осы заттардың өзіне немесе басқа тұлғаларға берілуін, ал әрекеттердің өзінің пайдасына немесе басқа тұлғалардың пайдасына жасалуын қалайды делінген.

Сот алқасы істі қарау барысында соттар тарапынан жоғарыдағы талаптар ескерілмеген деп шешті.

Қылмыстық істің құжаттарына қарағанда, сотталған Т. басты сот талқылауында ҚК-нің 194-бабында көзделген айып бойынша кінәсін мойындамай, 2018 жылғы қаңтарда өзінің жұбайы Б. кеден бақылауы

арқылы 17 дана тонды өткізіп беру үшін жәбірленуші А.-ға 50 000 теңге бергенін, алайда соңғы уәдесін орындамай, тауарды кеденнен шығару үшін қажет деп Б.-дан тағы да 200 000 теңге алғанын, бірақ та ол не тауарды не ақшаны қайтармағанын, сол себепті ол жәбірленушіден тондардың құны мен Б.-дан алған ақшаларды қосқанда барлығы 2 500 000 теңгені қайтаруды талап еткенін көрсеткен.

Осындай мазмұндағы жауапты сотталған Т. сотқа дейінгі тергеп-тексеру барысында да берген.

Сот талқылауында сұралған куә Б. сотталған Т.-ның жұбайы екенін, онымен 2017 жылдан бері бірге тұратынын, өзінің А.-ға кеден арқылы 17 тонды өткізу үшін 50 000 теңге, артынан тағы да 200 000 теңге бергенін, бірақ А. тауар мен ақшаны қайтармағанын, жалпы 17 тонның құны 2 235 000 теңге, ал алған ақшаларды қосқанда, барлығы 2 500 000 теңгені құрайтынын, Т. жәбірленушіден тек өздеріне тиесілі ақшаны талап еткенін көрсеткен.

Жәбірленуші А. болса, сотқа дейінгі және сот тергеуі барысында Б.-дан 17 тонды кеден арқылы өткізуге көмектесем деп 50 000 теңге, артынша 200 000 теңгені тағы алғанын, бірақ уәдесін орындай алмағанын, Т.-ның одан көліктің ішінде «тауар қайда, ақша қайда, өзің қайда жүрсің» - деп сұрағанын, енді тауар керек емес, тапсырыс берген адам тауарды алмайды, сондықтан тауардың және кейін алған 200 000 теңгені қосқанда 2 500 000 теңге ақша беруін талап еткенін, ондай ақшаны таба алмайтынын айтқанында, Т. пышақ шығарып, оның оң жақ құлағын тіліп жібергенін, оны сол кезде С. отырған жаққа басын тартқанда, С. қолының шынтағымен ұрып, «тыныш отыр» дегенін көрсеткен.

Сотқа дейінгі тергеп-тексеруде куә У. көліктің артқы орындығына А., Т. және С. үшеуі отырғанын, дауыс көтеріп, сөйлесіп отырған кезде Т. А.-ның құлағынан ұрып жібергенін, оның құлағы қанағанын, ал куә Б. көліктен шыққан кезде А.-ның оң жақ құлағы қан болып тұрғанын, әңгіме барысында Т. өзіне А.-ның құлағын пышақпен кесіп тастағаны туралы айтқанын көрсеткен.

Куә К. А.-ны кездестірген кезде оның оң құлағы жарақат болғанын, сөз барысында ол құлағын Б.-ның тауары үшін өткенде келген жігіттердің біреуі кесіп жібергенін айтқанын көрсеткен.

Сот-медициналық сараптама қорытындысына сәйкес 1992 жылы туған А.-ның құлақ тұсы аумағында кесілген жарақаты өмірге қауіп келтіру белгісі бойынша денсаулыққа жеңіл дәрежеде келтірілген зиянға жатады.

Сондықтан сот алқасы бұл мән-жайлар сотталған Т. мен С.-ның жәбірленуші А.-ның құқығы мен мүддесіне елеулі зиян келтіріп, күш қолданумен және оны қолдану қатерін төндірумен болжамды құқығын өз бетінше жүзеге асырмақ болып, өзінше билік ету деп сараланатын қылмыстық құқық бұзушылық жасады деген тұжырымға келді.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасы сотталған Т.-ға және С.-ға қатысты жергілікті соттардың сот актілерін өзгертіп, Т.-ның іс-әрекеті ҚК-нің 194-бабы үшінші бөлігінің 2) тармағынан осы Кодекстің 389-бабының үшінші бөлігіне қайта сараланып, осы бап бойынша сотталғанға 2 жыл 6 айға бас бостандығынан айыру белгіленді;

- Т.-ға ҚК-нің 287-бабының үшінші бөлігімен тағайындалған 3 жылға бас бостандығынан айыру жазасы өзгеріссіз қалдырылды. ҚК-нің 58-бабының екінші бөлігі негізінде Т.-ға тағайындалған онша қатаң емес жазаны неғұрлым қатаң жазаға сiңiру арқылы түпкілікті 3 жылға бас бостандығынан айыру, жазасын қылмыстық-атқару жүйесінің қауіпсіздігі барынша жоғары мекемесінде өтеу тағайындалды.

- С.-ның іс-әрекеті ҚК-нің 194-бабы үшінші бөлігінің 2) тармағынан осы Кодекстің 389-бабының үшінші бөлігіне қайта сараланып, осы бап бойынша сотталғанға 2 жыл 6 айға бас бостандығынан айыру, жазасын қылмыстық-атқару жүйесінің қауіпсіздігі барынша жоғары мекемесінде өтеу тағайындалды;

- сотталғандар Т. мен С.-ның іс-әрекеттеріндегі қылмыстардың қайталануы алынып тасталды.

Сот актілерінің қалған бөлігі өзгеріссіз қалдырылып, сотталғанның өтінішхаты ішінара қанағаттандырылды.

Состав уголовного правонарушения

Судом дана неверная оценка фактическим обстоятельствам дела

5 ноября 2019 года

№ 2уп-421-19

Приговором суда № 2 города Атырау от 14 мая 2018 года:

М., ранее судимая - 18 апреля 2017 года по части 3 статьи 106 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК) к 9 годам лишения свободы, осуждена по части 1 статьи 428 УК к 2 годам 6 месяцам лишения свободы.

На основании части 1 статьи 60 УК путем частичного присоединения к вновь назначенному наказанию неотбытой части наказания по приговору от 18 апреля 2017 года окончательно назначено 9 лет 6 месяцев лишения свободы с отбыванием наказания в учреждении уголовно-исполнительной системы средней безопасности.

Срок отбытия наказания постановлено исчислять с 11 января 2017 года.

Приговором суда М. признана виновной в злостном неповиновении законным требованиям администрации учреждения.

Дело рассмотрено в согласительном производстве.

Приговор в апелляционном порядке не пересматривался.

В кассационном протесте Генеральный Прокурор считает, что приговор в отношении М. подлежит отмене с прекращением производства по делу ввиду неправильного применения уголовного закона, повлекшего осуждение невиновной, поскольку в ее действиях не усматриваются признаки уголовного правонарушения. Просит уголовное дело в соответствии с пунктом 2) части 1 статьи 35 Уголовно-процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – УПК) прекратить за отсутствием в действиях М. состава уголовного правонарушения.

Выводы суда о виновности М. в инкриминируемом ей деянии не основаны на всесторонне, полно и объективно исследованных доказательствах, судом не дана надлежащая оценка всем имеющимся по делу обстоятельствам.

Так, приговором суда № 2 города Атырау от 14 мая 2018 года М. признана виновной по 6 эпизодам преступления, выраженного в злостном неповиновении законным требованиям администрации учреждения.

3 октября 2017 года, примерно в 00:30 часов, водворенная в дисциплинарный изолятор (далее – ДИЗО) за нарушение режима отбывания наказания осужденная М. в камере неизвестным предметом

нанесла себе телесные повреждения в виде порезов в области верхнего и нижнего запястья левой руки.

При этом свой проступок мотивировала несогласием с водворением в ДИЗО и установленным режимом содержания.

За данное нарушение постановлением начальника учреждения от 9 октября 2017 года М. объявлен выговор, и она переведена с обычных в строгие условия содержания.

11 ноября 2017 года М., содержащаяся в строгих условиях содержания, после вечерней проверки курила в туалетной комнате отряда.

Постановлением начальника учреждения от 12 ноября 2017 года ей объявлен выговор.

14 ноября 2017 года, примерно в 06:45 часов, М., находившаяся в строгих условиях содержания, отказалась производить уборку помещения – мыть полы, раковины, унитазы.

Постановлением начальника учреждения от 17 ноября 2017 года она водворена в ДИЗО на 3 суток.

7 декабря 2017 года, примерно в 08:45 часов, М. отказалась проводить уборку помещения – мыть полы, раковины, унитазы в одиночной камере (далее – ОК).

Постановлением начальника учреждения от 7 декабря 2017 года ей объявлен выговор.

8 декабря 2017 года М. отказалась убирать прилегающую к ДИЗО и ОК территорию.

Постановлением начальника учреждения от 13 декабря 2017 года она водворена в ДИЗО на 5 суток.

22 декабря 2017 года М. отказалась произвести уборку прогулочного двора ДИЗО.

Как установлено, все вышеуказанные правонарушения М. совершены во время ее нахождения в ДИЗО и ОК, а не в отряде учреждения.

Между тем под злостным неповиновением следует понимать умышленный отказ от исполнения законных требований представителя администрации учреждения, которое совершается в открытой форме.

Согласно пункту 8 Главы 2 Правил внутреннего распорядка учреждений уголовно-исполнительной системы, утвержденных приказом МВД Республики Казахстан от 17 ноября 2014 года № 819 (далее – Правила), во время нахождения в карантинном отделении осужденные знакомятся под роспись с порядком и условиями отбывания наказания, со своими правами и обязанностями, в соответствии с частью 6 статьи 9 Уголовно-исполнительного кодекса Республики Казахстан (далее – УИК) и указанными Правилами предупреждаются об ответственности за нарушение порядка отбывания наказания.

Им разъясняется о применении в учреждении технических средств

надзора, контроля и охраны, в случаях, предусмотренных Законом Республики Казахстан от 6 января 2011 года «О правоохранительной службе», применении физической силы, специальных средств и оружия, а в случаях групповых неповиновений и массовых беспорядков осужденных – о вводе режима особых условий в учреждении.

Однако в деле нет данных, свидетельствующих о том, что осужденная была ознакомлена под роспись с порядком и условиями отбывания наказания.

Нарушение установленного порядка отбывания наказания в виде отказа от выполнения уборки, курения в туалетной комнате и нанесении себе телесных повреждений в виде порезов М. ни по своему содержанию, ни по характеру нарушения не может являться основанием для ее привлечения к уголовной ответственности.

По данным фактам вынесено постановление о признании злостным нарушителем и о наложении взысканий в виде выговоров, водворения в ДИЗО и СУС. При этом свой проступок М. мотивировала несогласием с водворением в ДИЗО и установленным режимом содержания.

Суд по вмененным нарушениям ограничился лишь перечислением таковых без выяснения причин, мотивов, способов и обстоятельств их совершения.

При установленных обстоятельствах доказательств, свидетельствующих о наличии у осужденной М. умысла, направленного на злостное неповиновение законным требованиям администрации учреждения, не имеется.

Действия, за которые М. привлекалась к дисциплинарной ответственности, злостного характера не носят, поскольку они не повлекли нарушение нормальной деятельности уголовно-исполнительного учреждения и не подпадают под перечень, установленный частью 2 статьи 130 УИК.

С учетом этих обстоятельств судебная коллегия считает, что в действиях осужденной М. отсутствуют признаки преступления, предусмотренного частью 1 статьи 428 УК, и в этой связи производство по уголовному делу подлежит прекращению за отсутствием состава уголовного правонарушения.

На основании изложенного судебная коллегия по уголовным делам Верховного Суда отменила приговор суда первой инстанции в отношении М.

На основании пункта 2) части 1 статьи 35 УПК производство по уголовному делу по части 1 статьи 428 УК прекращено в связи с отсутствием в действиях М. состава преступления, применение части 1 статьи 60 УК отменено.

Протест Генерального Прокурора Республики Казахстан удовлетворен.

Назначение наказания

За совершение коррупционных преступлений предусмотрено пожизненное лишение права занимать должность только на государственной службе либо приравненной к ней работе

7 ноября 2019 года

№ 2уп-432-19

Приговором Каратауского районного суда г. Шымкент от 28 февраля 2019 года:

А., ранее не судимый, осужден по пункту 2 части 2 статьи 190 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК) к 2 годам лишения свободы с лишением права заниматься юридической деятельностью в виде оказания правовых услуг сроком на 3 года, по части 3 статьи 24, пункту 2 части 2 статьи 190 УК к 1 году 6 месяцам лишения свободы с лишением права заниматься юридической деятельностью в виде оказания правовых услуг сроком на 2 года, по части 4 статьи 28, пункту 3 части 3 статьи 367 УК к 7 годам лишения свободы с лишением права заниматься юридической деятельностью в виде оказания правовых услуг сроком на 10 лет.

На основании части 3 статьи 58 УК путем поглощения менее строгого наказания более строгим окончательно назначено 7 лет лишения свободы с лишением права заниматься юридической деятельностью в виде оказания правовых услуг сроком на 10 лет, с отбыванием наказания в учреждении уголовно-исполнительной системы средней безопасности.

Приговором суда А. признан виновным в неоднократном хищении чужого имущества путем обмана и злоупотребления доверием, в неоднократном покушении на хищение чужого имущества путем обмана и злоупотребления доверием и неоднократном склонении путем уговора Т. к даче взятки лицу, занимающему ответственную государственную должность.

Постановлением судебной коллегии по уголовным делам г.Шымкент от 22 мая 2019 года приговор оставлен без изменения, апелляционное ходатайство прокурора - без удовлетворения.

В протесте Генеральный Прокурор, не оспаривая квалификацию действий осужденного, просит вступившие в законную силу судебные акты изменить, назначить А. по части 4 статьи 28, пункту 3 части 3 статьи 367 УК дополнительное наказание в виде пожизненного лишения права занимать должности на государственной службе, судьи, в органах местного самоуправления, Национальном Банке Республики Казахстан

и его ведомствах, государственных организациях и организациях, в уставном капитале которых доля государства составляет более пятидесяти процентов, в том числе в национальных управляющих холдингах, национальных холдингах, национальных компаниях, национальных институтах развития, акционером которых является государство, их дочерних организациях, более пятидесяти процентов голосующих акций (долей участия) которых принадлежат им, а также в юридических лицах, более пятидесяти процентов голосующих акций (долей участия) которых принадлежат указанным дочерним организациям.

Так, суд первой инстанции назначил А. по части 4 статьи 28, пункту 3 части 3 статьи 367 УК дополнительное наказание: лишение права заниматься юридической деятельностью в виде оказания правовых услуг сроком на 10 лет.

На основании пункта 29 статьи 3 УК деяние, предусмотренное пунктом 3 части 3 статьи 367 УК, за которое А. осужден, относится к категории коррупционных преступлений.

Санкция части 3 статьи 367 УК предусматривает дополнительное наказание в виде пожизненного лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью.

В соответствии с частью 2 статьи 50 УК, за совершение коррупционных преступлений лишение права занимать определенную должность или заниматься определенной деятельностью назначается обязательно и состоит в пожизненном запрете занимать должности на государственной службе, судьи, в органах местного самоуправления, национальном Банке Республики Казахстан и его ведомствах, государственных организациях и организациях, в уставном капитале которых доля государства составляет более пятидесяти процентов, в том числе в национальных управляющих холдингах, национальных холдингах, национальных компаниях, национальных институтах развития, акционером которых является государство, их дочерних организациях, более пятидесяти процентов голосующих акций (долей участия) которых принадлежат им, а также в юридических лицах, более пятидесяти процентов голосующих акций (долей участия) которых принадлежит указанным дочерним организациям.

Из этого следует, что уголовный закон за совершение коррупционных преступлений предусматривает пожизненное лишение права занимать должность только на государственной службе либо приравненной к ней работе.

При таких обстоятельствах судебная коллегия считает необходимым судебные акты изменить, назначить А. дополнительное наказание по части 4 статьи 28, пункту 3 части 3 статьи 367 УК в виде пожизненного лишения права занимать должности, указанные в части 2 статьи 50 УК,

с конкретизацией перечня должностей и организаций, перечисленных в данной статье.

Учитывая, что в протесте не ставится вопрос о применении статьи 58 УК и назначения А. дополнительного наказания путем поглощения менее строгого наказания более строгим, частичном или полном сложении наказаний, а дополнительные наказания за преступления, по которым осужден А., являются разными, судебная коллегия считает необходимым применить принцип поглощения менее строгого наказания более строгим, так как судом дополнительное наказание окончательно назначено ему по данному принципу. Дополнительное наказание по пункту 3 части 3 статьи 367 УК предусматривает пожизненное лишение права занимать должности, связанные с государственной службой, и является более строгим наказанием, чем дополнительное наказание, назначенное ему по части 2 статьи 190 УК.

На основании изложенного судебная коллегия по уголовным делам Верховного Суда изменила судебные акты местных судов и отменила дополнительное наказание, назначенное А. по части 4 статьи 28, пункту 3 части 3 статьи 367 УК, - лишение права заниматься юридической деятельностью в виде оказания правовых услуг сроком на 10 лет.

По части 4 статьи 28, пункту 3 части 3 статьи 367 УК назначено А. дополнительное наказание в виде пожизненного лишения права занимать должности на государственной службе, судьи, в органах местного самоуправления, Национальном Банке Республики Казахстан и его ведомствах, государственных организациях и организациях, в уставном капитале которых доля государства составляет более пятидесяти процентов, в том числе в национальных управляющих холдингах, национальных холдингах, национальных компаниях, национальных институтах развития, акционером которых является государство, их дочерних организациях, более пятидесяти процентов голосующих акций (долей участия) которых принадлежат им, а также в юридических лицах, более пятидесяти процентов голосующих акций (долей участия) которых принадлежат указанным дочерним организациям.

На основании частей 1, 3 статьи 58 УК путем поглощения менее строгого наказания более строгим окончательно назначено А. 7 лет лишения свободы с пожизненным лишением права занимать должности на государственной службе, судьи, в органах местного самоуправления, Национальном Банке Республики Казахстан и его ведомствах, государственных организациях и организациях, в уставном капитале которых доля государства составляет более пятидесяти процентов, в том числе в национальных управляющих холдингах, национальных холдингах, национальных компаниях, национальных институтах развития, акционером которых является

государство, их дочерних организациях, более пятидесяти процентов голосующих акций (долей участия) которых принадлежат им, а также в юридических лицах, более пятидесяти процентов голосующих акций (долей участия) которых принадлежат указанным дочерним организациям.

В остальной части судебные акты оставлены без изменения.

Протест Генерального Прокурора Республики Казахстан удовлетворен.

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРҒЫ
СОТЫНЫҢ БЮЛЛЕТЕНІ**
ресми басылым

БЮЛЛЕТЕНЬ
ВЕРХОВНОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
официальное издание

Басуға 23.12.2019 ж. қол қойылды.
Пішімі 60x84 1/8. Қаріп түрі “Times New Roman”
Офсеттік басылым. Таралымы 2 221 дана. Тапсырыс
№ 11.

Подписано в печать 23.12.2019 г.
Формат 60x84 1/8. Шрифт “Times New Roman”
Печать офсетная. Тираж 2 221 экз. Заказ № 11.

«Big Dream» ЖШС баспаханасында басылды.
010000, Нұр-Сұлтан қаласы, К.Бәйсейітова көшесі,
114/2.
Тел.: 28-99-25, 28-99-15, 37-70-74